

Innst. 234 S

(2011–2012)

**Innstilling til Stortinget
fra næringskomiteen**

Meld. St. 9 (2011–2012)

**Innstilling fra næringskomiteen om landbruks- og matpolitikken.
Velkommen til bords**

Innhold

	Side		Side
1. Sammenheng	5	1.10 Rekruttering, kunnskap og innovasjon .	26
1.1 Matproduksjon for framtiden	5	1.10.1 Kunnskap for en bærekraftig	
1.1.1 Landbruk og matsektor i utvikling	5	bioøkonomi	27
1.1.2 Matsikkerhet	6	1.10.2 Forskning	27
1.1.3 Landbruk over hele landet	8	1.11 Forenkling og forvaltning	27
1.1.4 Økt verdiskaping	9		
1.1.5 Bærekraftig landbruk	10	2. Komiteens merknader	28
1.1.6 Mål- og resultatstyring på landbruks-		2.1 Om virkemidlene for å nå målene	29
og matområdet	11	2.2 Matproduksjon for framtida	31
1.1.7 Prosess	11	2.3 Matkjedeutvalget	33
1.1.8 Økonomiske og administrative		2.4 Landbruk over hele landet	34
konsekvenser	12	2.5 Arktisk landbruk og fjellandbruket	35
1.2 Trygg mat og god dyrevelferd	12	2.6 Grøntsektoren	36
1.2.1 Internasjonale rammer for regelverket		2.7 Konkurransedyktige verdikjeder	37
på matområdet	12	2.8 Korn- og kraftfôrpolitikken	38
1.2.2 Trygg mat	13	2.9 Inntekter og investeringer	39
1.2.3 Merking og sporbarhet	13	2.10 Fondsavsetninger i næringsvirksomhet	39
1.2.4 God dyrevelferd	14	2.11 Skattemessige avskrivninger i nærings-	
1.2.5 Bio- og nanoteknologi	14	virksomhet	40
1.2.6 Konkurranseskraft, regelverkskrav og		2.12 Jordbruksavtalen	40
forenkling	14	2.13 Markedsregulering	41
1.3 Konkurransedyktige og bærekraftige		2.14 Bærekraftig matproduksjon i	
verdikjeder for mat	14	jordbruket	42
1.3.1 Rammer og utviklingstrekk	16	2.14.1 Nasjonal strategi for økt kjøtt-	
1.3.2 Virkemidler for bærekraftige verdikjeder	17	produksjon fra grovfôrbasert	
1.4 Matmangfold og næringsutvikling	18	husdyrhold	44
1.5 Konkurransedyktige og bærekraftige		2.15 Matavfall	44
verdikjeder for skog og tre	19	2.16 Rovvilt	45
1.5.1 Mål, tiltak og virkemidler i		2.17 Jordvern	46
skogpolitikken	20	2.18 Rekruttering, kunnskap og innovasjon .	47
1.6 Reindriftsnæringen	21	2.19 Bioøkonomien	47
1.6.1 Grunnlaget for en bærekraftig reindrift	21	2.20 Næringsmiddelindustriens	
1.6.2 Økonomiske virkemidler og markedet		konkurranseskraft	48
for reinkjøtt	22	2.21 Mattrygghet, dyrevelferd, dyrehelse	48
1.6.3 En ny offentlig forvaltning	22	2.22 Pelsdyrnæringen	50
1.7 Et løft for bygdenæringer	23	2.23 Reindrifta	50
1.8 Miljø- og arealressurser i landbruket	23	2.23.1 Bærekraftsbegrepet	51
1.8.1 Økonomiske miljøvirkemidler	23	2.23.2 Samfunnsutfordringer	52
1.8.2 Landbruk og klimagassutslipp	24	2.24 Skog	52
1.8.3 Redusert næringsstoffavrenning og		2.25 Bioenergisatsing i landbruket	53
vannforurensning	24	2.26 Eiendoms- og bosettingspolitikken	56
1.8.4 Forvaltning av jordressursene	24	2.27 Næringsutvikling	59
1.8.5 Husdyr på utmarksbeite	24	2.28 Birøkt	59
1.9 Eiendoms- og bosettingspolitikk	25	2.29 Strukturutvikling og spesialisering	59
1.9.1 Slippe friske krefter til	25	2.30 Virkemidler overfor næringsmiddel-	
1.9.2 Bedre utnyttelse av areal- og		industrien	59
bygningressurser	26	2.31 Forholdet mellom målprismodell og	
1.9.3 Bedre eier- og bruksstruktur	26	volummodell	60

	Side		Side
2.32	Opplysningsvirksomhet innen landbrukssektoren	2.41	Småskala kraftproduksjon
	60	2.42	Lokalprodusert mat- og nisjeproduksjon
2.33	Økt produksjon innen kjøtt og storfe		61
2.34	Hest i næring	2.43	Matmerking/sporing
2.35	Driftsfellesskap i landbruket	2.44	GMO
2.36	Grensehandel		62
2.37	Forholdet til kultur- og fortidsminner ...	3.	Forslag fra mindretall
2.38	Bruk og vern		62
2.39	Forholdet til naturmangfoldet	4.	Komiteens tilråding
2.40	Grønn turisme		63
	61		

Innst. 234 S

(2011–2012)

Innstilling til Stortinget fra næringskomiteen

Meld. St. 9 (2011–2012)

Innstilling fra næringskomiteen om landbruks- og matpolitikken. Velkommen til bords

Til Stortinget

1. Sammendrag

1.1 Matproduksjon for fremtiden

Matproduksjon fra land og sjø basert på bærekraftig bruk av våre nasjonale ressurser er et fundament for matsikkerheten. Statistisk sentralbyrå (SSB) anslår at det vil bli 20 prosent flere innbyggere i Norge de neste 20 årene. Det skal legges til rette for at den landbaserte matproduksjonen kan øke i takt med etterspørselen til en økende befolkning i Norge. De tre viktigste forutsetningene for nasjonal matsikkerhet er kontinuerlig produksjon av mat, ivaretagelse av produksjonsgrunnlaget og et velfungerende handelssystem.

Landbruket bidrar med langt mer til samfunnet enn mat og trevirke. Viktige fellesgoder produsert av landbruket er matsikkerhet, bosetting og næringsliv over hele landet, miljøgoder som bevaring av biologisk mangfold, kulturlandskap og skogens og jordas funksjon som karbonlager. Landbruket er også viktig for å videreføre tradisjonell kunnskap og kultur. Flere av disse godene er unike for landbruket, og produksjonen skjer samtidig med, og på grunn av, landbruksdriften. Landbruks- og matpolitikken skal utformes slik at næringen fortsatt skal levere fellesgoder til nytte for hele samfunnet.

Basis for næringsutvikling i landbruket er en solid og bærekraftig volumproduksjon av mat i hele landet. Inntektsmulighetene i næringen er avgjørende for konkurransedyktighet, rekruttering og nye investeringer, og må derfor videreutvikles. For å styrke

verdiskapingen må alle ressurser tas i bruk. I deler av landet vil ny næringsutvikling være avgjørende for at den tradisjonelle produksjonen skal bestå.

For å sikre en best mulig utnyttelse av ressursene over hele landet skal distriktsprofilen i virkemidlene bli tydeligere. Det skal bli større regionalt handlingsrom i virkemiddelbruken, slik at ressurser kan settes inn i områder hvor utfordringene er særlig store og dyrke fram mulighetene for verdiskaping der de finnes. En forutsetning for å finne nye, bedre og mer lønnsomme løsninger er forskning, utvikling og innovasjon i hele verdikjeden. Rekrutteringen til næringen og kunnskapsutvikling vil avgjøre i hvilken grad det store potensialet vil bli utnyttet. Det er folkene i næringen og deres kompetanse, vilje og evne, som avgjør hvordan næringen vil utvikle seg.

1.1.1 Landbruk og matsektor i utvikling

Som samfunnet ellers har landbruket og tilhørende industri gjennomgått omfattende endringer som har pågått over mange tiår. Utviklingen i Norge skiller seg i grunnleggende trekk lite fra hva som kan observeres i de aller fleste utviklede industriland. Et felles og avgjørende utviklingstrekk er at ny teknologi og nye teknikker stadig har endret forutsetningene for hva som framstår som fornuftig og optimal ressursbruk for den enkelte beslutningstaker. Ny kunnskap og teknologi har lagt til rette for en omfattende reduksjon i arbeidsforbruk, større avlinger, høyere ytelser, nye produkter og reduserte enhetskostnader.

Den tilsvarende utviklingen i samfunnet ellers har ledet til gjennomgående rask økonomisk vekst og et inntekts- og velferdsnivå i Norge som langt på vei savner sidestykke historisk og i verden. Som annet næringsliv må landbruk og tilhørende industri håndtere et kostnadsnivå som i betydelig grad gjenspeiler

et høyt inntektsnivå. Det er også sterk konkurranse om arbeidskraft, og landbrukseieendommens økonomiske betydning for eieren endres. Det har blitt større og færre bruk, produksjonsmiljøer tynnes ut og teknologien bidrar til at en del marginale arealer tas ut av drift. Samtidig øker presset på de begrensede produktive arealene. Norsk landbruk står foran store investeringer, og det er behov for økt innovasjon.

Den økonomiske utviklingen i industriland har i stor grad også sin bakgrunn i internasjonal arbeidsdeling. Dette gjelder i økende grad også for matsektoren, og er en utvikling som er understøttet av internasjonale handelsavtaler og harmonisert regelverk. Importkonkurransen har derfor økt betydelig, både gjennom ordinære kanaler og ved privat grensehandel. I verdikjeden for mat har handelen langt større innflytelse enn tidligere, i Norge som i andre land.

Tømmer og treprodukter omsettes i et fritt marked, og prisen på trevirke viser en fallende trend. Konkurransesituasjonen for trevirke har forandret seg sterkt fra slutten av 1900-tallet.

Med økt inntektsnivå endres også etterspørselen fra forbrukere. For noen varegrupper betyr det tilbakegang, for andre varegrupper betyr det vekst og nye muligheter. Et gjennomgående utviklingstrekk er at forbrukere er opptatt av større mangfold, og deler av forbrukersegmentet kan være villig til å betale mer for varer som oppfattes å ha tilleggsverdier.

Utfordringer knyttet til miljø, klima, helse og dyrevelferd står i dag høyt på den politiske dagsorden i alle industriland. Oppfølging av nye forutsetninger og krav er en nødvendig forutsetning for videre utvikling i landbruket og matindustrien, som i alt næringsliv, men kan også være kostnadsdrivende.

Formålet med landbruks- og matpolitikken er å oppfylle vedtatte samfunnsmessige mål. På noen områder kan politikken ha forholdsvis stor gjennomslagskraft. På andre områder vil landbruks- og matpolitikken være én blant flere faktorer som samlet danner mulighetene for samfunnsmessig måloppnåelse.

For å være best mulig rustet til å møte morgendagens utfordringer, vil landbruket og matproduksjonen fortsatt endre seg som følge av endringer i marked, teknologi og kunnskap. Store endringer nasjonalt og internasjonalt, blant annet siste års matkriser og framtidige klimaendringer, kan i årene framover gi norsk landbruk og matproduksjon nye rammebetingelser. Endringer i priser og produksjonsforhold samt endringer i holdninger til mat som et grunnleggende gode, kan også gi nye muligheter for norsk matproduksjon. Potensialet for næringsutvikling som ligger i å tilby et bredt spekter av varer og tjenester basert på landbrukets ressurser, må utnyttes. Å rekruttere kompetent ungdom som kan utnytte dette mangfoldet av ressurser, i et samfunn med høyt

lønns- og sysselsettingsnivå, er en av de viktigste utfordringene framover.

De fire overordnede målene for norsk landbruks- og matpolitikk er matsikkerhet, landbruk over hele landet, økt verdiskaping og bærekraftig landbruk.

1.1.2 Matsikkerhet

Å produsere nok, trygg og variert mat av god kvalitet er den viktigste oppgaven landbruket løser for samfunnet. Regjeringen anser nasjonal matproduksjon fra land og sjø for å være et fundament for nasjonal matsikkerhet.

Under FNs mat-toppmøte i 1996 ble matsikkerhet i bred forstand definert som «når alle mennesker til enhver tid har fysisk og økonomisk tilgang til nok og trygg mat, for et fullgodt kosthold som møter deres ernæringsmessige behov og matvarepreferanser som grunnlag for et aktivt liv med god helse». Denne definisjonen ligger til grunn for matloven i Norge og for omtalen av matsikkerhet i landbruks- og matmeldingen.

Norge er netto eksportør av matvarer. Norge er den nest største eksportør av sjømat i verden, og i 2010 ble det eksportert om lag 2,6 millioner tonn sjømat til en verdi av 54 mrd. kroner, til mer enn 150 land. Norsk sjømat bidrar til matsikkerhet nasjonalt og globalt. Norsk matsikkerhet er avhengig av nasjonal produksjon både på land og i sjøen. FAO anslår at fiske og havbruk i dag dekker om lag 8 prosent av matbehovet globalt. I landbruks- og matmeldingen er omtalen av mat i all hovedsak knyttet til landbasert mat og matproduksjon.

Matsikkerhet har blitt et mer framtrædende mål i internasjonal landbrukspolitikk. Matsikkerhet har stått øverst på dagsordenen i FN og OEC, og EU har gjort matsikkerhet til en sentral premiss i reformen av sin landbrukspolitikk.

ØKT BÆREKRAFTIG MATPRODUKSJON I JORDBRUKET

Jordbruksproduksjon skal skje på en miljømessig bærekraftig måte. Regjeringen vil, innenfor de gitte handelspolitiske rammer, legge til rette for økt produksjon av jordbruksvarer som det er naturgitt grunnlag for og som markedet etterspør, slik at selvforsyningsgraden kan opprettholdes om lag på dagens nivå. Befolkningen øker og SSB anslår at det innen 2030 vil være 20 prosent flere mennesker i Norge. Regjeringen vil at det skal legges til rette for en variert bruksstruktur over hele landet. Det legges vekt på bruk av nasjonale ressurser som grovfôr og beite.

Nasjonal kornproduksjon er av stor betydning for norsk selvforsyning. Landbruks- og matpolitikken har bidratt vesentlig til geografisk produksjonsfordeling og til at man får utnyttet knappe nasjonale kornarealer. Det er derfor viktig å videreføre denne politikken.

De tre viktigste forutsetningene for norsk matsikkerhet er kontinuerlig produksjon av mat, ivaretagelse av det nasjonale produksjonspotensialet for mat og et velfungerende handelssystem. Produksjonspotensialet kan bare holdes i hevd ved at en stor andel av ressursene er i bruk og at kunnskap om produksjon holdes ved like og videreutvikles gjennom kontinuerlig bærekraftig produksjon. Videre er det avgjørende for matsikkerheten at det genetiske mangfoldet opprettholdes.

Produksjon av mat har også en verdi utover det å forsyne markedet. Vissheten om at samfunnet langt på vei kan få dekket sitt behov for mat nasjonalt har en egenverdi og er et gode i seg selv. Videre er landbrukets matproduksjon et viktig grunnlag for annen vare- og tjenesteproduksjon i norsk landbruk og norsk næringsmiddelindustri. Produksjon av matvarer er også koblet til, og en forutsetning for, produksjon av fellesgoder som bl.a. kulturlandskap og videreføring av kunnskap om å produsere mat. Klimatiske forhold, spredt produksjon, høyt kostnadsnivå og små nasjonale markeder krever en sterk landbruks- og matpolitikk for å sikre matproduksjonen.

Importvernet er en bærebjelke i norsk landbrukspolitikk. Med vårt naturgitte utgangspunkt og kostnadsnivå er importvernet en forutsetning for å sikre avsetning av norske jordbruksvarer og inntektsmuligheter for landbruket. Regjeringen vil derfor arbeide internasjonalt for å sikre et sterkt importvern som en viktig forutsetning for opprettholdelse av landbruksproduksjonen og en innovativ og offensiv norsk næringsmiddelindustri i hele landet.

Per i dag ligger selvforsyningsgraden i Norge for varer produsert i jordbruket på 50 prosent målt i energi. Selvforsyningsgraden er nær 100 prosent for viktige jordbruksproduksjoner som kjøtt, egg og melk. Hjemmemarkedsandelen for næringsmiddelindustrien målt i verdi på produktene ligger på 80 prosent. Ambisjonen må være at den norske verdikjeden for mat skal beholde sine høye markedsandeler for viktige landbruksprodukter. For at dette skal være mulig må aktørene i verdikjeden for mat være konkurransedyktige, både i markedet for mat og i konkurransen om kapital og arbeidskraft. Dette krever god produktivitetsutvikling i alle ledd.

De siste årene har det, både i Norge og andre land, vært problemer med værforholdene (flom/tørke). Flere store kornproduserende land har i perioder innført eksportrestriksjoner. I lys av erfaringene med de senere års matvarekriser, vil det bli satt i gang et utredningsarbeid der det gjøres en vurdering av behovet for å gjeninnføre nasjonale beredskapslagre av matkorn.

Under jordbruksoppgjøret i 2011 ble det bestemt å etablere et tilskudd til beredskapslagring av såkorn. Departementet tar sikte på at nytt regelverk for dette

trer i kraft i 2012. Departementet vil også foreta en helhetlig gjennomgang av situasjonen på såvareområdet for å se på mulige tiltak for å sikre en stabil tilgang av såvarer i framtiden.

NORGE SOM KONSTRUKTIV INTERNASJONAL AKTØR

Regjeringen har som sin viktigste gjenværende prioritet i WTO-forhandlingene å sikre landbrukets framtidige rammevilkår, slik at vi kan ha et levedyktig landbruk over hele landet. Gjennom EØS-avtalen er det videre etablert et harmonisert regelverk for mat og innsatsvarer. Regelverket på matområdet utgjør en betydelig andel av alt regelverk som tas inn i EØS-avtalen hvert år.

Skogens rolle i arbeidet med å begrense klimaendringene har avgjørende betydning og må styrkes, både ved å substituere fossile energikilder og erstatte mindre klimavennlige materialer, og som opptak og lager for karbon. Endringene i klima og presset på eksisterende og nye arealressurser krever økt internasjonalt engasjement dersom mål knyttet til klimapolitikken og bærekraftig utvikling skal nås. Regjeringen vil derfor intensivere arbeidet med bærekraftig jord- og skogbruk i internasjonal sammenheng, gjennom globalt arbeid i FN-systemet og i regionalt samarbeid som Forest Europe.

Regjeringen øker norsk støtte til landbruket i utviklingsland både i multilateral og bilateral sammenheng, særlig til klimatilpasset landbruk. Økt støtte til landbruksutvikling er også viktig for å styrke global matsikkerhet. Regjeringen vil støtte opp om regionale og internasjonale prosesser for landbruksutvikling. Samtidig vil regjeringen bidra til bedre samordning og effektivitet i relevante internasjonale fora for matsikkerhet, og støtte opp om reform av FAO for å styrke arbeidet med matsikkerhet.

Et sterkt internasjonalt samarbeid for å stanse tap av genetisk variasjon er viktig for å møte utfordringene knyttet til matsikkerhet og klimaendringer. Norge vil videreføre sin pådriverrolle. Svalbard Globale frøhvelv er et banebrytende initiativ fra Norges side, og oppfølgingen av dette vil også være et viktig element i den videre deltakelsen i det internasjonale plante- og gensamarbeidet.

En framtidsrettet og helhetlig landbruks- og matpolitikk er avhengig av støtte i befolkningen og forståelse for de utfordringer og muligheter som sektoren står overfor. Norsk matsektor er avhengig av at forbrukerne velger norsk mat, at produksjon og foredling har forbrukerens og samfunnets tillit og at folk har kunnskap om betydningen av å ha norsk matproduksjon. God dialog med forbrukere og med andre aktører i verdikjeden er derfor viktig.

Verdiskapingsprogrammet for matproduksjon (VSP mat) er fra 2011 vedtatt videreført gjennom et

nytt utviklingsprogram for norske matspesialiteter, Lokalmatprogrammet. Hovedmålet er fortsatt økt verdiskaping i primærproduksjonen gjennom å bidra til utvikling, produksjon, kommersialisering og salg av norske matspesialiteter. Det vil i økende grad bli satset på muligheter for vekstbedrifter og bedrifter i nettverk og i geografiske bransjemessige produsent-sammenslutninger. Omdømmebygging for norsk matkultur, norske matspesialiteter og reiseliv vil stå sentralt.

Som et ledd i å utvikle Norge som matnasjon, vil det bli etablert et råd med representanter fra verdikjedene for mat, forsknings- og utviklingsmiljøer og helse- og forbrukersiden. Rådet skal se innsatsen på området i sammenheng og vurdere tiltak for i fellesskap å videreutvikle norsk matsektor.

1.1.3 Landbruk over hele landet

Landbruks- og matmeldingen bygger i all hovedsak på at de juridiske virkemidlene i eiendoms politikken er oppdaterte i forhold til de behov som foreligger i dag. Utviklingen framover må imidlertid følges nøye, og lovgivningen må tilpasses framtidige samfunnsmessige behov.

For å stimulere til tjenlig variert bruksstruktur, økt harmonisering mellom eiendomsstrukturen og bruksstrukturen og bidra til målet om å opprettholde hovedtrekkene i bosettingsmønsteret vil regjeringen endre praksis i forbindelse med deling av landbruks-eiendom. Hensynet til bosetting tilsier at det bør gjøres enklere enn i dag å kunne beholde eller dele fra romslige tomter eller bolighus som ikke ligger i tunet. Reglene skal ivareta jordvernet, og delingspraksis skal være i tråd med målene i landbruks- og matpolitikken. Dersom selger ønsker å beholde bygninger og tun, må det stilles vilkår om at både jord, skog og utmark selges som tilleggsjord til nærliggende bruk i drift.

Kun 3 prosent av norsk areal er jordbruksareal, og under 1/3 av dette er kornareal. Også i forhold til innbyggertallet har Norge langt mindre dyrket mark enn verdensgjennomsnittet. Andel dyrket mark for OECD-landene er i snitt nær 40 prosent. Det følger derfor et spesielt ansvar for å ta vare på disse begrensede ressursene, slik at de overleveres til neste generasjoner i en enda mer livskraftig stand.

For å sikre at arealressursene utnyttes på en best mulig måte må den geografiske produksjonsfordelingen videreføres. Regjeringen legger vekt på bruk av nasjonale ressurser som grovfôr og beite. Beitebruk er en økologisk og økonomisk bærekraftig måte å bruke norske arealressurser til å produsere mat. I tillegg til å bidra til matproduksjon er beitebruk viktig for å nå mål om pleie av kulturlandskap og ivaretagelse av biologisk mangfold. Beitebruk er også en

kulturbærer i norsk landbruk, gjennom lange tradisjoner for beiting i utmark og setring.

Regjeringen vil utvikle skogbrukets infrastruktur innenfor rammene av målrettede miljøhensyn og ivaretagelse av naturmangfoldet, for å gi bedre adkomst til skogressursene som grunnlag for økt skogbasert verdiskaping. Regjeringen vil styrke oppbyggingen av skogressursene og andre tiltak som også kan ta vare på og utvikle karbonlageret på norske landarealer videre, innen miljømessig akseptable rammer.

SIKRE OG BIDRA TIL SYSSELSETTING OG BOSETTING

Landbruk over hele landet bidrar til å sikre bosetting og sysselsetting i distriktene. I kombinasjon med naturgrunnlaget er landets om lag 154 100 landbrukseiendommer med bolighus et viktig grunnlag for bosetting, og utgjør et potensial for utvikling og produksjon av varer og tjenester i tilknytning til landbruket. For å skape bærekraftige lokalsamfunn er det viktig å se de landbrukspolitiske virkemidler og den øvrige distrikts- og regionalpolitiske innsatsen i sammenheng.

For å få en mer regionalt tilpasset politikk, bidra til en variert bruksstruktur over hele landet og styrke det grasbaserte husdyrholdet skal distriktsprofilen i virkemidlene gjøres tydeligere. Det skal legges større vekt på innretting ut fra distriktpolitiske hensyn, slik dette er målrettet gjennom de distriktpolitiske virkeområdene. Landbruks- og matdepartementet (LMD) vil også vurdere soneinndelingen for ulike støtteordninger. Produksjon av melk og grovfôrbaserte kjøttslag er en bærebjelke i distriktslandbruket, og skal foregå i alle regioner i landet.

33 000 landbrukseiendommer med bolighus var i 2010 uten fast bosetting. Departementet vil legge til rette for økt omsetning av ubebodde landbrukseiendommer og utnyttelse av landbrukseiendommer som ressurs for bosetting.

Regjeringen vil styrke det regionale handlingsrommet gjennom å legge til rette for at næringsutviklingsmidlene i større grad forvaltes regionalt. For å bidra til dette opprettes det Regionale bygdeutviklingsprogram som skal bestå av allerede eksisterende ordninger rettet mot næringsutvikling. De Regionale bygdeutviklingsprogrammene skal også omfatte ordninger rettet mot miljø, skog og klimatiltak på regionalt nivå. Ved å overføre midler og ansvar for bedriftstøtte til RNP, etableres det en klarere ansvarsdeling mellom sentralt og regionalt nivå i virkemiddelapparatet. Dette skal gjøre det enklere for næringsaktørene i landbruks- og matsektoren å orientere seg i mulighetene for støtte til bl.a. utviklings- og innovasjonstiltak.

For spesielt å imøtekomme utfordringer og potensial i landbruksavhengige kommuner vil Landbruks- og matdepartementet styrke satsingen i slike

kommuner. Som ledd i arbeidet med utvikling av fjellområdene og nordområdene vil Landbruks- og matdepartementet også styrke satsingen på fjellandbruk og arktisk landbruk. Gjennom et løft for bygdenæringer vil man se nærmere på hvordan potensialene i fjell- og nordområdene kan utnyttes bedre, i samspill med andre næringer.

1.1.4 Økt verdiskaping

Forskning og forskningsbasert innovasjon er et av de viktigste virkemidlene for å øke konkurransekraften og verdiskapingen i verdikjedene på landbruks- og matområdet. Økt kunnskap om alt fra grunnleggende agronomi til bruk av bioteknologi i sortsutvikling og avlsarbeid, vil danne grunnlag for en mer ressurseffektiv, bærekraftig og lønnsom matproduksjon. Videre vil ny kunnskap om alternativ utnyttelse av biologisk materiale som råstoff i industrielle produkter legge til rette for næringsutvikling og framtidig vekst i primærnæringen. Både i Norge og internasjonalt brukes stadig oftere betegnelsen kunnskapsbasert bioøkonomi om en slik utvikling.

Økt verdiskaping er viktig for å gjøre produksjonshetene innenfor landbruksnæringene mer robuste. Dette bør skje både ved at det utvikles en mer konkurransedyktig og lønnsom volumproduksjon og ved at landbruket skaper et bredere inntektsgrunnlag gjennom å satse på produksjon av varer og tjenester som baserer seg på hele bredden av ressurser i landbruket. Et levedyktig og framtidsrettet norsk landbruk er avhengig av at disse to retningene utvikler seg hånd i hånd.

Skogsektoren konkurrerer i et internasjonalt marked og er avhengig av rammebetingelser som gjør den i stand til å konkurrere med tømmer og treprodukter fra utlandet. Den største utfordringen for konkurranseevnen er høyt lønns- og kostnadsnivå.

Regjeringen har i internasjonale forhandlinger om handel med jordbruksvarer lagt avgjørende vekt på å sikre handlingsrom for fortsatt å kunne føre en jordbrukspolitikk som ivaretar nasjonale mål for landbruket. Tollvernet er en viktig forutsetning for at norsk jordbruk og store deler av norsk næringsmiddelindustri kan opprettholde produksjon og konkurransekraft i det norske markedet.

Det å ha konkurransedyktig næringsmiddel- og skogindustri er en forutsetning for et levende jord- og skogbruk. Industrien sikrer avsetning for størsteparten av råvarene og dermed en stor og viktig andel av inntektene i primærnæringene. Samtidig er volumproduksjonen i norsk jord- og skogbruk en forutsetning for norsk næringsmiddel- og skogindustri. På samme tid er det interessekonflikter mellom primærproduksjon og industri, på grunn av at råvarene som genererer inntekt på ett ledd er kostnader på neste ledd. Landbruks- og matpolitikken må balanse-

res slik at den gir forutsigbarhet og bidrar til konkurransedyktige rammevilkår for industrien.

Nye krav og regler til produksjon og foredling virker kostnadsdrivende. For å redusere byrden for næringslivet vil etterlevelse, forenkling og modernisering av gjeldende regelverk bli prioritert. Nytt regelverk skal være gjenstand for kost-nytte-vurdering før gjennomføring.

I forbindelse med Jordbruksforhandlingene 2011–2012 orienterte regjeringen om at den ville foreslå å fjerne avgiftene som har vært knyttet til Mattilsynets tilsyns- og kontrollvirksomhet. Inntekten fra avgiftene i matforvaltningen er budsjettet til 613,8 mill. kroner i 2011. Avvikling av disse avgiftene vil gi bedre rammevilkår for norsk næringsmiddelindustri og bidra til forenkling.

Regjeringen vil sikre at reindriftsnæringens økonomiske virkemidler støtter opp om en velordnet og bærekraftig reindrift i henhold til reindriftsloven av 2007, og at de økonomiske og juridiske virkemidlene forsterker næringsaspektet i reindriften, slik at reindriftsutøvere skal kunne ha tilstrekkelig utkomme av reindriften, også i kombinasjon med andre næringer.

Regjeringen vil at det skal legges til rette for videreutvikling av lønnsomme bygdenæringer, gjennom økt næringsutvikling basert på landbrukets ressurser og uten behov for støtte utover det som gjelder generelt. En slik videreutvikling er avhengig av en politikk som støtter etablering av ny virksomhet og et nært og godt samarbeid mellom næring, forvaltning og kunnskapsmiljøer. Opprettelsen av Regionale næringsprogram (RNP) vil bidra til å styrke regionenes forutsetninger for utviklings- og innovasjonsarbeid.

God driftsledelse og god agronomi har stor betydning for driftsresultatet i jordbruksforetakene. Det er viktig å legge til rette for bedre drift gjennom å videreutvikle utdanningssystemet, etterutdanning og veiledning og gjennom å legge til rette for erfaringsutveksling næringsutøverne imellom. Det er en utfordring at mange produksjonsmiljøer har blitt tynnet ut. Det er derfor viktig at både næring og myndigheter jobber for at produksjonsmiljøene styrkes gjennom i større grad å etablere gode produsentnettverk.

For å møte sektorens behov for økt rekruttering vil regjeringen evaluere struktur og innhold i programområdet landbruk og gartneri i videregående opplæring. Videre vil Landbruks- og matdepartementet sammen med Kunnskapsdepartementet gjennomføre en kartlegging av fagskoletilbudet og samfunnets behov for landbruks- og matfaglig utdanning i fagskolene. Tiltak for å stimulere til økt søking til høyere landbruksfaglig utdanning vil bli vurdert.

I en stadig mer kapitalintensiv næring med store investeringsbehov er inntekter og kapitaltilgang avgjørende for om vi har en konkurransekraftig

næring på lengre sikt. Forventninger om framtidige inntekter definerer investeringsmulighetene og – viljen i næringen. Inntekt i jordbruket bestemmes av rammebetingelsene som politikken gir og en rekke forhold som ligger utenfor landbrukspolitikken virkeområde. Inntekt påvirker aktivitetsnivået og er dermed viktig for måloppnåelse i landbruks- og matsektoren.

Regjeringen vil sikre utøverne i landbruket en inntektsutvikling og sosiale vilkår på linje med andre grupper. Regjeringen vil derfor videreutvikle inntekts- og velferdspolitikken i landbruket med utgangspunkt i den landbrukspolitikken som er ført etter 2005. Det skal legges vekt på landbrukets behov for bedre kapitaltilgang for å kunne gjøre nødvendige investeringer. Investeringsvirkemidlene skal, innenfor jordbruksavtalens ramme, gis økt prioritet. Investeringsvirkemidlene skal bidra til lønnsomhet og økt produktivitet og gjennom dette bygge opp under regjeringens mål om at det skal legges til rette for en variert bruksstruktur over hele landet. Gode investeringsordninger er viktige for rekrutteringen til landbruket. Det er de som har tenkt å fortsette i landbruket som investerer. Dermed har investeringsvirkemidlene også en klar ungdomsprofil.

Landbrukssamvirkene har et spesielt ansvar for markedsregulering for viktige råvarer og målprisoppnåelse. Denne delen av industrien er således tillagt viktige samfunnsoppgaver i tillegg til å drive ordinær næringsvirksomhet. Organiseringen av industrien i samvirke har bidratt til at primærprodusentene har oppnådd en posisjon i markedet som har vært viktig for avsetning av varer og dermed et sikkert inntektsgrunnlag. Samvirkeorganiseringen har videre bidratt til utjevning av prisene til produsentene, uavhengig av driftsenhetens produksjonsomfang og geografiske plassering. Dette har vært vesentlig for at vi i dag har en variert bruksstruktur over hele landet. Samvirkets rolle som markedsregulator og avtaker av norske råvarer fra hele landet skal sikres.

1.1.5 Bærekraftig landbruk

For å unngå utarming av naturen og for å sikre at både dagens befolkning og framtidige generasjoner har tilgang på nok og trygg mat, tømmer, energi og andre varer og tjenester, må landbruket ha et langsiktig perspektiv og drives på en miljømessig bærekraftig måte.

Det er en viktig utfordring å ivareta naturmangfold og andre viktige miljøverdier ved et eventuelt intensivert skogbruk. Økt aktivitet i skogbruket skal kombineres med bedre kunnskap om miljøverdiene i skog og styrkede miljøhensyn i skogbruket i tråd med St.meld. nr. 39 (2008–2009), og på en slik måte at tilstanden og utviklingen kan dokumenteres og gjøres offentlig tilgjengelig.

Økologisk landbruk kan bidra til å fremme et mer miljøvennlig jordbruk generelt. Økologisk produksjon i Norge er videre viktig for å sikre et produktmangfold for forbrukerne. Regjeringen har som mål at 15 prosent av matproduksjonen og matforbruket skal være økologisk i 2020. Målsettingen innebærer at 15 prosent av det samlede norske jordbruksarealet og det samlede husdyrholdet skal være økologisk.

Regjeringen mener at det med landets begrensede areal for matproduksjon er viktig med et sterkt jordvern og en politikk som utnytter jordbruksarealene. Regjeringen vil ta i bruk virkemidler i plan- og bygningsloven for å sikre dyrka mark for framtidige generasjoner. Målet om å begrense omdisponeringen av jordbruksjord til under 6 000 dekar dyrka mark per år videreføres.

Lønnsom grasbasert matproduksjon og beiting skal fortsatt være hovedvirkemidlet for å bruke grasarealene og hindre gjengroing. For å kunne ivareta utsatte arealer bør imidlertid dagens produksjonskrav i kulturlandskapstilskuddet avvikes. Det betyr at arealene må holdes i hevd og enten høstes, beites eller slås minst én gang per vekstsesong. Departementet vil også vurdere andre tiltak for å beskytte og sikre bærekraftig bruk av jordressursene.

Stortingsforliket om rovviltpolitikken i juni 2011 viderefører den todelte målsettingen om å ivareta beitenæringenes interesser samtidig som man skal sikre en bærekraftig forvaltning av rovviltet. Rovviltforliket øker handlingsrommet for måloppnåelse for vern av rovvilt og mulighet for næringsmessig beitebruk.

Regjeringen vil fremme en økologisk, økonomisk og kulturelt bærekraftig reindrift. Herunder er tilgjengelige beitearealer, et reintall tilpasset beitegrunnlaget og reduserte tap de viktigste forutsetningene for god økonomi og utviklingsmuligheter for reindriftsbefolkningen. I områder med for høyt reintall må reintallet reduseres. Regjeringen vil forenkle og effektivisere forvaltningen av reindriften, og koble den tydeligere til annen forvaltning. Det tas sikte på å forenkle forvaltningsstrukturen ved å avvike områdestyrene. I tillegg skal det gjennomføres en administrativ overføring av områdekontorene til fylkesmannen. Samisk medvirkning i forvaltningen sikres ved at Reindriftsstyret med dagens system for oppnevning videreføres.

Landbruket har en viktig rolle som produsent av miljøgoder og -tjenester for samfunnet. Spesielt viktig er skogens og jordas rolle som karbonlager i klimasammenheng, bevaring av biologisk mangfold og pleie av kulturlandskap. Bevaring av biologisk mangfold i jordbrukets kulturlandskap er betinget av arealbruk og skjøtselsformer. Dette krever løpende jordbruksdrift, men også spesielle skjøtselstiltak.

Regjeringen vil bygge videre på dagens modell hvor de økonomiske miljøvirkemidlene forvaltes på

tre forvaltningsnivå. Klimaeffekter skal i større grad synliggjøres i formålet med miljøordningene.

I Norge legger allemannsretten til rette for at hele samfunnet kan ta del i landbrukets fellesgoder i skogen og i kulturlandskapet. Regjeringen vil styrke samarbeidet mellom landbruket, kommunene og frivillige organisasjoner, for å videreutvikle friluftslivstilbud i kulturlandskap, skog og utmark.

Naturmangfoldloven har betydning der natur berøres, både for landbruksforvaltningen og utøverne i næringen. Loven inneholder blant annet en rekke bestemmelser om bærekraftig bruk, som landbruksforvaltningen skal ta i bruk når det treffes beslutninger som berører naturmangfoldet. Loven skal bidra til å samordne innsatsen for å ta vare på naturens mangfold gjennom at de sektorer som påvirker eller utnytter naturressurser må vektlegge felles mål og prinsipper. I kapittel 9.1.2. i meldingen er det redegjort for landbrukets sektoransvar for naturmangfold i lys av naturmangfoldlovens alminnelige bestemmelser om bærekraftig bruk i naturmangfoldlovens kapittel II.

Landbruket er både påvirket av klimaendringer og selv en kilde for utslipp av klimagasser. Samtidig er landbruket en del av løsningen på klimautfordringene gjennom produksjon av fornybar energi og ved at sektoren bidrar til lagring av karbon. Befolkningsvekst og økt etterspørsel etter mat gjør at behovet for reduksjon av klimagassutslipp fra matsektoren vil komme i konflikt med behovet for økt matproduksjon. Sektorens klimagassreduksjoner må derfor primært skje ved reduserte utslipp per produsert enhet og ved endret sammensetning av forbruk. Sammenhengen mellom landbruk og klima er grundig utredet i St.meld. nr. 39 (2008–2009).

Regjeringens mål er å øke utbyggingen av bioenergi med inntil 14 TWh innen 2020. Landbruket har gode forutsetninger for både økt energieffektivisering og produksjon av fornybar energi til eget bruk eller salg, og skal være en viktig bidragsyter til å nå 14 TWh-målet. Regjeringen vil fortsette å legge til rette for økt bruk av skogsråstoff til bioenergi og arbeide for å utvikle storskala pilotprosjekter for biovarme nær viktige befolkningskonsentrasjoner.

Innenfor småskala vannkraftproduksjon er det estimert et teoretisk restpotensial på 15,6 TWh. Regjeringen vil fortsette å legge til rette for økt småkraftproduksjon innenfor landbruket slik at sektoren får ta del i framtidig vekst i denne næringen. Det samme gjelder innenfor vindkraft der det er avdekket betydelige muligheter.

Næringen har et selvstendig ansvar for å gjennomføre tiltak og legge til rette for at forbruket av fossil energi i næringen kan gå ned.

Norsk landbruk er selv en kilde til forurensning, både til luft, jord og vann. Derfor må det, samtidig

som det videreføres sterke virkemidler for et levende landbruk over hele landet og en økt matproduksjon, legges miljøbegrunnede begrensninger på sektoren. Miljømessig gir den geografiske produksjonsfordelingen utfordringer. Slike utfordringer må håndteres gjennom bruk av juridiske og økonomiske virkemidler rettet mot disse utfordringene spesielt.

1.1.6 Mål- og resultatstyring på landbruks- og matområdet

Med utgangspunkt i meldingen, og Stortingets behandling av denne, vil departementet arbeide videre med å systematisere og operasjonalisere målene på sitt område. Som en oppfølging av Riksrevisjonens undersøkelse av måloppnåelse og styring i jordbruket, jf. Dokument 3:12 (2009–2010), vil departementet videreutvikle mål- og resultatstyring som utgangspunkt for en forbedret framstilling av måloppnåelse og resultatrapportering på det landbruks- og matpolitiske området. Måloppnåelsen vil bli vurdert ut fra et sett med resultatindikatorer. Resultatindikatorer er nødvendig for å etterprøve måloppnåelse og styrke koblingen mellom resultatinformasjon og mål. Det finnes et betydelig statistikk- og informasjonsgrunnlag for jordbruket, der mye blir innhentet i forbindelse med jordbruksoppgjøret. Det er imidlertid et forbedringspotensial i hvordan resultater presenteres og kobles mot de overordnede målene i landbruks- og matpolitikken. Videreutvikling og forbedring av resultatindikatorerne vil derfor i betydelig grad bygge på en systematisering og strukturering av den informasjon som innhentes allerede i dag. Departementet vil også vurdere ytterligere behov for resultatindikatorer.

Mål- og resultatstyring skal videre danne utgangspunkt for den kontinuerlige utviklingen av det samlede virkemiddelapparatet og gjennom dette være med på å innrette ressursinnsatsen slik at gjennomføring av politikken skjer på en mest mulig effektiv måte. Mål- og resultatstyring vil også være et viktig verktøy i departementets videre arbeid med forenkling og videreutvikling av landbruks- og matforvaltningen, jf. kapittel 12 i meldingen.

1.1.7 Prosess

Arbeidet med meldingen ble startet opp første halvår 2010. Det ble da gjennomført seks regionale samråd for å få råd og innspill fra alle deler av landet. Over 900 personer deltok på disse møtene. I tillegg til regionale samråd ble det avholdt møter med en rekke organisasjoner, bedrifter og enkeltpersoner, og det kom inn et stort antall skriftlige innspill.

I det innledende arbeidet med meldingen ble Sametinget og Norske reindriftssamers landsforbund (NRL) invitert til orienteringsmøter om meldingen og til å komme med skriftlige innspill til arbeidet. I

det videre arbeidet med meldingen ble Sametinget konsultert på temaene reindriftspolitik, jordbrukspolitikk og bygdenæringer. Videre ble Sametinget og NRL invitert til særskilte konsultasjoner om endringer i jordskifterettens kompetanse og om endringer i reindriftsforvaltningen. Verken Sametinget eller NRL ønsket å konsultere om endringer i forvaltningen av reindrift, da de ikke var fornøyd med prosessene i forkant. Det ble derfor avholdt et orienteringsmøte om saken i mai 2011. Departementet inviterte i august 2011 til konsultasjoner på politisk nivå om endringene. Sametinget ønsket fortsatt ikke å konsultere. Departementet la høsten 2011 fram høringsforslag om endringer i Lov om reindrift av 1. juli 2007 som innebærer en avvikling av områdestyrene. Departementet vil på nytt invitere til konsultasjoner i etterkant av høringen.

1.1.8 Økonomiske og administrative konsekvenser

Målene for landbruks- og matpolitikken skal kunne oppnås innenfor LMDs til enhver tid gjeldende budsjetttrammer. Meldingen vil bli fulgt opp gjennom de årlige jordbruks- og budsjettproposisjonene.

Regjeringen vil gjennomføre en vesentlig forenkling og samordning av forvaltningsstrukturen på reindriftsområdet ved å avvikle områdestyrene og overføre områdekantorene til Fylkesmannen. Samisk medforvaltning sikres ved at Reindriftsstyret, med dagens system for oppnevning, videreføres og blir klageorgan for vedtak fattet av Fylkesmannen. De vedtak som områdestyrene i dag fatter, vil etter en virksomhetsoverføring og avvikling av områdestyrene bli foretatt av fylkesmennene. Når områdestyrene avvikles, er det Fylkesmannen som vil få delegert innsigelseskompetanse etter plan- og bygningsloven på reindriftsområdet. I tillegg har Sametinget innsigelsesadgang på reindriftsområdet. En overføring av områdekantorene innebærer en administrativ virksomhetsoverføring fra LMD til FAD ved fylkesmannsavdelingen. Etter at overføringen er iverksatt, skal det gjennomføres fylkesvise prosesser med sikte på samordning, effektivisering og sikring av ansattes medbestemmelse. I denne prosessen skal også dialog med og medbestemmelse for Sametinget og NRL ivaretas og utvikles på en hensiktsmessig måte. På kort sikt antas ikke endringene å ha vesentlige økonomiske konsekvenser.

Som ledd i en områderettet satsing i eksempelvis fjellområdene og nordområdene, vil departementet legge til rette for bruk av lokal forvaltning av BU-midler. Nærmere retningslinjer for dette vil bli fastsatt i forskrift for BU-midlene.

For øvrig fordrer ikke tiltakene i meldingen vesentlige systemendringer eller administrative tiltak.

1.2 Trygg mat og god dyrevelferd

Siden midten av 1980-tallet har Europa opplevd flere fôr- og matskandal. Årsaken til flere av disse har vært forurenset dyrefôr. Felles for de nevnte fôr- og matskandalene er at de påvirket forbrukernes tillit til matprodusenter, matforvaltning og politikere. Forebygging gjennom hele matproduksjonsskjeden kom høyt på den politiske dagsorden i Europa, og tilnærmingen der hele matproduksjonsskjeden sees i sammenheng fra jord og fjord til bord er blitt helt sentral i norsk og europeisk matproduksjon og -forvaltning.

Fra 1. mars 2010 er hele EUs matlovsforordning gjeldende i norsk rett. Matlovsforordningen omfatter hele matproduksjonsskjeden, og gjelder for produksjon, omsetning av fôr og andre innsatsvarer, primærproduksjon og all produksjon og omsetning av matvarer. Matlovsforordningen fastslår at alle næringsmidler, fôr og dyr bestemt til næringsmiddelproduksjon, samt alle andre stoffer som er bestemt til, eller kan forventes å bli iblandet et næringsmiddel eller fôr, skal kunne spores i alle ledd av produksjonen ett skritt fram og ett tilbake.

1.2.1 Internasjonale rammer for regelverket på matområdet

EØS-avtalen gir Norge tilgang til arbeids- og ekspertgrupper under Europakommisjonen, mens vi ikke har tilsvarende adgang til arbeid som skjer i regi av Rådet og Europaparlamentet. De senere årene har EU-systemet og det indre marked blitt mer komplekst. Fra norsk side må det derfor arbeides for å finne gode tilpasninger til de nye utfordringene. Regjeringen vil legge vekt på å styrke arbeidet overfor Europaparlamentet. Norge må i tillegg finne sine alliansepartnere blant de enkelte medlemsstatene i Rådet. Norge har i løpet av de siste årene hatt en rekke nasjonale eksperter i Europakommisjonen på matområdet. Det kan bli aktuelt å arbeide for å få nasjonale eksperter også til Europaparlamentet.

Erfaringer fra matområdet viser at det er mulig å påvirke regelverksutviklingen ved systematisk og målrettet arbeid i en tidlig fase i prosessen. Matforvaltningens systematiske oppfølging av arbeidet i den tidlige fasen er viktig, og vil bli videreført.

EU legger i sin regelverksutvikling økt vekt på de internasjonale standardene som utvikles i Codex, IPPC og OIE. Regjeringen ønsker derfor å koble EØS-arbeidet tettere mot det norske arbeidet i disse organisasjonene, for å sikre koordinering av innspill og synspunkter på et tidlig stadium.

Regjeringen mener videre at Norge vil være tjent med at Europarådet fortsatt har en rolle i utviklingen av internasjonalt regelverk for dyrevelferd, selv om det er behov for effektivisering av arbeidsformen.

1.2.2 Trygg mat

Det vil fortsatt bli arbeidet for en restriktiv holdning og klar lovgivning i EU og globale organisasjoner når det gjelder å tillate bruk av prosesshjelpemidler og tilsetningsstoffer i mat. For å sikre like konkurransevilkår for norske virksomheter, er det viktig å arbeide for at regelverket praktiseres likt i alle land. En restriktiv holdning til bruk av legemidler til dyr vil bli videreført, spesielt når det gjelder bruk av antibiotika og vekstfremmere. For å nå målet om et høyt beskyttelsesnivå for menneskers liv og helse, er ett av de allmenne prinsippene i matlovsforordningen at lovgivningen på matområdet som hovedregel skal bygge på risikoanalyser. For å kunne utføre gode faglige risikovurderinger, er det behov for bedre analyse- og eksponeringsdata for innhold av ulike stoffer i norsk mat og oversikt over norsk kosthold.

FAO har anslått at de globale kostnadene knyttet til bekjempelse av dyresykdommer vil øke de kommende årene. Å opprettholde en god norsk dyrehelse er derfor helt essensielt for å kunne drive et kostnads-effektivt landbruk.

Under jordbruksoppgjøret i 2011 ble det bestemt å etablere en ordning med tilskudd til beredskapslagring av såkorn. Departementet har igangsatt et arbeid for å utvikle regelverk knyttet til den praktiske gjennomføringen av dette, med sikte på ikrafttredelse i 2012. Det er i tillegg behov for en helhetlig gjennomgang av situasjonen på såvareområdet.

Det er viktig å satse på å utvikle norske plantesorter som er tilpasset klima, lys og andre vekstvilkår i Norge. Departementet vil legge til rette for at det vil bli enklere for bønder å ta i bruk et større sortsmangfold av planter og slik bidra til at verdifulle genressurser tas i bruk. Det er videre et krav at før som omsettes og brukes skal være trygt og ikke skade menneskers eller dyrs helse. Regjeringen vil fortsette arbeidet med sikte på å få internasjonal aksept for at fiskemel er en trygg førråvare, også for drøvtyggere. Bruken av tilsetningsstoffer i fôr er økende og det er nødvendig med oppmerksomhet på hvorvidt de kan ha skadelige eller utilsiktede effekter.

I Norge er det fortsatt utfordringer knyttet til radioaktiv forurensning av beiter etter Tsjernobyl-ulykken. Regjeringen legger vekt på å sikre tilgang på tilsetningsstoffer som kan redusere opptak av radioaktive stoffer. Dette er viktig både i beredskapsøyemed og for å redusere skadeeffekter etter Tsjernobyl-ulykken.

Klimaendringene forventes å gi økt kontaminering av fôr med soppgifter. Nye hurtigmatmetoder for påvisning av soppgifter er under utvikling, og vil bidra til større sikkerhet ved at kontaminerte fôrvarer raskt kan identifiseres.

Riktig håndtering og bruk av plantevernmidler er svært viktig for å redusere risikoen for skade på helse og miljø. Dette vil derfor være prioriterte områder i tilsyn i primærproduksjonen. I meldingen pekes det på overordnede utfordringer og områder hvor det er behov for innsats for å nå målsettingene på plantevernmiddeområdet.

Vann er både et livsnødvendig næringsmiddel og en viktig innsatsvare i landbruket. Utviklingstrekk de senere år viser at det er store utfordringer knyttet til vann ut fra mattrygghetshensyn. Regjeringen legger vekt på at de virkemidlene regelverket gir, i større grad enn hittil, skal benyttes overfor vannverk som ikke leverer vann av forskriftsmessig kvalitet.

Landbruket er en av de største kildene til avrenning av næringsstoffer til vann og vassdrag. Det eksisterer lite data om forekomst av rester av plantevernmidler i drikkevann, og det er behov for å kartlegge situasjonen. Det er videre behov for en gjennomgang av regelverket på området. Regjeringen vil fortsette arbeidet med å redusere kilder til vannforurensning fra landbruket. For landbruket er de private, mindre anleggene, inklusive gårdsbrønner, en spesiell utfordring. Regjeringen vil fortsette arbeidet med å samle de berørte sektorene til samarbeid for å styrke innsatsen på vann- og avløpsområdet.

1.2.3 Merking og sporbarhet

All mat og innsatsvarer som omsettes i Norge skal kunne spores ett ledd tilbake og ett ledd framover i produksjonskjeden. Dette er et helt sentralt prinsipp i matlovgivningen. Bedre sporingssystemer vil styrke matbransjens og myndighetenes evne til å oppklare og håndtere utbrudd av matsmitte. Sporbarhet er videre en forutsetning for å kunne etterprøve framsatte påstander om kvalitet, miljøpåvirkninger, klimapåvirkning, frihet fra GMO, helseeffekter, opprinnelse mv.

I fellesskap med aktører i norsk matbransje ble eSporingsprosjektet etablert i etterkant av E. coli-saken i 2006, som et nasjonalt prosjekt for å styrke sporbarheten på matområdet. Prosjektet omfatter alle innsatsvarer og all mat fra landbruks- og fiskerisektoren og hele matproduksjonskjeden, fra jord og fjord til bord. Det er blitt lagt til grunn at næringsaktører skal overta ansvaret for den elektroniske sporingsløsningen når den er ferdig utviklet. Det arbeides for å avklare spørsmål knyttet til eierskap og framtidig drift i 2012 slik at løsningen da kan tas i praktisk bruk.

1.2.4 God dyrevelferd

Dyrevelferden vurderes samlet sett som god i Norge. I internasjonal sammenheng er norsk regelverk for dyrevelferd på et høyt nivå. Til tross for dette er det fremdeles noen utfordringer knyttet til dyrevelferd i landbruksproduksjonen. Det er bl.a. rapportert stigende tapstall for både sau og rein på beite, og det er en rekke utfordringer knyttet til driftsformer og infrastruktur i norsk husdyrproduksjon.

Departementet vil oppsummere status for dyrevelferden i Norge og utarbeide en handlingsplan med prioriterte tiltak for det videre arbeidet for å bedre dyrevelferden. En merkeordning for å synliggjøre dyrevelferd av en høyere standard enn det som kreves i regelverket, er under utredning i EU. Departementet vil foreløpig prioritere arbeidet med å opprettholde og videreutvikle generell god dyrevelferd i norske husdyrbesetninger, framfor å etablere en egen merkeordning for å synliggjøre evt. dyrevelferdsmessige fortrinn i enkelte besetninger. Departementet vil spesielt gjennomgå dyrevelferdskravene for slaktekyl-lingproduksjon. Virksomheten i pelsdyrnæringen er omstridt i Norge. Regjeringen vil foreta en egen gjennomgang av pelsdyrnæringen og vil komme tilbake til Stortinget om saken.

1.2.5 Bio- og nanoteknologi

Innenfor matproduksjon og landbruk vil bioteknologi brukt på riktig måte bidra til økt produktivitet og mer miljøvennlig produksjon av mat, fôr, fiber og bioenergi. I dag er det først og fremst innen avl og diagnostikk at bioteknologi er tatt i bruk. Regjeringen arbeider nå med en nasjonal strategi for bioteknologi. Regjeringen vil videre videreføre en restriktiv GMO-politikk, som i tillegg til å sikre trygghet for helse og miljø, tar hensyn til etikk, bærekraft og samfunnsnytte.

Tatt i betraktning problemstillinger knyttet til dyrehelse og dyrevelferd, uttaler både Etske komité i EU og Bioteknologinemnda i Norge at det på etisk grunnlag ikke bør åpnes for omsetning av produkter fra klonede dyr. Omsetning av matprodukter fra klonede dyr faller inn under de norske bestemmelsene om ny mat under matloven. På grunn av de etiske betenkelighetene ved voksenkloning av dyr, vil regjeringen føre en restriktiv politikk på dette området.

Nanomaterialer reguleres av EUs ny matforordning uten å være eksplisitt omtalt. Det arbeides i EU med sikte på en revisjon av denne forordningen bl.a. slik at den omtaler mat som inneholder eller består av nanomaterialer. Regjeringen vil følge utviklingen tett, for å sikre at regelverk knyttet til ny-mat og tilsetningsstoffer fanger opp usikkerhetsmomenter og risiko gjennom kravene for godkjenning.

1.2.6 Konkurranseskraft, regelverkskrav og forenkling

Det er viktig å være bevisst på sammenhengen mellom landbrukets konkurranseskraft og mattrygghet, dyrevelferd og andre samfunnsgoder. Så langt mulig bør matpolitiske, ernæringsmessige, miljømessige og næringspolitiske virkemidler understøtte hverandre. Samtidig er de fleste regelverkskrav ressurs- og kostnadskrevende for den som regelverket er rettet mot. Det er viktig å foreta konsekvensanalyser av kost-nytte-verdien før det settes nye krav. Utredningsinstruksen setter krav om vurdering av økonomiske og administrative konsekvenser for forvaltning og næring ved innføring av nytt regelverk. Disse vurderingene bør styrkes, og det bør legges sterkere vekt på nytteverdien av regelverket veid opp mot kostnadene for næring og forvaltning.

Mattilsynet gjennomførte i 2008–2009 en kartlegging av bl.a. brukernes oppfatning av regelverket på matområdet. Denne avdekket at regelverkets omfang og kompleksitet i seg selv er det største hinderet for regelverksetterlevelse. Mattilsynet har satt i gang et arbeid med å gå gjennom regelverket på sitt forvaltningsområde slik at det kan få en mer enhetlig og brukervennlig utforming. Dette arbeidet vil bli intensivert.

I 2007 avviklet Fiskeri- og kystdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Landbruks- og matdepartementet en rekke krav om godkjenning i regelverket med tilhørende gebyrplikt. Mattilsynet har gjennomgått gjenværende godkjenningsordninger innenfor matområdet som vi ikke er forpliktet til å ha etter EØS-avtalen. Flere av disse vil bli vurdert opphevet. Fjerningen av avgifter som har vært knyttet til Mattilsynets tilsyns- og kontrollvirksomhet vil medføre både administrative forenklinger og innsparring for virksomhetene.

1.3 Konkurransedyktige og bærekraftige verdikjeder for mat

Regjeringen vil:

- innenfor de gitte handelspolitiske rammer, legge til rette for økt produksjon av landbruksvarer som det er naturgitt grunnlag for og som markedet etterspør, slik at selvforsyningsgraden kan opprettholdes om lag på dagens nivå.
- legge større vekt på innretning av virkemidlene ut fra distriktpolitiske hensyn, slik dette er målrettet gjennom de distriktpolitiske virkeområdene.
- sikre utøverne i landbruket en inntektsutvikling og sosiale vilkår på linje med andre grupper. Regjeringen vil derfor videreutvikle inntekts- og velferdspolitikken i landbruket med utgangs-

punkt i den landbrukspolitikken som er ført etter 2005.

- bruke investeringsvirkemidlene slik at de bidrar til økt lønnsomhet og produktivitet, og gjennom det bidrar til en variert bruksstruktur over hele landet.
- sikre et importvern som gir beskyttelse gjennom hele verdikjeden og utnytte handlingsrommet for å føre en nasjonal landbrukspolitikk.
- arbeide internasjonalt for anerkjennelse av retten til produksjon av mat for egen befolkning.
- ved en eventuell ny WTO-avtale, ta i bruk alle de virkemidler avtalen gir til å sikre norsk landbruksproduksjon og norsk næringsmiddelindustri. Ved en slik avtale må det gis kompensasjon for tap av inntekt.
- bidra til forutsigbare rammebetingelser og invitere aktørene i matkjeden til å komme med innspill for å utforme rammebetingelser for en godt fungerende norsk matkjede med nødvendig konkurransekraft.

Verdens handelsorganisasjon – WTO

En eventuell ny WTO-avtale vil innebære betydelige utfordringer i form av tollreduksjoner og etablering av importkvoter for viktige norske landbruksvarer der importen har vært liten eller ingen. Skjerming av viktige sektorer gjennom sensitiv behandling med mindre tollkutt, kombinert med overgang til prosenttoll, vil gi et nasjonalt handlingsrom til å sikre et levedyktig norsk landbruk i alle deler av landet.

Landbruksforhandlingene er en del av den brede forhandlingsrunden som ble vedtatt igangsatt på WTOs ministerkonferanse i Doha i 2001. Det siste utkastet til avtaletekst på landbruk er fra desember 2008. Forhandlerne har ikke lyktes i å oppnå fremgang på de uløste spørsmålene fra forhandlingstekstene fra 2008, og det er lite som tyder på et gjennombrudd i WTO-forhandlingene i 2012. Boks 4.1 i meldingen gir en oversikt over viktige forslag til nye bestemmelser i utkast til rammeavtale (modaliteter) for landbruk som berører Norge.

Den eksisterende WTO-avtalen har i første rekke medført begrensninger i utformingen av markedsordningene, samtidig som importvernet for enkelte varer over tid gir svakere beskyttelse i forhold til norsk prisnivå. En eventuell ny WTO-avtale vil forsterke dette. I tillegg vil den legge ytterligere begrensninger på bruken av internstøtte. Regjeringen anser hovedtrekkene i desemberteksten fra 2008 å være nær grensen for hva Norge kan slutte seg til med utgangspunkt i våre mål for landbruks- og matpolitikken.

Alle former for eksportstøtte vil bli avviklet innen utgangen av 2013 under forutsetning av at det foreligger en WTO-avtale innen den tid. Avvikling av eksportstøtten ved implementering av en eventuell

ny WTO-avtale kan i første rekke få konsekvenser for RÅK-varer og ost, men også for markedsregulering av kjøtt, smør og egg.

Ved en ny WTO-avtale vil det norske prisnivået på korn/kraftfôr komme under press ved lave verdensmarkedspriser og produktspesifikk AMS bli en reell begrensning for kornsektoren. Ved en ny WTO-avtale må også markedsordningen for melk gjennomgås på nytt. Det vil være viktig å kunne beholde både kronetoll og prosenttoll for en del toll-linjer. Med sensitiv behandling vil denne sektoren ha et tilfredsstillende importvern også etter en ny WTO-avtale. Ved en ny WTO-avtale må markedsordningene for svinekjøtt, sau/lam og egg legges om.

For poteter, grønnsaker, frukt og bær er situasjonen allerede i dag at prisene innenlands er under press fra import. Ved en ny WTO-avtale vil konkurransesituasjonen for norsk vare bli utfordrende på grunn av omfattende tollkutt.

EØS-AVTALEN OG HANDEL MED LANDBRUKSVARER

Etter EØS-avtalens artikkel 19 skal avtalepartene med to års mellomrom gjennomgå vilkårene for handelen med basis landbruksvarer med sikte på en gradvis liberalisering. I januar 2010 ble Norge og EU enige om en ny artikkel 19-avtale. Avtalen fikk enstemmig samtykke i Stortinget i april 2011 og vil trolig bli iverksatt i januar 2012.

EØS-avtalens protokoll 3 regulerer handel med bearbeidede landbruksvarer. Ordningen skal utjevne konkurransevilkårene for produsenter av bearbeidede landbruksvarer i EØS-området og gi grunnlag for økt handel. Gjeldende protokoll 3-avtale ble iverksatt med virkning fra 1. november 2004. Fra EUs side er det bedt om nye forhandlinger om protokoll 3, uten at det er sett grunnlag for det fra norsk side.

Importen av bearbeidede landbruksvarer til Norge har økt med 8–10 prosent hvert år siden 2000. Ettersom de bearbeidede varene har et betydelig innhold av råvarer som melk og korn, er denne importen i praksis også en utfordring for norsk råvareproduksjon. Om lag 15 prosent av norsk melkeproduksjon inngår i bearbeidede varer.

EFTAS HANDELSAVTALER

EFTA-avtalene har som mål å styrke norsk næringsliv i et globalt marked. Handelsavtalene bidrar til å øke norsk eksport av varer og tjenester, og legger samtidig til rette for økt import til Norge. Landbruk er et viktig og krevende forhandlingsområde i EFTA-forhandlingene. For landbruksvarer har Norge betydelig toll på en rekke produkter, og mange av våre forhandlingsmotparter har forventninger om tollreduksjoner. På bearbeidede jordbruksprodukter tilbyr EFTA de samme tollreduksjoner som gis til

EU. Regjeringen vil arbeide for å oppnå bedre betingelser for landbruksvarer med eksportpotensial innenfor rammen av EFTA-avtalene.

HANDEL MED U-LAND

Det er ført en ambisiøs politikk i forhold til verdens 64 fattigste land. Disse landene har nå toll- og kvotefri markedsadgang for alle varer inn til det norske markedet. Vilkår for import av kjøtt fra det sørlige Afrika vil bli avveid i forhold til omfanget av grasbasert kjøttproduksjon i Norge, og omfanget av GSP-ordningen for Namibia, Botswana og Swaziland vil bli vurdert.

Av den totale importen av jordbruksvarer på ca. 35 mrd. kroner i 2010 kom i overkant av 20 prosent fra u-landene. U-landenes andel av den totale importen av landbruksvarer har økt de siste årene.

1.3.1 *Rammer og utviklingstrekk*

De fire store kjedene, NorgesGruppen, Coop Norge, Rema 1000 og Ica Norge har hatt en stadig økende markedsandel, og stod i 2009 for så godt som 100 prosent av netto omsetning for dagligvarebutikker. I kombinasjon med store innkjøpsvolumer har såkalt vertikal integrasjon i verdikjeden, der handelsleddet også har kontroll over distribusjon og produksjon, skapt utfordringer for råvareprodusenter og næringsmiddelbedrifter.

Næringsmiddelindustrien i Norge har generelt et høyt kostnadsnivå sammenlignet med andre land. Et sterkt importvern og andre virkemidler for å være konkurransedyktige er derfor viktig. Politiske ønsker om matsikkerhet, produksjon og sysselsetting i hele landet, bevaring av biologisk mangfold, kulturlandskapets og naturens funksjon som karbonlager er andre forhold som bidrar til høyt prisnivå på mat. Internasjonalt er næringsmiddelindustrien karakterisert av kostnadspress og krav om effektiv produksjon. Utviklingen går i retning økt internasjonal konkurranse også for den norske industrien. Det er behov for betydelige investeringer for å effektivisere produksjonen og redusere kostnadene i matindustrien i årene framover.

Det har i flere tiår vært et mål å utnytte arealressursene i hele landet for å dekke etterspørselen på hjemmemarkedet etter varer vi har naturgitte forutsetninger for å produsere, innenfor de gitte handelspolitiske rammer. En høy produksjon av råvarer i jordbruket forutsetter at de beste arealene brukes til de mest varmekrevende vekstene, mens det grasbaserte husdyrholdet reserveres for områdene med vanskeligere vekstvilkår. Den geografiske produksjonsfordelingen er et viktig grunnlag for et omfattende norsk jordbruk, og for jordbrukets produksjon av fellesgoder for samfunnet.

Mens samlet produksjon øker, drives jordbruket gjennom et avtagende antall bedrifter samtidig som eiendomsstrukturen er relativt stabil. For husdyrproduksjonene har reduksjonen i antall bedrifter med de ulike dyreslagene økt klart det siste tiåret. Antall bedrifter med melkeproduksjon er nesten halvert siden 1999, når samdrifter telles som 1 bedrift. Om lag 4 700 eiendommer har sin melkekvote i samdrift i 2010. En økende andel av jordbruksarealet drives på leiebasis. Om lag 40 prosent av arealet er nå leid, og i gjennomsnitt leier hver jordbruksbedrift 85 dekar.

Jordbrukssektorens realinntekt (målt som vederlag til arbeid og egenkapital i Totalkalkylen) økte kraftig etter inntektsopptappingen på slutten av 70-tallet. Deretter har realinntekten vært fallende, inntil de siste årene. Regnet per årsverk har realinntekten, med årlig variasjon, ligget på om lag samme nivå, men med en markert økning etter 2006.

Investeringsbehovet er høyt, både på grunn av slitasje, nye driftsmåter og som følge av offentlige pålegg av dyrevelferdshensyn. Egenkapitalandelen har falt med 6 prosentpoeng fra 2000 til 2010. Tall fra NILFs driftsgranskinger viser at gjeld per bedrift har økt til ca. 1,7 mill. kroner i 2008. Gjeldsandelen var både i 2008 og 2009 på 45 prosent. Gjelda for de yngste er om lag 3 mill. kroner. Gjeld og gjeldsprosent øker med økende størrelse på bedriften. Tall fra Budsjettmemnda for jordbruket viser at jordbruket den siste tiårsperioden har hatt en årlig vekst i arbeidsproduktiviteten på 6 prosent.

Regjeringen vil legge til rette for et fortsatt aktivt jordbruk over hele landet. I sin undersøkelse av måloppnåelse og styring i jordbruket påpekte Riksrevisjonen (Dokument 3:12 (2009–2010)) at det både er risiko for at dette målet ikke nås og at det er behov for klarere operasjonalisering av målet. Markedskreftene virker i retning av sentralisering, og forekomsten av skalafordeler i produksjonene gjør at målet krever aktiv bruk av virkemidler for at det skal kunne nås. Regjeringen mener derfor det er nødvendig med en tydeligere distriktsprofil i landbrukspolitikken. Det skal legges større vekt på innretting ut fra distriktpolitiske hensyn, slik dette er målrettet gjennom de distriktpolitiske virkeområdene. Dette krever bl.a. fortsatt styrking av det grasbaserte husdyrholdet og at det med de økonomiske virkemidlene legges til rette for lønnsom drift i ulik skala, slik at en variert bruksstruktur kan opprettholdes. Utnytting av beiteressursene i utmarka skal opprettholdes eller økes innenfor naturens bærekraft og markedet for produktene. Økt produksjon vil, over tid, forutsette at ressursene tas i bruk der de finnes. En slik distriktsprofil vil ikke minst være viktig for beitenæringene og for samisk jordbruk.

Regjeringen vil særlig legge følgende resultatinndikatorer til grunn for vurdering av måloppnåelsen i

forhold til målet om et aktivt landbruk over hele landet:

- utviklingen i fordelingen av produksjonsvolumet av melk og grasbaserte kjøttslag
- utviklingen i fordelingen av totalt og fulldyrket jordbruksareal
- utviklingen i fordelingen av sysselsettingen i landbruket

1.3.2 Virkemidler for bærekraftige verdikjeder

VIRKEMIDLENE I JORDBRUKSPOLITIKKEN

Budsjettstøtten til jordbruket utgjør en vesentlig del av virkemidlene. Bevilgningen til gjennomføring av jordbruksavtalen utgjorde om lag 13 mrd. kroner i 2010. I tillegg har det særskilte jordbruksfradraget ved ligningen en verdi før skatt på om lag 1,4 mrd. kroner. Om lag 85 prosent av den direkte produsentrettede støtten ytes til det grasbaserte husdyrholdet, mens om lag 3 prosent går til kraftfôrkrevende produksjoner. Av investeringsstøtten går også om lag 85 prosent til det grasbaserte husdyrholdet. Velferdsordningene har vært prioritert de siste 5 årene. Miljøsettingen over jordbruksavtalen gjennomføres nå innenfor ordninger med en samlet bevilgning på om lag 4,6, mrd. kroner.

Norge er ett av svært få land som har støtteordninger som faller innenfor definisjonen av Blå støtte i WTO. Ved en eventuell ny WTO-avtale må Norge redusere Blå støtte med minst 600 mill. kroner fra det nivået som er rapportert til WTO for 2009. Regjeringen vil gjennomføre en vurdering av landbrukspolitiske konsekvenser av en omlegging av støtteordninger i Blå boks til støtteordninger i Grønn boks.

VIRKEMIDLER OVERFOR NÆRINGSMIDDELINDUSTRIEN

I prispolitikken for norske råvarer må hensynet til næringsmiddelindustriens konkurransekraft avveies mot hensynet til bondens inntekt. Regjeringen vil sikre næringsmiddelindustrien rammevilkår som gjør det mulig å være konkurransedyktig i forhold til import, bl.a. gjennom jordbruksavtalen, og vil videreføre ordningene for prisnedskrivning som utjevner forskjellen i råvarepriser for den konkurranseutsatte RÅK-industrien.

I internasjonale forhandlinger om markedsadgang, både i WTO, EØS og EFTA, legger regjeringen til grunn at det skal sikres et importvern som gir fortsatt handlingsrom for å føre en nasjonal landbrukspolitikk der målsettingene både for jordbruket og næringsmiddelindustrien kan ivaretas. Ved tilpasningen til en eventuell WTO-avtale vil regjeringen utnytte handlingsrommet i en avtale til å gi sensitiv behandling for både råvarer og foredlede landbruksvarer.

FORHANDLINGSSYSTEMET OG MARKEDSORDNINGENE

Regjeringen vil videreføre jordbruksforhandlingene og markedsordningene. Samvirkets rolle som markedsregulator og avtaker av norske råvarer fra hele landet skal sikres. Markedsordningene utfordres av flere forhold. WTO-avtalen setter grenser for total støtte gjennom administrerte priser og prisstøtte over budsjettet. Regjeringen vil tilpasse markedsordningene til våre internasjonale forpliktelser og vurdere tilpasninger med grunnlag i de markedsmessige endringene som skjer innenlands.

INNTEKT FOR SELVSTENDIG NÆRINGSDRIVENDE BØNDER

Gode inntektsmuligheter er det viktigste virkemiddelet for å nå de jordbrukspolitiske målene. I de regionale samrådene som har vært gjennomført i forbindelse med utarbeidingen av meldingen, og i de skriftlige innspillene departementet har mottatt, er et hovedbudskap fra næringen selv at inntektsmulighetene må forbedres. Dette er signaler regjeringen har tatt på alvor ved at jordbruket har fått vesentlig forbedrede inntektsmuligheter de siste årene. Etter 2006 har den relative inntektsveksten vært sterkere i jordbruket enn for andre grupper.

Usikkerhet om framtidige inntekter i landbruket, kombinert med gode muligheter for avkastning på arbeid og kapital i andre sektorer, er en stor utfordring. For å opprettholde og videreutvikle et omfattende norsk jordbruk trengs politiske virkemidler som korrigerer og utfyller de muligheter og begrensninger eksterne rammebetingelser gir. Regjeringen vil sikre utøverne i landbruket en inntektsutvikling og sosiale vilkår på linje med andre grupper. Regjeringen vil derfor videreutvikle inntekts- og velferdspolitikken i landbruket med utgangspunkt i den landbrukspolitikken som er ført etter 2005. Inntektsutviklingen i sektoren bør fortsatt måles på Totalalkylen for jordbruket, som viser resultatet av gjennomsnittlig tilpasning for hele sektoren.

Det blir stadig færre områder hvor det er mulig å ha en prisstrategi i avtaleregi. Over tid har både utviklingen i markedet og WTO-avtalen gjort at målpriser og adgang til markedsregulering er redusert. Om lag 1/3 av jordbrukets markedsinntekter er nå på områder uten målpris.

Korn- og kraftfôrpolitikken har en spesiell stilling i inntektsdannelsen for sektoren. Kraftfôrkostnadene utgjør nå vel 1/3 av driftskostnadene i jordbruket og er viktig for husdyrproduktene konkurransekraft. Kornprisene må løpende fastsettes i avveien mellom behovet for å stimulere økt kornproduksjon og hensynet til kostnadene i husdyrholdet.

INVESTERINGSVIRKEMIDLER

Regjeringen legger til grunn at investeringstilskudd og rentestøtte er en nødvendig forutsetning og en sentral faktor for å avlaste risiko og for å utløse annen kapital som muliggjør investeringer i jordbruket. Gjennom disse ordningene er det også mulig å påvirke hvor i landet og i hvilke produksjoner investeringene skjer, samt bidra til å sikre nødvendig oppgradering av hensyn til miljø og dyrevelferd. Regjeringen vil etablere en satsing som kan bidra til et nødvendig investeringsløft. Satsingen innebærer at investeringsvirkemidler gis økt prioritet innfor jordbruksavtalen.

For å stimulere til økte investeringer og økt produktivitet og lønnsomhet i landbruket, foreslo regjeringen i Prop. 1 LS (2011–2012) Skatter, avgifter og toll 2012, flere justeringer av skatteregelverket:

- Saldoavskrivningene for husdyrbygg økes fra 4 til 6 prosent, og avskrivningene for enkle byggningskonstruksjoner økes fra 8 til 10 prosent.
- Det innføres betinget skattefritak for tilskudd innenfor det distriktpolitiske virkeområdet til investeringer i faste anlegg og tilhørende produksjonsutstyr innenfor rammen av bygdeutvikling (BU-midler). Dette innebærer bl.a. at inngangsverdiene ved slike investeringer ikke lenger reduseres med tilskuddet i forbindelse med avskrivninger.
- Beregningsgrunnlaget for jordbruksfradraget utvides ved at kravet til bruk i egen jord- eller skogbruksvirksomhet reduseres fra 80 prosent til 60 prosent i forbindelse med inntekter fra tjenesteyting med, eller utleie av, betydelige driftsmidler.

VIRKEMIDLER FOR LANDBRUK OVER HELE LANDET

Et viktig grunnlag for omfanget av, og innretningen på, de direkte inntektsgivende økonomiske virkemidlene er å bidra til noenlunde likeverdige inntektsmuligheter for foretak i ulike produksjoner, med varierende produksjonsomfang i ulike områder av landet. Departementet vil ta initiativ til en nærmere gjennomgang av hvordan distriktsprofilen i produksjonstilskuddene kan styrkes. I den sammenheng vil også sonene for de landbrukspolitiske virkemidlene bli vurdert. Departementet vil spesielt gjennomgå den geografiske differensieringen av driftstilskuddet til melkeproduksjon. Målrettingen kan her økes ved å distriktsdifferensiere tilskuddene basert på dyretall ytterligere.

Det er et stort behov for å forenkle kvotereguleringen ytterligere. Et hovedprinsipp både for kvoteregulering og annet regelverk må være likebehandling av like store bruk uavhengig av organisasjonsform. Departementet vil derfor arbeide videre med sikte på felles/liket kvotetak for samdrifter og enkeltbruk og annen harmonisering av regelverket, som avvikling

av særskilt antalls- og avstandsbegrensning for samdrifter. Et enklere og mer stabilt regelverk vil også gjøre forvaltningen av ordningen enklere.

Kulturlandskapstilskuddet utmåles som en fast sats per dekar til alt areal i drift uavhengig av produksjon og foretakets størrelse. I tillegg gis arealtilskudd der satsene per dekar er differensiert etter struktur og type produksjon. Det kan være et økonomisk insentiv for foretakene til å hente ut høyere tilskudd for de første enhetene, samtidig som arealene drives i fellesskap. Den teknologiske utviklingen og kostnadene knyttet til effektive maskiner har medført at samarbeid om og leie av viktige mekaniseringsfunksjoner blir stadig mer vanlig. Dette innebærer reduserte kostnadsforskjeller knyttet til produksjon av kulturlandskap i de ulike delene av landet, og på ulike bruksstørrelser. Forvaltningen og kontroll av drifts-samarbeidsbestemmelsen er komplisert for forvaltningen. Problemet kan begrenses ved å flate ut strukturprofilen i arealtilskuddene og overføre strukturkompensasjonen til driftstilskuddene og tilskuddene basert på dyretall. Endringen vil bidra til at det er den aktive driveren som mottar støtten. En slik endring vil forenkle tilskuddssystemet, lette forvaltningens kontroll med at tilskuddene utbetales i tråd med formålet og redusere risiko for feilutbetalinger.

I dag er det ca. 200 000 dekar som ikke får kulturlandskapstilskudd som følge av kravene i dagens regelverk. Relativt sett er det Telemark/Agder, Vestland fylkene unntatt Rogaland og Nord-Norge som får mest avkorting. Dette er arealer som vil være svært utsatt for å gå ut av produksjon de nærmeste årene. Lønnsom grasbasert matproduksjon og beiting skal fortsatt være hovedvirkemidlet for å bruke grasarealene og hindre gjengroing. For å kunne ivareta utsatte arealer bør dagens produksjonskrav i kulturlandskapstilskuddet utvikles. Da vil alle arealer som oppfyller grunnvilkårene i produksjonstilskuddene samt formålet med kulturlandskapstilskuddet, få dette tilskuddet.

1.4 Matmangfold og næringsutvikling

Regjeringen vil:

- vurdere oppfølgingen av Matkjedeutvalgets utredning i lys av innspillene som kommer inn i forbindelse med høringen av denne.
- legge vekt på forbrukerinteressene, videreføre forbrukerdialogen og legge til rette for at forbrukerne skal kunne gjøre informerte, trygge valg av matvarer.
- legge til rette for økt regional innovasjon på matområdet med utgangspunkt i klynger og nettverk.
- bidra til matglede og styrket kunnskap om-, og interesse for mat, matkvalitet, matlaging og helse hos barn og unge.

- legge til rette for å styrke regional verdiskaping med utgangspunkt i lokale matbedrifter, regionale fortrinn og destinasjonsutvikling.
- at 15 prosent av matproduksjonen og matforbruket skal være økologisk i 2020.

Eurostats komparative undersøkelse fra 2009 av matvarer kjøpt i 37 land, viser at maten var 53 prosent dyrere i Norge enn gjennomsnittet for EUs 27 medlemsstater. Samtidig bruker nordmenn en stadig mindre andel av inntektene på mat. Ifølge Statistisk sentralbyrå utgjorde mat og alkoholfrie drikkevarer 11,4 prosent av husholdningenes konsum i 2009–2010, mot 40 prosent i 1958. Til sammenligning var andelen 13,9 prosent i svenske husholdninger og 11,5 prosent i danske husholdninger i 2009. De nordiske landene er blant de land i verden der matens andel av privat konsum er lavest.

Matkjedeutvalget ble oppnevnt på bakgrunn av regjeringens politiske plattform for 2009–2013 med formål å: «Gjennomføre en utredning om styrkeforholdene i verdikjeden for mat som skal bidra til åpenhet og innsyn, sikre forbrukerinteressene og en tilfredsstillende samfunnsmessig kontroll». Matkjedeutvalget avgå sin innstilling Mat, makt og avmakt – om styrkeforholdene i verdikjeden for mat (NOU 2011:4) 13. april 2011. Utvalget mener et kjennetegn ved den norske matvarekjeden er at konsentrasjonen både på detaljist-, grossist- og leverandørleddet er betydelig. Konsentrasjonen for de undersøkte leverandørmarkedene er høy sammenlignet med andre land. Fire paraplykjeder kontrollerer markedet for dagligvare. Samtidig er to av disse de største aktørene i storhusholdning og kiosk-, bensinstasjon-, og servicemarkedet.

Utvalget vurderer at det har skjedd en betydelig maktforskyvning i favør av paraplykjedene i dagligvarehandelen. Utvalget mener videre at konkurransen mellom uavhengige dagligvarekjeder er kritisk lav, og at undersøkelsene som er gjennomført indikerer at det finnes avvik fra forutsetningene for velfungerende markeder. Slike avvik kan føre til redusert samfunnsøkonomisk effektivitet til skade for forbrukeren. Utvalget vurderer at maktforflytning i retning av paraplykjedene reduserer samvirkeorganisasjonenes mulighet til å utføre sine samfunnsplagte oppgaver som en del av landbrukspolitikken. Utviklingen i Norge har generelt flere likhetstrekk med utviklingen i andre europeiske land.

1.4.1 Mat med lokal identitet – næringsutvikling og innovasjon

VSP-mat er fra 2011 vedtatt videreført gjennom et nytt utviklingsprogram for norske matspesialiteter

– Lokalmatprogrammet. Hovedmålet er fortsatt økt verdiskaping i primærproduksjonen gjennom å bidra til utvikling, produksjon, kommersialisering og salg av norske matspesialiteter. Målgruppen for Lokalmatprogrammet er bønder, små og mellomstore næringsmiddelbedrifter og forpliktende produsent-sammenslutninger, samt reiselivsbedrifter som har utviklingsprosjekter i samarbeid med lokalmatprodusenter. Det vil i større grad bli satset på vekstbedrifter og bedrifter i nettverk og forpliktende produsent-sammenslutninger, kompetansetilbud til lokalmatprodusenter og omdømmebygging for norsk matkultur, norske matspesialiteter og reiseliv.

1.5 Konkurransedyktige og bærekraftige verdikjeder for skog og tre

Regjeringen vil:

- legge til rette for økt bruk av tre, herunder utrede trebruk i statlig sektor under ledelse av Statsbygg.
- legge til rette for økt bruk av skogråstoff til bioenergi og arbeide for å utvikle storskala pilotprosjekter for biovarme nær viktige befolkningskonsentrasjoner.
- møte eventuell økt etterspørsel etter råstoff fra skogen ved å legge til rette for økt bærekraftig avvirkning og uttak av skogbiomasse.
- utvikle skogbrukets infrastruktur innenfor rammene av målrettede miljøhensyn og ivaretagelse av naturmangfoldet, for å gi bedre adkomst til skogressursene som grunnlag for økt skogbasert verdiskaping.
- styrke oppbyggingen av skogressursene og andre tiltak som også kan ta vare på og utvikle karbonlageret på norske landarealer videre, innen miljømessig akseptable rammer.
- legge til rette for økt bruk av skogen som arena for styrket helse og velferd ved å initiere samarbeid mellom skogeiere, frivillige organisasjoner og myndigheter, herunder bl.a. økt vekt på skog i Inn på tunet-prosjektet.
- legge til rette for en mer målrettet miljøinnsats i skogbruket, herunder styrke kunnskapen om natur- og kulturverdier i skog og styrke ivaretagelse av slike verdier i forbindelse med planlegging og drift, miljøregistreringer, frivillig vern, samarbeidsavtaler og bruk av de nye virkemidlene i naturmangfoldloven. Jf. også St.meld. nr. 39 (2008–2009).
- sammenstille og offentliggjøre kunnskap om tilstand og utviklingstrekk for skog- og miljøverdier i en årlig rapport «Bærekraftig skogbruk – næring og miljø».

1.5.1 Mål, tiltak og virkemidler i skogpolitikken

I St.meld. nr. 39 (2008–2009) går det fram at det er betydelige ubrukte råstoffressurser til bioenergi i landbruket. Dersom hogstnivået framover skulle øke, vil en få mer biprodukter fra sagbruksindustrien som kan nyttes til bioenergi. En økning i hogstvolumet med 3 mill. kubikkmeter vil gi 4,2 TWh energiråstoff. Dette betyr at hogstavfall sammen med avfallsprodukter fra økt skurtømmerproduksjon, kan dekke opp hele eller store deler av råstoffbehovet knyttet til målet om økt utbygging av bioenergi med inntil 14 TWh innen 2020. Medregnet råstoffressursene i jordbruket utgjør det samlede råstoffpotensialet fra landbruket volumer langt utover behovet for å nå bioenerгимålet.

Det plantes for lite etter hogst av granskog i Norge i forhold til kravene som stilles i lovverket. Landbruks- og matdepartementet vil derfor styrke kontrollen og håndhevelsen av skogbruksloven og bærekraftforskriften med sikte på å fange opp den delen av foryngelsene som ikke tilfredsstillende minstekravene til plantetetthet. Som en oppfølging av dette, skal også vilkårene for bruk av økonomiske virkemidler evalueres med sikte på økt målretting av foryngelsesarbeidet.

Skogplanteforedling blir viktig for klimatilpassning og kan virke som klimatiltak ved at foredlet plantemateriale vil kunne ha et vesentlig høyere CO₂-opptak enn uforedlet materiale. For å ta ut klimapotensialet i skogplanteforedlingen er det nødvendig å etablere en ny generasjon med frøplantasjer basert på det beste foredlingsmaterialet fra de frøplantasjer som ble etablert på 1960–1970-tallet. Landbruks- og matdepartementet vil arbeide for å legge til rette for at foredlingspotensialet som ligger i overgangen til andregenerasjons frøplantasjer, ivaretas.

Siden 1996 har Stiftelsen Det norske Skogfrøverk hatt det utøvende ansvaret gjennom en avtale med Landbruks- og matdepartementet om forvaltningsoppdrag. Det er oppstått kommersiell interesse knyttet til å sikre seg rettigheter til foredlingspopulasjoner som Skogfrøverket har utviklet. Landbruks- og matdepartementet vil i lys av dette vurdere endringer i regelverket som sikrer en robust ordning som vil ivareta nasjonale interesser knyttet til foredlet og testet genetisk materiale utviklet av Skogfrøverket.

Departementet vil videre, i forbindelse med den pågående gjennomgangen av foryngelseskontrollen, vurdere behovet for kriterier for oppfølging av eksisterende skogreisingsfelter, herunder treslagsvalg etter hogst. Regjeringen vil også vurdere å gjeninnføre forbudet mot slik hogst av ungsog, men fortsatt på en slik måte at dette ikke hindrer tynningshogster.

Økt samarbeid mellom skogeiere kan bidra til økt aktivitet og lønnsomhet av skogtiltak, samtidig som investeringer i skogen holdes på et tilfredsstillende

nivå. Departementet vil be Statens landbruksforvaltning vurdere ulike virkemidler som kan bidra til at aktive skogeiere deler sin kompetanse med mindre aktive eiere, og til mer driftssamarbeid.

En hensiktsmessig infrastruktur er avgjørende for skogsektorens muligheter til å kunne drive konkurransedyktig næringsvirksomhet. Regjeringens målsettinger for å utvikle skogens positive nærings-, energi- og klimabidrag, forutsetter at en større andel av det produktive skogarealet som kan drives lønnsomt, tas i aktiv bruk. For å kunne utnytte disse ressursene, er det behov for modernisering og videre utvikling av dagens veinett. Departementet vil utvikle skogbrukets infrastruktur og alternative driftsmetoder som supplement til veibygging, gjennom virkemidlene som ligger i dagens tilskuddsordninger og skogfondsordning. Samtidig er det nødvendig å videreføre og videreutvikle kravene til miljømessig gode tilpasninger av skogbrukets veinett.

Et av områdene det knytter seg interessekonflikter til mellom miljøhensyn og næringsinteresser i skogbruket i dag, er nybygging av skogsbilveier som kan berøre inngrepsfri natur. Skognæringen har store næringsmessige interesser innenfor INON-områdene og omkringliggende buffersoner. Beregninger viser at bevaring av de inngrepsfrie områdene til sammen berører 32 prosent av det produktive skogarealet, og at dette kan medføre at 15 til 20 prosent av produktivt skogareal ikke vil kunne utnyttes. Landbruks- og matdepartementet er opptatt av å finne gode helhetsløsninger som både kan gi skogbruket nødvendig infrastruktur samtidig som hensynene til viktige inngrepsfrie naturområder og andre viktige miljøverdier ivaretas. Statens landbruksforvaltning og Direktoratet for naturforvaltning har på oppdrag fra Landbruks- og matdepartementet og Miljøverndepartementet utredet dette. Det vil også være behov for endringer i virkemiddelbruk knyttet til både skogsveier og alternative driftsformer som supplement til veibygging. Landbruks- og matdepartementet vil be Statens landbruksforvaltning om økt kontroll av skogsveinettet og tilskuddsforvaltningen knyttet til dette.

STYRKET MILJØINNSATS I SKOGBRUKET – LEVENDE SKOG

Skogeierne og miljøorganisasjonene avbrøt sommeren 2010 forhandlingene om Levende Skog-avtalen for bærekraftig skogbruk og sertifiseringsløsninger for tømmer, etter 12 års enighet om en miljøstandard for norsk skogbruk. Bruddet skyldtes at partene ikke kom til enighet om kravpunktet om skogreising og treslagsskifte. Landbruks- og matdepartementet vil understreke verdien av Levende Skog og viktigheten av at forhandlingene kommer tilbake på sporet. Skogbruket i Norge er fortsatt sertifisert etter ISO 14001 og de krav som det ble enighet om ved revisjonen av Levende Skog i 2006. Kravene til den enkelte

skogeier er de samme som før bruddet, og skogbruket fortsetter arbeidet med å forbedre og videreutvikle sitt miljøarbeid. Skulle det vise seg at partene i Levende Skog på varig basis ikke vil videreføre samarbeidet, vil dette få konsekvenser også for den offentlige skogpolitikken. I en slik situasjon vil det bli aktuelt å foreta en gjennomgang av forskriften om bærekraftig skogbruk.

1.6 Reindriftsnæringen

Regjeringen vil:

- bygge reindriftspolitikken på en tredelt målsetting om økologisk, økonomisk og kulturell bærekraft der økologisk bærekraft står særlig sentralt.
- arbeide for en bedre sikring av reindriftens arealer.
- sikre en bærekraftig reindrift gjennom tilpasset reintall, reduserte tap og økt produksjon. I områder med for høyt reintall må reintallet reduseres.
- forsterke næringsaspektet i de reindriftspolitiske virkemidlene.
- legge til rette for en god dialog mellom reindriften og andre samfunnsinteresser i de ulike reinbeiteområdene.
- fremme forslag om å gi jordskifteretten kompetanse til å avklare rettighetsmessige forhold internt i reindriften.
- invitere næringen til et samarbeid om reiselivsbasert næringsvirksomhet og program for bl.a. læringsbaserte tjenester i reindriften.
- sørge for at reindriftsavtalens virkemidler støtter opp om en velordnet næringsvirksomhet i tråd med reindriftsloven av 2007.
- bidra til en stabil markedssituasjon for å sikre næringsgrunnlaget for reindriften.
- forenkle og effektivisere den offentlige forvaltningen av reindriften i Norge.

Det er gjennomført en omfattende prosess med forhandlinger med Sverige om en ny reinbeitekonvensjon. Det pågår nå oppfølging i begge land med sikte på ikrafttredelse. En ny konvensjon skal legge til rette for fortsatt grenseoverskridende reindrift basert på sedvane og naturgitte forhold.

1.6.1 Grunnlaget for en bærekraftig reindrift

Gjennom bruksreglene skal reindriften ta ansvar for å gjennomføre driftstilpasninger som ivaretar ressursgrunnlaget. Regjeringen legger derfor stor vekt på at alle reinbeitedistrikt skal ha godkjente bruksregler og reintall i løpet av 2011. Der det faktiske reintallet er for høyt, skal siidaen utarbeide en reduksjonsplan som angir omfang og tidsrom for ekstra uttak av rein slik at fastsatt reintall nås. Reindriftsstyret har ansvar for at en slik reduksjon gjennomføres.

Det er næringens ansvar å ha et så høyt slakteuttak at økologisk bærekraftig reintall også opprettholdes over tid. Myndighetene vil i årene framover prioritere kontroll av at reintall overholdes. Det vil kunne iverksettes sanksjoner etter reindriftsloven overfor reineiere som ikke retter seg etter bruksreglenes bestemmelser om reintall.

Nyere forskning viser at distrikter med stabilt reintall og dyr i god kondisjon har størst overlevelse og kalvetilgang etter dårlige beiteforhold pga. mye is og snø om vinteren. En god strategi for å opprettholde produksjon under vanskelige værforhold vil være å ha dyr i god kondisjon. Det er også dyrevelferdsmessig riktig med en beitetilpasning som gjør reinen mindre utsatt for sult og avmagring. I motsatte situasjoner vil det være aktuelt å vurdere bruk av lovbaserte virkemidler for å sikre god dyrevelferd.

Reindriften i hele landet har hatt økende tap det siste tiåret. En vesentlig årsak til dette er økte rovviltbestander. I 2010 meldte reindriften i alt 77 000 dyr tapt, av disse ble 19 500 (ca. 30 prosent) godkjent som tap til rovvilt. Erstatningsutbetalingene baseres bl.a. på dokumenterte tap og bestandsestimater av rovvilt. Dokumentasjonsgraden er svært lav i reindriften. Erstatningsutbetalingene blir skjønnsmessig beregnet ut ifra dokumentert tap vurdert opp mot tapsrisiko. Dette medfører at utbetalingene varierer mellom de ulike reinbeiteområdene, og kan bidra til et økt konfliktnivå mellom næring og myndigheter. Regjeringen vil følge opp tiltak for å redusere tap i reindriften. Det vil legges særlig vekt på de store utfordringene i deler av det sørsamiske reinbeiteområdet.

Særlig i Finnmark er det et gjennomgående trekk at mange fortsetter å eie rein og har en tilknytning til reindriften selv om man har sin hovedinntekt utenfor næringen. Totalregnskapet 2008/2009 viser at næringsinntektene er lavest i de områdene der en større andel av reinflokken eies av personer som ikke har reindrift som hovedvirksomhet. Dette er en utvikling som ikke bidrar til økonomisk bærekraft i næringen. Ulikt andre primærnæringer har reindriften et «pressproblem» der stadig flere ønsker tilknytning til næringen gjennom eierskap. Gjennom ny lov er næringen gitt mulighet til selv å ta et grep om fordeling av rein mellom de som skal leve av reindrift og de som har det for å opprettholde tilknytning til næringen. Regjeringen anser det som svært viktig at reindriften tar dette verktøyet i bruk for å sikre næringsgrunnlaget til siidaandelsinnehaveren. Regjeringen vil forsterke næringsaspektet i reindriften. Departementet ønsker derfor å igangsette en kartlegging av sammenhengene mellom bl.a. antallet reineiere, antall rein, antallet aktive reindriftsutøvere og næringsinntekter for de som har reindrift som hovedvirksomhet.

Siden den siste reindriftsmeldingen har myndighetene iverksatt en rekke tiltak for å sikre reindriften arealgrunnlag og beitebehov. Framover vil utfordringen med å sikre nødvendige arealer for å opprettholde en bærekraftig reindrift, øke. Arealbrukskartene, som nå er under revisjon, viser sesongbeiter, flyttleier, samlingsområder, gjerder og reindriftsanlegg m.m. Departementet ser det som nødvendig at det gjennomføres en verdiklassifisering av reinbeiteområdene med basis i de reviderte kartene. Verdiklassifisering krever også deltagelse og medvirkning fra næringen. Ved en ferdigstillelse av verdiklassifiseringen vil regjeringen, med bakgrunn i plan- og bygningslovens bestemmelser, gjennomføre en prosess for å få utarbeidet planretningslinjer/planbestemmelser for de arealene som er av særlig viktighet for en bærekraftig reindrift.

Etter reindriftsloven av 2007 er det distriktenes bruksregler som regulerer når og hvordan de ulike årstidsbeitene skal brukes. I flere av områdene i Finnmark med såkalte fellesbeitedistrikter har uenighet mellom siidaene om rettighetsmessige forhold vanskeliggjort prosessen med å få utarbeidet bruksregler. På lengre sikt kan det være behov for å få avklart rettighetsforholdene, slik at fastsatte bruksregler har legitimitet hos utøverne. Det har vært gjort forsøk på å få til frivillige avtaler om beitebruken i områder i Finnmark som har fellesbeite. Dette arbeidet førte imidlertid ikke fram.

Dersom det ikke oppnås enighet om beitebruken, finnes det i dag muligheter for å løse dette fortrinnsvis ved mekling etter bestemmelsene i reindriftsloven, eller en behandling i de ordinære domstolene. Departementet vil vurdere ulike tiltak for å sikre at meklingsbestemmelsen blir brukt.

Det har vært etterlyst andre rettsinstanser som på hensiktsmessig måte kan behandle denne typen spørsmål. Jordskifteretten har i dag, med hjemmel i både jordskifteloven og reindriftsloven, oppgaver knyttet til utøvelse av reindrift. Etter departementets vurderinger synes jordskifteretten å være en egnet arena for å håndtere rettighetsspørsmål internt i reindriften. Regjeringen vil fremme forslag om å gi jordskifteretten kompetanse til å avklare rettighetsmessige forhold internt i reindriften.

1.6.2 Økonomiske virkemidler og markedet for reinkjøtt

Reindriftsavtalen er, ved siden av reindriftsloven, det viktigste redskapet for å følge opp målene og retningslinjene i reindriftpolitikken. Det er viktig at også de kommende reindriftsavtalene gir den nødvendige forutsigbarhet og fortsatt stimulerer til økt slaktning og produksjon. Tiltak som stimulerer til størst mulig produksjon og verdiskaping per rein på et gitt beitegrunnlag bidrar til det beste økonomiske

resultatet for næringen. For å nå gitte reindriftpolitiske mål er det viktig at reindriftsloven og reindriftsavtalen utfyller hverandre og trekker i samme retning. Med bakgrunn i at man fikk ny reindriftslov i 2007, og at de direkte tilskuddsordningene over reindriftsavtalen snart har fungert i 10 år, vil departementet gjennomføre en evaluering av dagens tilskuddsordninger.

Markedstiltak er i utgangspunktet et ansvar for næringen og aktørene i verdikjeden. Gjennom de erfaringer som er høstet har det imidlertid vist seg at det kan være behov for et mer direkte engasjement fra statens side. For å skape større forutsigbarhet i reinkjøttmarkedet, og for å sikre at reineierne får slaktet, har departementet vurdert å innføre ordinær og løpende markedsregulering for reinkjøtt. Departementet har konkludert med at det er mer hensiktsmessig å stimulere verdikjeden for reinkjøtt, gjennom reindriftsavtalens virkemidler, til å ta et større ansvar for å øke slaktning, produktutvikling og kvalitet, og dermed omsetningen av reinkjøtt. Denne vurderingen er basert på en forutsetning om at markeds- og slaktesituasjonen normaliseres snarest. I motsatt fall er departementet innstilt på at det må gjøres en ny vurdering. På kort sikt er det likevel også nødvendig med mer direkte tiltak som kan bringe markedet i balanse.

Etter departementets vurdering er merkenøytral markedsføring av reinkjøtt viktig, da dette kan bidra til at markedsføringen når fram til flere forbrukere. Framover kan ikke aktørene basere seg kun på midler over reindriftsavtalen til denne typen markedsføring.

1.6.3 En ny offentlig forvaltning

I tråd med regjeringens politiske plattform for 2009–2013 er det gjennomført en evaluering av den offentlige forvaltningen av reindriften i Norge. Gjennomgangen viste et behov for betydelige endringer i bl.a. forvaltningsstrukturen for å få en mer effektiv og enhetlig forvaltning. En forvaltning av reindriften som samordnes med annen offentlig forvaltning, er en forutsetning for å sikre en god og formålstjenlig iverksetting av reindriftpolitikken. Departementet anser at kompliserte ansvars- og styringslinjer gir utfordringer med å få til gode prosesser i forvaltningen av reindriften totalt sett. Det er også uheldig at forvaltningen oppfattes å ikke være særskilt effektiv, handlekraftig eller enhetlig. Forvaltningen får særlig negativ omtale av dens håndtering av konflikter i næringen.

Regjeringen har bestemt at det skal gjennomføres omfattende endringer i organiseringen av den offentlige forvaltningen av reindriften. Det tas sikte på å forenkle forvaltningsstrukturen ved å avvikle områdestyrene. I tillegg skal det gjennomføres en administrativ overføring av områdekontorene til de fem

nordligste fylkesmennene. Den sentrale forvaltningen blir videreført med lokalisering i Alta, og får navnet Statens reindriftsforvaltning. De vedtak som områdestyrene i dag fatter, vil etter en virksomhetsoverføring og avvikling av områdestyrene bli fattet av fylkesmennene. Samisk medvirkning i forvaltningen sikres ved at Reindriftsstyret med dagens system for oppnevning videreføres. Reindriftsstyret blir klageorgan for vedtak fattet av fylkesmannen. Det faglige ansvaret for reindriftsforvaltningen vil fremdeles ligge under Landbruks- og matdepartementet. Det tas sikte på å gjennomføre endringene i forvaltningen av reindriften i løpet av 2012.

Landbruks- og matdepartementet har invitert Sametinget og Norske Reindriftsamers Landsforbund til konsultasjoner om saken. Det gjennomføres også egne prosesser for å sikre de ansattes medbestemmelse. Videre skal det gjennomføres fylkesvise prosesser med sikte på samordning og effektivisering. I de fylkesvise prosessene skal dialog med og medvirkning for Sametinget og NRL ivaretas på en hensiktsmessig måte. Forslag til endringer i reindriftsloven av 2007 om avviklingen av områdestyrene er sendt på bred høring høsten 2011.

1.7 Et løft for bygdenæringer

Regjeringen vil:

- bidra til å videreutvikle lønnsomme bygdenæringer gjennom økt næringsutvikling basert på landbrukets ressurser og uten behov for støtte utover det som gjelder generelt.
- opprette regionale næringsprogram for å øke lokale og regionale aktørers handlingsrom for å videreutvikle bygdenæringene. Det skal utvikles mål- og resultatstyring i tråd med dette.
- støtte entreprenørskap og nyskaping der landbrukets menneskelige og materielle ressurser og naturressurser anvendes for å utvikle varer og tjenester.

Det skal opprettes Regionale bygdeutviklingsprogram, jf. kapittel 1.4.3 i meldingen. Det strategiske ansvaret for å utvikle og gjennomføre det Regionale bygdeutviklingsprogrammet legges til Fylkesmannen. For å sikre økt målretting og bedre regionale tilpasninger av innsatsen, skal arbeidet skje i nært samarbeid med det regionale partnerskapet, der Fylkesmannen, fylkeskommunene, Innovasjon Norge og næringsorganisasjonene er viktige aktører. Som en del av dette programmet vil regjeringen styrke regionenes forutsetninger for utviklings- og innovasjonsarbeid gjennom å opprette regionale næringsprogram (RNP). Innenfor RNP skal det være handlingsrom for å prioritere midler ut fra lokalt og regionalt potensial for verdiskaping. RNP vil bestå av dagens fylkesvise BU-midler og styrkes gjennom

omdisponering av midler fra nasjonale program til regionalt nivå. For å videreutvikle bygdenæringene er det nødvendig å gi økt prioritet til dette området. Spesielt vil det bli gitt økt prioritet til investeringer. Det vil bli gitt nasjonale føringer om fordeling av midler mellom jordbruket og bygdenæringene. Departementet vil utarbeide mål for RNP og resultatindikatorer som virkemiddelbruken vil bli målt opp imot, både når det gjelder jordbruk og bygdenæringer.

1.8 Miljø- og arealressurser i landbruket

Regjeringen vil:

- ivareta naturmangfoldet, legge til rette for jordbrukets produksjon av miljøgoder og begrense miljøbelastninger fra jordbruket, bl.a. gjennom å videreutvikle dagens økonomiske virkemidler og forvaltningen av disse.
- vurdere behov for forsterkede juridiske virkemidler for å redusere jordbrukets miljøbelastning ytterligere.
- redusere avrenning og tilførsel av næringsstoffer til vann.
- øke kunnskapen om teknologi, drift og organisering knyttet til biogassproduksjon for å redusere kostnadene og øke lønnsomheten.
- ta i bruk virkemidlene i plan- og bygningsloven for å sikre dyrka mark for fremtidig matproduksjon.
- bevare og videreutvikle landbrukets genetiske mangfold med sikte på klimatilpasning og økte klimagevinster.

Naturmangfoldloven har som formål å ta vare på naturmangfold gjennom bærekraftig bruk og vern. Loven inneholder en rekke bestemmelser om bærekraftig bruk og vern som er viktige i arbeidet med en bærekraftig forvaltning av landbrukets ressursgrunnlag. I meldingen er landbrukets sektoransvar for naturmangfold omtalt nærmere i lys av naturmangfoldlovens alminnelige bestemmelser om bærekraftig bruk i naturmangfoldloven kapittel II. Dette er miljørettslige prinsipper, som skal være en rettesnor for utforming av nytt regelverk og for tolking og utøving av skjønn etter naturmangfoldloven og andre lover.

Landbruksforvaltningen vil bidra med kunnskapsoppbygging og veiledning om anvendelse av naturmangfoldloven, og forvaltningen vil følge opp bestemmelsene i loven og legge til grunn de omtalte prinsippene i §§ 8-12 som retningslinjer ved utøving av myndighet på en hensiktsmessig og effektiv måte.

1.8.1 Økonomiske miljøvirkemidler

De fleste av de økonomiske virkemidlene for et miljøvennlig jordbruk er en del av jordbruksavtalen.

De store ordningene over nasjonalt miljøprogram, som areal- og kulturlandskapstilskuddet og beitetilskuddene, bidrar til at det norske jordbruksarealet holdes i hevd. Disse ordningene utgjør per i dag også over 80 prosent av de samlede miljørettede tilskudd over jordbruksavtalen. Noen areal går eller står i fare for å gå ut av drift. I meldingen foreslår regjeringen at dagens produksjonskrav i kulturlandskapstilskuddet avvikes, slik at alle arealer som oppfyller grunnvilkårene i produksjonstilskuddene, samt formålet med kulturlandskapstilskuddet, kan få dette tilskuddet. Endringer i antall dyr på beite påvirker også kulturlandskapet. Regjeringen har økt tilskuddene til beiting betraktelig for å opprettholde denne driftsformen.

Regionalt miljøprogram (RMP) har som mål å løse mer spesifikke, regionale miljøutfordringer i jordbruket. I dag er ingen av ordningene direkte innrettet mot å redusere klimagassutslipp selv om bl.a. ordningen med endret jordarbeiding også har en positiv klimaeffekt. Landbruks- og matdepartementet vil innføre reduksjon av klimagassutslipp i formålet med RMP, og vil i løpet av de kommende årene vurdere aktuelle klimarelaterte ordninger som kan inngå i RMP.

Med utgangspunkt i produksjonsforhold og klimatiske betingelser i ulike deler av landet, er jordbrukspolitikken innrettet slik at den stimulerer til forskjellig produksjon i de ulike landsdeler. Et landbruk over hele landet, som forutsetter en geografisk produksjonsfordeling, er nødvendig for å nå de miljømålene som Stortinget har hatt med landbrukspolitikken. De negative miljøeffektene den geografiske produksjonsfordelingen bidrar til, må håndteres gjennom forskrifter og økonomiske virkemidler rettet mot disse utfordringene spesielt.

1.8.2 Landbruk og klimagassutslipp

Sammenhengen mellom landbruk og klima er grundig utredet i St.meld. nr. 39 (2008–2009) Klimautfordringene – landbruket en del av løsningen. Meldingen bygger på Klima- og forurensningsdirektoratets tiltaksanalyse fra 2007 og sektormålet for primærnæringene og avfallssektoren på 1,0–1,5 mill. tonn CO₂-ekvivalenter i Stortingets klimaforlik fra januar 2008. Utredningen Klimakur 2020 har synliggjort en rekke virkemidler som kan gjøre det mulig å innfri sektormålsettingen fra klimaforliket i 2008, samtidig som jordbruksproduksjonen holdes oppe. Utredningen vil, sammen med eventuelle andre tiltak, bli vurdert i regjeringens nye klimamelding som er planlagt fremlagt våren 2012.

1.8.3 Redusert næringsstoffavrenning og vannforurensning

Vannforskriften ble fastsatt i 2006 som en gjennomføring av EUs rammedirektiv for vann fra 2000. I henhold til vannforskriften skal alle vannforekomster minst opprettholde eller oppnå god tilstand eller godt potensial innen seks år etter at første forvaltningsplan er trådt i kraft (henholdsvis 2015 og 2021). Det er anledning til å utsette måloppnåelsen eller vedta mindre strenge miljømål dersom det er umulig eller uforholdsmessig kostnadskrevende å nå målet om god tilstand eller godt potensial.

Oppfølgingen av vannforskriften stiller store krav til faglig kunnskap og kompetanse i landbruket, og utløser et betydelig behov for lokal kunnskap om naturgitte forhold og deres betydning for vannkvaliteten. Det blir krevende for landbruket å oppnå målet innen de gitte tidsfrister i områder med erosjon og i områder med omfattende husdyrhold. Forvaltningsplanene viser at det er behov for å videreutvikle virkemidlene innen jordbruket, og å bedre resultatrapporteringen.

1.8.4 Forvaltning av jordressursene

Regjeringens mål har vært å halvere den årlige omdisponeringen av viktige jordressurser innen 2010. Målet ble formulert i St.meld. nr. 21 (2004–2005) Regjeringens miljøvernpolitikk og rikets miljøtilstand, og innebærer en årlig omdisponering på under 6 000 dekar. Målet er også tatt inn i Norges strategi for bærekraftig utvikling, jf. nasjonalbudsjettet for 2008. Regjeringen mener at denne målsettingen har vært viktig for jordvernet, og vil videreføre jordvernmålet.

Regjeringen vil ta i bruk virkemidlene i plan- og bygningsloven for å sikre dyrka mark for fremtidig matproduksjon. I tillegg skal jordvernensynet klargjøres og forsterkes i statlige planretningslinjer, som er en videreføring av rikspolitiske retningslinjer. Det skal også vurderes å lage en egen statlig planretningslinje for jordvern med en geografisk differensiert politikk. Fylkesmannen må følge opp vektleggingen av jordvernensyn i plan- og bygningsloven overfor fylkeskommunen og kommunene. Hvis ikke veiledningen fører fram, må fylkesmannen bruke sin innsigelsesmyndighet overfor kommunale planer og sin klagerett i dispensasjonssaker.

1.8.5 Husdyr på utmarksbeite

Fra 1990-tallet viser tapsutviklingen at rovvilt i mange områder har utviklet seg til en begrensende faktor for næringsdrift med sau på utmarksbeite. I andre områder er sykdom fra flått og alveld den største utfordringen for næringen. Disse faktorene har medført at rammevilkår for levedyktig beitedrift er

endret i mange områder. Dette gir behov for ulike forebyggende tiltak

Stortingsforliket om rovviltpolitikken i juni 2011 viderefører den todelte målsettingen om å ivareta beitenæringenes interesser samtidig som man skal sikre en bærekraftig forvaltning av rovviltet. Det er viktige miljøverdier som ligger til grunn for begge målsettingene. Rovviltforliket 2011 øker handlingsrommet for måloppnåelse for vern av rovvilt og mulighet for næringsmessig beitebruk. Skade på og tap av beitedyr til rovvilt har også en dyrevelferdsmessig dimensjon. Rovviltforliket legger til grunn at rovviltforvaltningen utøves på en slik måte at det ikke er behov for beitenekt etter dyrevelferdsloven i prioriterte beiteområder.

Levedyktig næringsdrift i områder med rovvilt forutsetter at det legges til rette for jordbruksfaglig holdbare vilkår i regionale forvaltningsplaner for rovvilt, basert på prinsippet om differensiert forvaltning mellom prioriterte rovviltområder og prioriterte beiteområder. Forutsigbarhet og langsiktighet som strekker seg over en investeringsperiode og generasjonsskifter er avgjørende. Regjeringen vil legge til rette for forsvarlig forutsigbarhet for levedyktig næringsdrift basert på utmarksbeite generelt og i forhold til den til enhver tid gjeldende rovviltpolitikk.

1.9 Eiendoms- og bosettingspolitikk

Regjeringen vil:

- fremme proposisjon om ny jordskiftelov
- innskrenke odelskretsen
- oppheve reglene om odelsfrigjøring av landbrukseiendom
- endre praksis i forbindelse med deling av landbrukseiendom
- sikre bedre kunnskap om eier- og bruksforhold

Regjeringen vil at ressursene på landbrukseiendommene skal bli bedre utnyttet for å bidra til å opprettholde hovedtrekkene i bosettingsmønsteret.

Formålet i jordloven er å legge forholdene til rette slik at arealressursene kan bli brukt på den måten som er mest gagnlig for samfunnet, og for de som har yrket sitt i landbruket. Formålet i konsesjonsloven er å regulere og kontrollere omsetningen av eiendommer slik at det kan oppnås et effektivt vern om landbrukets produksjonsarealer og slike eier- og bruksforhold som er mest gagnlige for samfunnet. Målene for eiendoms- og bosettingspolitikken i landbruket bygger på disse bestemmelsene, som også er dekkende for de utfordringene som er nevnt ovenfor. Et viktig virkemiddel i denne sammenhengen er personlig boplikt for eier.

Eiendomslovgivningen for landbruket, herunder odelsloven, konsesjonsloven og jordloven, innehol-

der sentrale virkemidler i eiendoms- og bosettingspolitikken. Sammen med de øvrige virkemidlene i landbrukspolitikken har lovgivningen hatt betydning for utviklingen av den eiendoms- og bruksstrukturen vi har i dag. Sentrale landbrukspolitiske mål er nedfelt i lovgivningen. Odelsretten og åsetesretten er gitt et særlig vern i Grunnloven § 107, der det er fastsatt at odels- og åsetesretten ikke kan oppheves.

Utviklingen i bosettings, eier- og bruksstruktur må ses i et bredt og langsiktig perspektiv. Det ble fastsatt store endringer i eiendoms- og bosettingslovgivningen i 2009. Sett i lys av de endringer som er gjort, bygger drøftingene i meldingen i all hovedsak på at de juridiske virkemidlene i eiendomspolitikken er oppdatert i forhold til dagens behov. Arealgrensene for konsesjon og reglene om bo- og driveplikt ligger fast.

1.9.1 Slippe friske krefter til

Regjeringen mener at det bør gjøres enklere enn i dag å kunne beholde eller dele fra romslige tomter eller bolighus som ikke ligger i tunet. Slik fradeling skal være i tråd med jordvern hensynet og med målene for landbruks- og matpolitikken. Dette krever konkrete avveininger tilpasset lokale forhold. Delingsbestemmelsen bør fortsatt gi et handlingsrom for kommunene ut fra konkrete utfordringer i området. I praksis forutsetter dette at det foretas en konkret avveining både av den eiendommen som vurderes fradelt, og av resteiendommen. I noen tilfeller kan både bosettingshensynet og hensynet til økt harmonisering mellom bruksstruktur og eiendomsstruktur ivaretas samtidig ved en deling. I slike tilfelle kan hensynene samlet tilsi at delingssamtykke bør gis, selv om de ikke hver for seg kan tillegges slik vekt at det er aktuelt å gi delingssamtykke.

Regjeringen vil endre praksis i forbindelse med deling av landbrukseiendom. Departementet vil arbeide med løsninger som åpner for enklere fradeling, men som samtidig tar høyde for de utfordringene som gjør seg gjeldende i spørsmål om deling av landbrukseiendom. I den forbindelse er det sentralt at om selgeren ønsker å beholde bygninger og tun, må det stilles vilkår om at både jord, skog og utmark selges som tilleggsareal til nærliggende bruk i drift. Kommuner som ønsker å stimulere til fradeling til boligformål, kan i kommuneplanen åpne for at slik bruksendring blir enklere enn i dag.

Dersom kjøperen skal bruke eiendommen til landbruksformål, skal kommunen foreta priskontroll i forbindelse med konsesjonsbehandlingen. Kontrollen er et virkemiddel for å ivareta flere mål. Den tar sikte på å rekruttere aktive yrkesutøvere til næringen og legge til rette for eierskap til landbrukseiendommer som gir grunnlag for langsiktig god ressursforvaltning. Videre er det et mål å legge til rette for inn-

tekstmuligheter og sosiale forhold som skaper stabile heltids- og deltidsarbeidsplasser i landbruket.

Departementet har etter en samlet vurdering kommet til at reglene om priskontroll bør beholdes. Det er samtidig ønskelig at flere landbrukseiendommer kommer ut på salg. Departementet vil derfor vurdere en ytterligere heving av beløpsgrensen for hvilke eiendommer som ikke skal undergis priskontroll.

Odelslovutvalget vurderte i NOU 2003:26 om odelskretsen burde innskrenkes. Flertallet foreslo at dagens bestemmelser ble opprettholdt. Ved Stortingets behandling av Ot.prp. nr. 44 (2008–2009) viste næringskomiteens flertall til at reglene om odelskretsens omfang gir enkelte uheldige utslag, og komiteen ba regjeringen om å se på reglene.

Den vide kretsen av odelsberettigede har i hovedsak praktisk betydning dersom familien velger å selge til en kjøper uten odelsrett. I slike tilfeller må det gjennomgående legges til grunn at de odelsberettigede har liten tilknytning til eiendommen. Regjeringen er på dette punktet enig med mindretallet i Odelslovutvalget. Det fremstår ikke som rimelig at odelsberettigede med fjern tilknytning til eiendommen skal kunne kreve eiendommen løst på odel når familien har valgt å selge den til en utenfor odelskretsen.

Regjeringen vil gjøre endringer i dette. En endring i odelskretsen må imidlertid vurderes i forhold til Grunnloven § 107 som fastsetter at odels- og åsetesretten ikke kan oppheves. Regjeringen vil gå videre med et alternativ som innebærer at bare barn av odelsberettiget eier skal ha odelsrett. En innskrenking av odelskretsen må også vurderes i forhold til Grunnloven § 97, som setter forbud mot tilbakevirkning. Regjeringen mener at de nærmere detaljene for hvordan innskrenkingen bør skje må gjennomgås grundig forut for at forslaget blir sendt på høring.

1.9.2 Bedre utnyttelse av areal- og bygningsressurser

Jordskifteloven inneholder virkemidler som innebærer at eiendoms- og bruksretter endrer innhold slik at eiendommen lettere kan utnyttes på en bedre måte. Gjeldende lov er imidlertid gammel, og den er vanskelig å forstå og anvende for mange. Regjeringen vil derfor fremme forslag til Stortinget om en ny jordskiftelov. Målet med lovendringen er å skape en lov som passer med tiden og forholdene ut fra de behov eiere, rettighetshavere og samfunnet har for å løse tvister og problemer knyttet til utnyttelse og bruk av fast eiendom.

Jordskifterettens arbeid i urbane områder bør effektiviseres. Dette kan gjøres ved at kravene til å sette i gang en slik sak forenkles. Valgfriheten mellom tingrett og jordskifterett etter gjeldende servitutlov bør tas bort. Saker om endring (omskiping) og

bortfall (avskiping) av servitutter legges til jordskifteretten alene. Endringene legger til rette for å oppnå bedre arealutnyttelse i urbane strøk og dermed redusere behovet for å bygge ned andre arealer. De tradisjonelle jordskifteoppgavene knyttet til å effektivisere driften av landbrukseiendommer bør videreføres, og reglene bør moderniseres for å passe til dagens og framtidens behov.

Det må skje et eierskifte før konsesjonsplikt eller boplikt utløses. Landbrukseiendommer som blir stående i et dødsbo blir derfor ikke omfattet av disse bestemmelsene før eiendommen overføres til en (eller flere) av arvingene. Slike eiendommer blir derfor ofte stående ubebodd og med lite eller ingen drift. Departementet mener det er behov for en endring av bestemmelsene på dette punktet for at hensynene bak konsesjonsloven og jordloven skal kunne ivaretas.

1.9.3 Bedre eier- og bruksstruktur

Reglene om driveplikt er et virkemiddel for å ivareta hensynet til økt matproduksjon, landbruk i hele landet og verdiskaping i landbruket. Reglene om driveplikt er sentrale, men tilbakemeldingene etter lovendringen i 2009 tyder på at det fortsatt foreligger et forbedringspotensial for å få reglene om driveplikt til å fungere godt nok. Departementet foreslår derfor å redusere tidsfristen for slike leieavtaler til 5 år. Hensynet til leietaker tilsier likevel at det lovfestes en regel om bindingstid. Departementet vil i tillegg til dette legge opp til noe mer smidige regler knyttet til avtalen der det drives jordbruksdrift med vekstskifte, og i tilfeller der eiendommen skifter eier. I tillegg bør regelverket for oppfølging av brudd på driveplikt gjennomgås mer grunnleggende slik at oppfølgingen kan bli mer effektiv.

Regjeringen mener etter en samlet vurdering at dersom odelskretsen innskrenkes, jf. forslaget i kapittel 10.4.4 i meldingen, vil odelsfrigjøring være aktuelt i så få saker at hensynet til regelforenkling og ønsket om å redusere offentlig ressursbruk bør gå foran hensynet til den som har kjøpt tilleggsjord. Regjeringen vil fremme forslag om at bestemmelsene om odelsfrigjøring i forbindelse med kjøp av tilleggsjord oppheves.

1.10 Rekruttering, kunnskap og innovasjon

Regjeringen vil:

- arbeide for å styrke kompetansen og rekrutteringen til landbruksyrkene og til industri som baserer seg på landbrukets ressurser.
- evaluere struktur og innhold i landbruks- og gartnerutdanningen på videregående nivå, kartlegge fagskoletilbudet og samfunnets behov for landbruks- og matfaglig utdanning i fagskolene. Til-

tak for å stimulere til økt søking til høyere landbruksfaglig utdanning vil bli vurdert.

- legge større vekt på forskning som fremmer bærekraftig økning i matproduksjonen og forskningsbasert innovasjon i næringsmiddelindustrien som fremmer konkurranseevne og bidrar til å opprettholde avsetning av norske jordbruksvarer.
- videreutvikle virkemiddelsystemet ved å øke regionale aktørers ansvar for utviklings- og innovasjonsrettede virkemidler.

Departementet vil arbeide aktivt med å følge opp likestillingsstrategien og videreutvikle virkemiddelsystemet med sikte på økt likestilling og økt deltakelse fra kvinner i landbruks- og matsektoren.

1.10.1 Kunnskap for en bærekraftig bioøkonomi

Økt kunnskap om alt fra grunnleggende agrobiologi til bruk av bioteknologi i sortsutvikling og avlsarbeid, vil danne grunnlag for en mer ressurseffektiv, bærekraftig og lønnsom matproduksjon. Videre vil ny kunnskap om alternativ utnyttelse av biologisk materiale som råstoff i industrielle produkter legge til rette for næringsutvikling og framtidig vekst i primærnæringen. Både i Norge og internasjonalt brukes stadig oftere betegnelsen kunnskapsbasert bioøkonomi om en slik utvikling.

Det er et særlig behov for kunnskap, forskning og innovasjon for å opprettholde og øke norsk matproduksjon. Dette er i tråd med St.meld. nr. 30 (2008–2009) Klima for forskning, der mat er et prioritert område. Ny kunnskap skal bidra til å bygge opp under mål om matsikkerhet, også ved klimaendringer. Landbruks- og matdepartementet vil legge til rette for at landbrukssektoren ivaretar sitt ansvar for hele kjeden fra primærprodusent til forbruker. Gjennom Kompetanseutviklingsprogrammet i landbruket (KIL), fylkeskommunenes tilskuddsmidler til likestilling, rekruttering og kompetanseutvikling, midler over verdiskapingsprogrammene og bygdeutviklingsmidlene, legger departementet til rette for å stimulere til økt kompetanseutvikling både mot det tradisjonelle landbruket og mot nye næringer.

1.10.2 Forskning

Forskning og forskningsbasert innovasjon er ett av de viktigste virkemidlene for å øke konkurransekraften og verdiskapingen i landbruks- og matsektoren. Til sammen ytes det årlig ca. 600 mill. kroner til forskning i sektoren over statsbudsjettet og fra næringsaktørene gjennom fondet for forskningsavgift på landbruksprodukter. Med utgangspunkt i dagens og framtidens utfordringer i landbruks- og matsektoren, ser Landbruks- og matdepartementet

særlig behov for å prioritere forskningsmidler til følgende innsatsområder:

- bærekraftig produksjon av nok og trygg mat for å møte nasjonale utfordringer på matområdet
- klima, herunder utslippsreduksjoner, tilpasninger, samt fornybar energi
- innovasjon og konkurranseevne i landbruks- og matsektoren
- kunnskapsutvikling for forvaltningen

Det er nødvendig med en omfattende forskningsinnsats for å sikre regjeringens mål om produksjon av nok og trygg mat. I den forbindelse er det behov for å styrke forskningsinnsatsen innenfor agronomiske fagområder, kombinert med forskning som reduserer landbrukets klimabelastning.

Landbruks- og matdepartementet ser et spesielt behov for utvikling av kunnskap som bidrar til å øke avlingspotensialet i kornproduksjonen. Opprettholdelse og styrking av konkurranseevnen i skog og næringsmiddelindustrien, der produksjonen baseres på norske landbruksbaserte råvarer, forutsetter høy forskningsinnsats. I tråd med St.meld. nr. 30 (2008–2009) vil Landbruks- og matdepartementet gi høy prioritet til brukerstyrt og innovasjonsorientert forskning.

Regjeringen prioriterer forskning på området landbruk og klima høyt. Bevilgningen til forskning på området er økt med til sammen 53 mill. kroner i perioden 2009–2010.

Instituttsektoren er den største produsenten av kunnskap som grunnlag for næringsutvikling og forvaltning innenfor sektoren. På oppdrag fra Landbruks- og matdepartementet har Norges forskningsråd foretatt en gjennomgang av instituttsektoren på Landbruks- og matdepartementets område. Departementet har i samarbeid med berørte aktører vurdert rapportens anbefalinger. Med bakgrunn i det som er gjort, legges det opp til at det gjennomføres en samfunnsøkonomisk analyse som skal omfatte to hovedalternativer. Et alternativ er at dagens institutter beholdes, Det andre er en fusjon mellom Bioforsk, Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) og Norsk institutt for skog og landskap. Begge alternativene forutsetter et omfattende administrativt og faglig samarbeid. Arbeidet vil bli sett i sammenheng med prosessen om å forsterke innovasjonsaktiviteten på Campus Ås.

1.11 Forenkling og forvaltning

En velfungerende og omstillingsdyktig landbruks- og matforvaltning er avgjørende for å gjennomføre regjeringens mål for landbruks- og matpolitikken. Landbruks- og matdepartementet vil videreutvikle landbruks- og matforvaltningen som en

omstillingsdyktig, effektiv og robust forvaltning som gjennom dialog med andre myndigheter, organisasjoner og brukere evner å endre seg i takt med samfunnsutviklingen.

Mål- og resultatstyring skal videreutvikles som et grunnleggende prinsipp for departementets styring, oppfølging og kontroll av landbruks- og matforvaltningen. Landbruks- og matdepartementet vil arbeide for at digitale tjenester som forvaltningen tilbyr skal være moderne og framtidsrettet og tilpasset brukerne og offentlig sektor.

De overordnede målene for landbruks- og matpolitikken gjør det nødvendig med et omfattende virkemiddelapparat. Samtidig må målene nås mest mulig effektivt. Det er viktig at de landbruks- og matpolitiske virkemidlene videreutvikles på en slik måte at de blir enklere å forholde seg til for de næringsdrivende, forvaltningen og samfunnet for øvrig. Departementet vil videreføre arbeidet med forenklinger av de landbruks- og matpolitiske virkemidlene.

I Dokument 3:12 (2009–2010) om måloppnåelse og styring i jordbruket har Riksrevisjonen vurdert arbeidet med forenkling med utgangspunkt i St.meld. nr. 19 (1999–2000) og Innst. S. nr. 167 (1999–2000). I innstillingen sier næringskomiteen seg enig i at det er behov for å forenkle virkemiddelsystemet i jordbruket. I undersøkelsen til Riksrevisjonen vises det til opplysninger fra SLF om at brukervennligheten har blitt forbedret. Undersøkelsen til Riksrevisjonen bekrefter delvis dette bildet, men også at det fortsatt er betydelige utfordringer knyttet til at det er mange og kompliserte ordninger og systemer som saksbehandlerne i kommunene og fylkene må forholde seg til. Etter Riksrevisjonens vurdering er det fortsatt behov for forenkling av virkemiddelsystemet. Dette er en vurdering som departementet er enig i. Arbeidet med videre forenklinger vil derfor bli gitt prioritet.

Departementets mål er at det skal oppnås betydelige forenklinger på flere sentrale områder av de landbruks- og matpolitiske virkemidlene. Mindre detaljstyring og regulering vil stå sentralt, og det må aksepteres at omlegging av virkemidler i noen grad vil kunne slå ulikt ut.

En avveining og klargjøring av målene i landbruks- og matpolitikken og en streng prioritering av virkemidlene opp mot målene, vil kunne gi mulighet for å fjerne tilskuddsordninger eller lempe på reguleringer som ikke er strengt nødvendige for å oppnå målene. Informasjon og rådgivning om regelverket skal fortsatt være en viktig oppgave for forvaltningen.

2. Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Else-May Botten, Lillian

Hansen, Arne L. Haugen, Ingrid Heggø og lederen Terje Aasland, fra Framskrittspartiet, Per Roar Bredvold, Harald T. Nesvik og Torgeir Trældal, fra Høyre, Frank Bakke-Jensen, Svein Flåtten og Elisabeth Røbekk Nørve, fra Sosialistisk Venstreparti, Alf Egil Holmelid, fra Senterpartiet, Irene Lange Nordahl, og fra Kristelig Folkeparti, Rigmor Andersen Eide, viser til Meld. St. 9 (2011–2012) om landbruks- og matpolitikken, som omhandler hele bredden og hele verdikjeden i landbruks- og matpolitikken.

Komiteen registrerer at meldingen omhandler jordbruk, skogbruk, reindrift, landbruksbasert matproduksjon, bygdenæringer, kunnskap, innovasjon og distriktspolitikk.

Komiteen viser til at meldingen er skrevet med den internasjonale mat- og klimakrisen som bakteppe. Verdens befolkning vil øke til over 9 milliarder mennesker i 2050, noe som gjør det nødvendig å øke den globale matproduksjonen med 70 prosent innen 2050. Komiteen er enig i at vi i Norge må utnytte våre ressurser og legge til rette for mest mulig produksjon av de landbruksvarene vi har forutsetninger for å produsere nasjonalt.

Komiteen viser videre til at Norge har en befolkningsvekst på ca. 1 prosent hvert år, og er blant de landene i Europa som vokser raskest.

Komiteen vil legge til rette for en variert bruksstruktur som både tar hensyn til tradisjonelle familiebruk og gir mulighet for ulike samarbeidsformer.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, har merket seg at regjeringen har ambisiøse målsettinger i meldingen. Matproduksjonen skal øke i takt med befolkningsveksten for å opprettholde sjølforsyningsgraden om lag på dagens nivå, noe som vil kunne tilsvare en økning i jordbruksproduksjonen på 20 prosent på 20 år. Det skal legges vekt på bruk av norske ressurser, som grovfôr og beite, og at vi fortsatt skal ha landbruk over hele landet. Flertallet er enig i dette.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti vil gi større valgfrihet for aktive jordbruksvirksomheter. Samtidig bør det satses på alternativ næringsutvikling, for å gi grunnlag for en mer robust og framtidsrettet landbruksproduksjon over hele landet.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet og Høyre viser til Riksrevisjo-

nens rapport Dokument 3:12 (2009–2010) hvor det ble påpekt følgende:

«Undersøkelsen viser at konkretiseringen av de overordnede målene for jordbrukspolitikken skjer gjennom utformingen av virkemidler under jordbruksavtalen.

Her settes ambisjonsnivået for de ulike målene, og det gjøres en avveining mellom ulike mål og eventuelt mellom motstridende mål. Dette gir risiko for at de overordnede målene som Stortinget har satt for jordbrukspolitikken, i for liten grad styrer utformingen av konkrete virkemidler under jordbruksforhandlingene.»

Disse medlemmer er enige i Riksrevisjonens konklusjon og anbefaler sterkt at mer av ansvaret for utformingen av landbruks- og matpolitikken tilbakeføres til Stortinget. Et ledd i en slik prosess er å tydeliggjøre målhierarkiet.

Disse medlemmer anbefaler at hovedmålet for landbruks- og matpolitikken er at det skal produseres trygg mat på robuste enheter og i konkurranse- nøytrale verdikjeder. Dette må skje innenfor en økonomisk ramme og virkemiddeltilpasning som sikrer at norsk landbruks- og matproduksjon gradvis forbedrer sin konkurransekraft vis-à-vis våre naboland. En slik endring i handlemønster vil være et konkret uttrykk for at forbrukeren opplever sine interesser bedre ivaretatt.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti ønsker et aktivt landbruk i alle deler av landet. Dette er avgjørende for å opprettholde hovedtrekkene i bosettingsmønsteret og et levende kulturlandskap. En forutsetning for rekruttering er at jordbruket gir en inntekt å leve av. Derfor er det viktig for dette medlem at forskjellene i inntekt mellom bønder og sammenliknbare yrkesgrupper reduseres.

2.1 Om virkemidlene for å nå målene

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at regjeringen har gjennomført en snuoperasjon i norsk landbruk etter 2005. Siden 2005 har jordbruket hatt en vesentlig sterkere inntektsvekst enn andre grupper. I tillegg er skogpolitikken gjenreist, og vi har i dag et landbruk som leverer et rikere mangfold av produkter.

Målet om landbruk over hele landet er ivaretatt.

Flertallet merker seg at det i meldingen slås fast at regjeringen vil fortsette satsingen på norsk landbruk og videreutvikle denne politikken.

Flertallet merker seg at regjeringen som en oppfølging av Riksrevisjonens undersøkelse av måloppnåelse og styring i jordbruket, jf. Dokument 3:12 (2009–2010), vil videreutvikle mål- og resultat-

styringen på det landbruks- og matpolitiske området. Flertallet ser dette som svært viktig, for å sikre at man innretter ressursinnsatsen slik at gjennomføringen av politikken skjer på en mest mulig effektiv måte.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til Meld. St. 9 (2011–2012) om landbruks- og matpolitikken. Disse medlemmer ønsker den lenge varslede meldingen velkommen. Som et land med lange mat- og landbrukstradisjoner vil mat- og landbrukspolitikk være et tema med stor betydning for samfunnet vårt. Alle nordmenn har et forhold til maten på tallerkenen vår – det være seg laks fra Hitra, villsau fra Austevoll, melk fra Røros eller erter fra Ringerike. Samtidig har vi blitt mer og mer vant til nye smaker fra utlandet, og vårt forhold til mat og landbruk er stadig i endring. Samfunnsendringene krever en ny og bedre landbrukspolitikk.

Disse medlemmer vil understreke landbrukets sterke tilknytning til tradisjonelle borgerlige verdier som respekten for privat eiendomsrett, frihet til å drive næringsvirksomhet og vern om kultur og natur. Den frie og selvstendige bonden har vært med på å legge grunnlaget for den nasjonen vi i dag kjenner som Norge. Disse medlemmer viser til den sterke stillingen norske bønder tradisjonelt har hatt i det norske samfunnet. Bondestanden gjorde flere ganger opprør under dansketiden da kongen i København skrev ut flere skatter og avgifter. Den selvstendige norske bonden har ønsket minst mulig inngripen og mest mulig frihet. Dette er verdier som bare er forenlige med et borgerlig samfunnssyn. Disse medlemmer vil på bakgrunn av dette historiske bakteppet understreke at Meld. St. 9 (2011–2012) omhandler et saksområde med lange og stolte tradisjoner. Det er derfor viktig at meldingens ambisjoner og målsettinger er forankret i en forståelse av bøndenes viktige stilling i det norske samfunnet.

Disse medlemmer ønsker å ta i bruk nye virkemidler for å sikre at de bøndene som ønsker å bli i eller komme inn i yrket, skal oppleve en lettere hverdag og få lyst til å satse videre. Til grunn for utviklingen av vår politikk for norske bønder, ligger noen grunnleggende verdier disse medlemmer har for det norske samfunnet:

- personlig frihet og livskvalitet
- det skal lønne seg å jobbe og å investere i norsk landbruk
- politiske virkemidler skal være målrettede og realistiske

Disse medlemmer mener det er enkeltmenneskers innsats i hverdagen som har formet det norske samfunnet til ett av verdens beste å bo i. Derfor

er enkeltbøndenes muligheter til å få utvikle sin gård og drift, avgjørende. Disse medlemmer ønsker å fremme en ja-kultur hos myndighetene. En vesentlig livskvalitet i bondeyrket er nettopp friheten over egen hverdag, en frihet som må utvides ved å gjenreise eiendomsretten og det kommunale selvstyret.

Disse medlemmer mener utfordringene innen norsk landbruk er store – ikke minst tærer det på mange bønder at forskjellen mellom det virkelige liv og den virkelighet som beskrives av offentlige myndigheter er stor. Disse medlemmer mener at nytenking og nye løsninger er nødvendig. Støtteordningene må utvikles slik at effektiv drift gir lønnsomhet. Det skal lønne seg å drive jordbruk, også når det skjer i kombinasjon med andre yrker – slik hverdagen er for flertallet av norske bønder. Men det må bli slutt på at regelverket har store begrensninger. De som ønsker å være bonde på heltid og å vokse må få flere muligheter og færre reguleringer.

Disse medlemmer viser til at regjeringen har sagt at hvert nedlagte bruk er et personlig nederlag. Men antallet norske bønder synker, og det er nå færre enn 50 000 registrerte jordbruksforetak. Bondefamiliens inntekt er nå bygget slik opp at bare 40 prosent av inntektene kommer fra konvensjonelt jordbruk, ifølge tall fra NILF. Disse medlemmer mener det er helt avgjørende at den offisielle virkelighetsbeskrivelsen av norsk jordbruk faktisk stemmer med realitetene. Med bind for øynene er det vanskelig å utforme god politikk. Disse medlemmer vil understreke at landbrukspolitikken skal være realistisk i forhold til utøverne.

Disse medlemmer merker seg at regjeringen ofte kritiserer andre partiers landbrukspolitikk, men ikke leverer på egne løfter om landbruk i hele landet. Riksrevisjonen har konkludert med at det er en økende konsentrasjon av jordbruksbedrifter i Rogaland, på Østlandet og i Nord-Trøndelag, og at enkelte produksjonsformer ikke er tilstrekkelig attraktive til at rekrutteringen sikres i et langsiktig perspektiv.

Disse medlemmer vil at landbrukspolitikken og landbruksbyråkratene fester blikket på bonden som står i yrket, og ikke ser seg blind på om en eiendom er registrert som en landbrukseiendom i offentlige registre eller ei. Kreftene brukes feil når forvaltningen jakter bopliktsyndere – og ikke lar bonden utvikle gården sin videre. Norsk landbrukspolitikk er utformet slik at næringen pålegges ansvar for en rekke samfunns mål som har lite å gjøre med et lønnsomt og levekraftig landbruk. For eksempel sier meldingen at landbrukspolitikken skal utformes for å oppnå følgende mål:

- distriktpolitiske hensyn
- variert bruksstruktur over hele landet
- selvforsyningsgrad og matsikkerhet
- kulturlandskap

- bondens inntektsutvikling
- kompensasjon for tap av inntekt som følge av internasjonale avtaler

Disse medlemmer viser til at bare 45 prosent av tilskuddene over jordbruksavtalen er orientert mot flere av hovedmålene, ifølge Dokument 3:12 (2009–2010). De øvrige er spesifikke tilskudd. 28 prosent er rettet mot å nå distrikts- og bosettingsmål, 23 prosent er rettet mot å nå miljømål, mens 4 prosent er rettet mot mål om mat- og forbrukerorientering. Ved å rendyrke sammenhengen mellom mål og virkemidler vil morgendagens politikere lettere se om ordningene som er vedtatt faktisk virker, og slik at nødvendige justeringer kan foretas. Landbruksnæringen er ikke annerledes enn andre næringer. Dersom den er lønnsom, blir både bosetting og sysselsetting med på lasset.

Disse medlemmer mener det ville vært riktig å være mer tilbakeholdne med løftene i målsettingene, og heller gitt næringens utøvere tro og optimisme på sin fremtid gjennom å supplere med virkemidler som kunne gjøre målsettingene troverdige. Disse medlemmer ønsker også å legge til rette for en økt matproduksjon og for en best mulig lønnsomhet hos næringens utøvere, men mener dette må forankres i en forbedring av konkurransekraften i landbruket. Disse medlemmer vil heller ikke stille spesielle krav til innsatsmidlene til den økte matproduksjonen over tid eller krav til hvor i landet den skal foregå. Disse medlemmer mener best konkurransekraft oppnås hos næringsaktørene ved at de har best mulige generelle rammebetingelser, en størst mulig fleksibilitet i forhold til egen drift og egen eiendom, og at budsjettstøttemidler så langt det er mulig innrettes for å stimulere til økt virksomhet der hvor det kan gi best mulige resultater med tanke på produksjonsutbytte og lønnsomhet.

Disse medlemmer vil påpeke landbruks- og matmeldingens store svakhet: fravær av objektiv evaluering av effekten og betydningen av dagens virkemidler. Det er spesielt oppsiktsvekkende at meldingen unnlater å ettergå dagens fundamentale virkemidler i utforming og gjennomføring, selve jordbruksavtalen og markedsordningene.

Disse medlemmer forventer at en landbruks- og matmelding, uansett farge på regjeringen som avgir den, tar seg bryet med grundige, objektive analyser av de bærende virkemidlene i landbrukspolitikken når Stortinget inviteres til å slutte seg til meldingen. Uten dette sentrale elementet i meldingen svekkes klart tilliten til meldingens gode mål og intensjoner. Ikke minst må en allerede nå slå fast at uten at dette er gjennomført – i forkant av en framtidig proposisjon til Stortinget – kan Stortinget vanskelig behandle en slik proposisjon.

Vitenskapelig dokumenterte og forskerbaserte vurderinger av de mest sentrale virkemidlene i dagens landbrukspolitikk ville ha styrket meldingen. Konklusjoner som sluttet opp om dagens løsninger, ville sikre legitimiteten til videreføring av dagens verktøykasse i landbrukspolitikken. Ved motsatte konklusjoner er det i alles interesse å foreta nødvendig forbedringer.

Disse medlemmer er av den formening at en landbrukspolitikk som skal stå seg i framtiden, må bygges på et bredt politisk flertall.

Disse medlemmer mener en landbrukspolitikk der de helt sentrale bærebjelkene velges av ideologiske årsaker – uten at virkemidlene utsettes for grundige faglige analyser og vurderinger – står i fare for verken å få en bred eller langsiktig nok tillit utenfor landbrukets kjernefamilie.

Med samme begrunnelse er det vanskelig å se at den systematiske konkurransevriddningen mellom bondeid matindustri og annen industri kan videreføres i lengden. Det samme gjelder forskjellsbehandlingen mellom bøndene der samvirkebøndene har klart mer innflytelse over utformingen av bøndenes og matindustriens politiske kår og rammebetingelser. Dette til tross for at i dag er for eksempel bare omtrent halvparten av kjøtt- og fjørfebøndene organisert i Nortura SA.

Disse medlemmer er av den formening at meldingen er svært lite konkret når det gjelder virkemidler generelt.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser for øvrig til Fagforbundets innspill til Landbruksmeldingen 6. januar 2012 hvor de uttalte følgende:

«Dette har ført til dramatiske konsekvenser for norsk jordbruk med nedbygging av egne arealer, svekka nasjonal matsikkerhet, fallende lønnsomhet i sektoren, en kritisk gjeldssituasjon og svekka rekruttering. Måten jordbruket i dag forvaltes på er verken er økonomisk, økologisk eller sosialt bærekraftig.»

Disse medlemmer sier seg enige i denne analysen.

2.2 Matproduksjon for framtida

Komiteen viser til at landbrukets viktigste oppgave er å produsere mat.

Komiteen viser til at matindustrien er en viktig del av en komplett verdikjede for produksjon av næringsmidler, den største vareproduserende verdikjeden i fastlands-Norge. Det er et gjensidig avhengighetsforhold mellom norsk næringsmiddelindustri og norsk landbruk, og komiteen er opptatt av å sikre verdiskaping og lønnsomhet i hele kjeden. Det er viktig å sikre norsk matindustri gode og konkur-

ransedyktige rammevilkår, også i forhold til økt internasjonal konkurranse.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, viser i denne forbindelse til at regjeringen i budsjettet 2012 har avvirket matproduksjonsavgiften, noe som har redusert industriens kostnader betraktelig. Flertallet er kjent med at man med dette har innfridd industriens viktigste krav gjennom en årrekke, og lagt til rette for mer nyskaping og innovasjon i norsk næringsmiddelindustri.

Komiteen viser i denne forbindelse til at vi trenger en oppegående og innovativ industri, blant annet for å møte forbrukerkrav til kvalitet og mangfold.

Komiteen viser til at Norge er netto eksportør av matvarer ved at vi hvert år produserer 20 ganger det norske konsumet av fisk, noe som i 2010 representerte 2,6 millioner tonn sjømat til en verdi av 54 mrd. kroner til mer enn 150 land. Komiteen legger vekt på at norsk sjømat med dette bidrar til matsikkerhet nasjonalt og globalt, og er i tillegg kjent med at norsk fiskeri- og havbruksteknologi, samt norsk forvaltningskompetanse, er etterspurt internasjonalt.

Komiteen viser til at norsk matproduksjon har stolte tradisjoner, og at Norge har råvarer i ypperste klasse fra land og sjø. Endrede reisevaner og økt innvandring har gitt nye impulser og ført til et mer variert forbruk av mat enn tidligere. Komiteen er tilfreds med at regjeringen vil videreutvikle Norge som matnasjon, og legge til rette for økt regional innovasjon på matområdet med utgangspunkt i klynger og nettverk. Mat og matkultur gir grunnlag for verdiskaping, og spesielt de siste årene har vi sett at markedet for mat med særpreg og lokalmat vokser langt sterkere enn matmarkedet for øvrig. Komiteen merker seg at produksjon av mat med lokal identitet vil være det viktigste satsingsområdet for å utvikle nye næringer på matområdet, og at Verdiskapingsprogrammet for matproduksjon skal videreføres gjennom det nyopprettede utviklingsprogrammet for norske matspesialiteter, «Lokalmatprogrammet».

Komiteen ser det som viktig at det legges til rette for økt verdiskaping basert på norske råvarer, lokale matbedrifter, regionale fortrinn og destinasjonsutvikling.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, viser til at hele den norske verdikjeden for mat er avhengig av et sterkt importvern. Importvernet er en bærebjelke i norsk landbrukspolitikk, og en forutsetning for å opprettholde en norsk matvaresektor med bønder, næringsmiddelindustri og dagligvarehandel. Samti-

dig må den norske matindustrien hele tiden leve med konkurransen fra utlandet, og det er derfor viktig at norsk matindustri har rammebetingelser som er konkurransedyktige.

Importvernet gjør det mulig å bruke norske ressurser til matproduksjon, det sikrer avsetningen av norske landbruksvarer og gjør det mulig å oppnå avtalte priser i jordbruksavtalen. Flertallet er kjent med at Norge etter gjeldende WTO-avtale har adgang til å benytte enten kronetoll eller prosenttoll for de viktigste landbruksvarene. Flertallet er enig i at dette handlingsrommet må utnyttes for å sikre et velfungerende importvern også i fremtiden.

Flertallet har merket seg at ved en eventuell ny WTO-avtale vil regjeringen ta i bruk alle de virkemidler avtalen gir til å sikre den norske matvaresektoren. Flertallet er enig i dette.

Flertallet legger til grunn at en eventuell ny WTO-avtale vil innebære betydelige utfordringer i form av tollreduksjoner og etablering av importkvoter både for jordbruket og næringsmiddelindustrien. En ny WTO-avtale vil også ha betydning for utformingen av støtte- og markedsordningene i landbruket. Flertallet forutsetter at regjeringen fokuserer på disse problemstillingene for å kunne sikre det norske handlingsrommet for landbrukspolitikken på en god måte.

Flertallet viser i den forbindelse til Regjeringserklæringen hvor det står at regjeringen vil:

«(...) sikre et sterkt importvern som en viktig forutsetning for opprettholdelse av landbruksproduksjonen og en innovativ og offensiv norsk næringsmiddelindustri i hele landet. Norge skal arbeide internasjonalt for et internasjonalt rammeverk (EØS/WTO) som sikrer dette. Ved en eventuell ny WTO-avtale skal regjeringen ta i bruk alle de virkemidler avtalen gir til å sikre norsk landbruksproduksjon og norsk næringsmiddelindustri. Ved en slik avtale må det gis kompensasjon for tap av inntekt. Eventuell videreutvikling av våre avtaler med EU må utformes på en gjensidig fordelaktig basis innenfor partenes respektive landbrukspolitikk.»

Og videre:

«(...) at man i WTO-forhandlingene anerkjenner retten til produksjon av mat for egen befolkning.»

Flertallet støtter dette.

Komiteen viser til at regjeringen har åpnet for import av storfekjøtt fra nærmere definerte u-land (3 700 tonn fra det sørlige Afrika). Komiteen ser positivt på dette, og er enig i at landbruksutvikling i u-land er avhengig av investeringer i infrastruktur, forskning og teknologi, bedret tilgang på innsatsfaktorer, investeringer i lagring og videreforedling.

Bedre matsikkerhet og bedre organisering av småbønder samt sikring av deres tilgang til produksjonsressurser som jord, vann og såfrø er sentrale problemstillinger ettersom kampen om land, vann og naturressurser øker. Komiteen er kjent med at norske selskaper i samarbeid med Norad gjør en betydelig innsats på dette området i flere u-land, og er meget positiv til disse engasjementene.

Sett i lys av utfordringene knyttet til global matsikkerhet, jf. tidligere omtale, mener komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, at Norge må prioritere landbruksbistand for å stimulere til utvikling og bedre tilgang på mat.

Flertallet viser til at bevaring av genetisk mangfold innen landbruket de senere år har fått stor oppmerksomhet internasjonalt, bl.a. gjennom en økende erkjennelse av behovet for samarbeid for å sikre tilgang til og rettferdig fordeling av inntektene fra bruk av det genetiske mangfoldet. Det er satt søkelys på å styrke rettigheter til utviklingsland som er opphav til store deler av dette mangfoldet, så vel som på lokalsamfunns og bønders rettigheter til det mangfoldet som de har vært med å forvalte. Flertallet ser positivt på dette.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti vil understreke at solidariteten med landbruksutviklingen i u-land bør få et sterkere uttrykk fra norsk side ved at det åpnes for økt import fra flere land og med økte importkvoter til Norge slik at deres landbruk kan få større markeder å utvikle seg mot. Tilsvarende bør en fra norsk side også tilstrebe en slik utvikling i vårt arbeid med internasjonale handelsavtaler som for eksempel WTO.

Disse medlemmer vil understreke at internasjonal solidaritet med verdens fattige og særlig overfor utviklingen av handel med og i den 3. verden gir oss en sterk forpliktelse til å være aktive for å drive de viktigste internasjonale handelsavtaler, som WTO-avtalen, fremover.

Disse medlemmer mener at Norge bør gå foran i arbeidet med å tilrettelegge for økt handel med u-land. I denne sammenheng mener disse medlemmer at det må gjøres endringer i GSP-ordningen for å stimulere til økt import av landbruksvarer fra u-land.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til at bruken av indikativt tak og sikkerhetsmekanismer i minst mulig grad bør benyttes der slike virkemidler hemmer import fra land som har kapasitet og tilfredsstillende kvalitetskravene for import til Norge.

Komiteen viser til at som ledd i å utvikle Norge som matnasjon vil det bli etablert et råd med representanter fra verdikjedene for mat, forsknings- og utviklingsmiljøer og helse- og forbrukersiden. Komiteen merker seg at rådet skal se på innsatsen på området i sammenheng, og vurdere tiltak for i fellesskap å videreutvikle norsk matsektor.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, har merket seg at Norges import av matvarer, målt i energi, utgjør 50 prosent av det norske forbruket og at verdien av den årlige importen av landbruksvarer er fordoblet i løpet av de siste ti årene. Flertallet har videre merket seg at det norske matvaremarkedet er attraktivt for matvareeksporterende land som følge av vårt høye nasjonale prisnivå og at Norge i forhandlinger møter betydelige krav om markedsåpning for landbruksvarer. Flertallet har merket seg at regjeringen i internasjonale forhandlinger har lagt avgjørende vekt på å sikre et handlingsrom for fortsatt å kunne føre en landbrukspolitikk som ivaretar nasjonale mål for landbruket, og støtter dette.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til at matproduksjon fra land og sjø som ledd i en bærekraftig produksjons- og verdikjede er sentralt for vår selvforsyning og matsikkerhet. Disse medlemmer vil understreke at vår selvforsyning av sjømat er et vesentlig element i diskusjonen om størrelsen på den nasjonale selvforsyningssikkerheten. Bare eksporten av oppdrettsfisk og hvitfisk utgjør 38 millioner måltider daglig. Disse medlemmer viser til at det er et gjensidig avhengighetsforhold mellom råvareproduksjonen i landbruket for mat, og foredlingsindustrien og norsk matindustri må derfor ha gode rammebetingelser, ikke minst i forhold til internasjonal konkurranse. Disse medlemmer viser til at importvernet er og vil være en viktig pilar både for norsk landbruk og norsk matvareindustri i årene fremover. Men det er viktig å være klar over at landbruksnæringens ønske om stadig høyere tollbeskyttelse av sin egen virksomhet er et tveegget sverd. På den ene siden beskytter det selvsagt mot import og vil bli benyttet til økning av prisene ut til norske forbrukere. Men på den annen side øker da råvareprisforskjellene mellom Norge og verden rundt oss, slik at importen av bearbejdede råvarer og ferdigvarer til lav toll vil fortsette å øke, samtidig som grensehandelen vil øke når tollbeskyttelsen tas ut i økte forbrukerpriser. Det kan på sikt bidra til en større import og grensehandel, en lavere produksjon basert på norske ressurser, og en svekket næringsmiddelindustri, altså en utvikling stikk i strid med regjeringens målsettinger for meldingen.

Disse medlemmer mener at dette skaper en politisk risiko for matvareindustrien både gjennom prisnedskrivningsordningen gjennom RÅK-systemet og prisutjevningsordningen for melk. I tillegg gir bruk av økt tollbeskyttelse over tid krevende utfordringer med hensyn til fremtidige tilpasninger av handelsavtaler i EØS/WTO-området, samt at det bidrar til utvikling av ikke konkurransedyktig produksjon i Norge. Disse medlemmer mener derfor til varshet med å utnytte det såkalte handlingsrommet i importvernet.

Disse medlemmer vil vise til at mat- og drikkeindustrien opplever en stadig tøffere konkurranse fra store internasjonale mat- og drikkeprodusenter. I 1995 hadde mat- og drikkeindustrien 89 prosent av hjemmemarkedet. I 2010 var denne andelen redusert til 80 prosent. Andelen importert mat har på 15 år økt med rundt 200 prosent, og bare fra 2009 til 2010 økte den med 6 prosent. Vi importerer i dag mat- og drikkevarer (eksklusiv fisk) for 23,9 mrd. kroner.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at i tilknytning til målet om matsikkerhet står produksjon av nok mat sentralt. Disse medlemmer er samtidig opptatt av at kostnadene til matkjedene ikke drives urimelig mye i været sammenlignet med våre naboland, gjennom en «maks-norskhetstenkning» i alle ledd.

Disse medlemmer er av den formening at vi ikke må bli så opptatte av den nasjonale kornproduksjonen at det tas i bruk så sterke virkemidler for å øke den, at «det gode blir det bestes fiende». Nytte og kostnad med økt kornproduksjon må balanseres med en hensiktsmessig satsing på grovførkrevende produksjoner også i de beste jordbruksområdene. Det er viktig av agronomiske forhold, av miljømessige utfordringer og behovet for den goodwillen som skapes for norsk landbruks- og matindustri.

Disse medlemmer mener det viktigste er at produksjonen av råvarer til norske matvarer starter så tidlig som praktisk mulig i produksjonsskjeden, og innenfor økonomiske rammer som bidrar til at prisgapet mot våre naboland ikke øker.

2.3 Matkjedeutvalget

Komiteen viser til at Matkjedeutvalget i sin innstilling NOU 2011:4 Mat, makt og avmakt, har utredet styrkeforholdene i verdikjeden for mat. Komiteen viser til at rapporten har vært ute på høring, og at det også i media pågår en stor debatt om tiltakene som er foreslått fra utvalgets side.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, har merket seg at regjeringen vil vurdere oppfølgingen av Matkjede-

utvalgets utredning i lys av alle innspillene som er kommet under høringen, og ser fram til å få saken til behandling i Stortinget.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til at regjeringen har utredet styrkeforholdene i verdikjeden for mat uten å ha tatt med jordbrukssektorens rolle og påvirkning i en verdikjede så avhengig av offentlig budsjettstøtte. Disse medlemmer peker på at en høynivågruppe i EU har behandlet akkurat den samme problematikken mellom leverandører og sisteleddsomsetningen og at man der kom frem til at den beste og ønskede løsningen ville være at partene selv kom frem til omforente tiltak uten at politikere skal lovregulere forretningsforholdene mellom grupper av næringsdrivende innenfor bestemte bransjer. Disse medlemmer mener det er en klok tilnærming som først burde vært foreslått prøvet også av den rød-grønne regjeringen fremfor å lovregulere avtaler mellom næringsdrivende.

Disse medlemmer vil vise til den store faglige uenigheten i kjølvannet av Matkjedeutvalgets rapport. For eksempel har Konkurransetilsynet fremført kritikk i sin høringsuttalelse til Matkjedeutvalgets rapport (NOU 2011:4), av 30. november 2011. Disse medlemmer viser til at Konkurransetilsynet mente at et særnorsk avgifts- og kostnadsnivå samt importvern for landbruksprodukter var de vesentlige forklaringer på situasjonen i matvarebransjen. Importvernet fungerer som beskyttelse mot konkurranse fra utlandet for deler av matindustrien, og det gir høy markedskonsentrasjon i en rekke leverandørmarkeder. Disse medlemmer mener dette er sannsynlige årsaker til et høyt prisnivå og begrenset utvalg. Disse medlemmer vil videre understreke at Konkurransetilsynet har funnet at marginene til de norske dagligvarekjedene er lavere enn både i Sverige og Storbritannia. Dette gjelder både når man sammenligner gjennomsnittsmargin for bransjen og marginen til de største kjedene i hvert av landene. Disse medlemmer mener prisnivået på mat i Norge ikke kun skyldes høyere fortjeneste hos norske dagligvarekjeder.

Disse medlemmer mener at NOU 2011:4 ikke gir et helhetlig bilde av verdikjeden i norsk matbransje. Om det eventuelt skal gjennomføres en ny utredning, er det derfor nødvendig at den tar hensyn til absolutt alle ledd i verdikjeden og at man har en samfunnsøkonomisk innfallsvinkel til problemstillingen.

Disse medlemmer mener at norsk jordbrukspolitikken må ha en skrittvis tilpasning til en eventuell WTO-avtale. Disse medlemmer viser til at EU i lengre tid har tilpasset sin jordbrukspolitikken i denne retningen. For hvert år som går blir norsk

jordbrukspolitikken mer og mer ulik Europas. I tillegg er råvareprisforskjellene økende, noe som svekker vår hjemlige konkurransekraft hos industrien som konkurrerer med bearbeidede råvarer og ferdigvarer med lav eller liten toll. I det øyeblikk en ny WTO-avtale trer i kraft kan dette medføre store endringer på kort tid. Jordbruket trenger tid og forutsigbarhet i tilpasningen til en eventuell WTO-avtale. Slike reformer må gjøres over tid. Disse medlemmer mener det vil være uheldig og passivt å se bort fra muligheten for at en WTO-avtale vil tre i kraft i Norge, og mener vi må forberede oss gjennom å legge til rette for økt produktivitet, effektivitet og lønnsomhet i norsk jordbruk.

2.4 Landbruk over hele landet

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, ser det som positivt at det i meldingen legges opp til å ta hele landet i bruk, og at det skal legges til rette for økt matproduksjon basert på norske ressurser, som grovfôr og beite. Vi skal også i fremtiden ha et mangfold av gårdsbruk i Norge, med en variert bruksstruktur, og landbruk over hele landet.

Flertallet viser til at det i meldingen påpekes at alle stater har ansvar for å sørge for at innbyggerne har nok og trygg mat. Det er videre satt et mål om at det skal legges til rette for økt produksjon av jordbruksvarer som det er naturgitt grunnlag for å produsere her i landet, og som markedet etterspør, slik at selvforsyningsgraden kan opprettholdes om lag på dagens nivå, med utgangspunkt i en økende befolkning her i landet. Flertallet støtter dette.

Flertallet understreker betydningen av at det legges til rette for at det skal kunne produseres mat over hele landet, og det må tas utgangspunkt i de geografiske mulighetene og forutsetningene som finnes. For å sikre at arealressursene utnyttes på best mulig måte er det viktig å legge til rette for at den geografiske produksjonsfordelingen videreføres, gjennom målrettede tilskuddsordninger. Dette innebærer bl.a. at man i så stor grad som mulig opprettholder og videreutvikler kornproduksjonen på de beste arealene.

Flertallet viser til meldingens uttrykte mål om at det skal legges vekt på økt bruk av nasjonale ressurser som grovfôr og beite, noe som innebærer økt grasproduksjon og bedre utnyttelse av utmarksbeite. Flertallet deler dette målet og vil understreke at dette er av særlig stor betydning for utviklingen av landbruket i distriktene.

Flertallet viser til at det i 2010 var ca. 2,2 millioner husdyr på utmarksbeite i Norge og at av dette var i underkant av 2 millioner sau, som også står for om lag 2/3 av det totale fôr-opptaket fra utmarka. Flertallet viser videre til at fôropptak i utmark til-

svarer grasproduksjon på ca. 1 million dekar innmark. Flertallet legger til grunn at utnytting av utmarksbeite kan få et betydelig større omfang enn i dag, i takt med videreutvikling av organisert beitebruk. En slik utvikling vil, etter flertallets syn, være positiv for målsettingen om å ivareta arts- og biologisk mangfold.

Flertallet deler meldingens intensjon om en tydeligere distriktsprofil i landbrukspolitikken, og at det skal satses særlig i de områdene der landbruket utgjør en vesentlig del av det lokale næringslivet. Det er også viktig å styrke distriktsprofilen i områder hvor utviklingen er særlig bekymringsfull, som i deler av Agder/Telemark, kyst- og fjordstrøkene på Vestlandet, Nord-Norge og fjellområdene i Sør-Norge. Flertallet merker seg videre at som et ledd i regjeringens arbeid for utvikling av nordområdene og fjellområdene skal satsingen på arktisk landbruk og fjellandbruk styrkes. Flertallet støtter dette, og ser det som viktig at man legger til rette for å tilpasse virkemiddelbruken til de regionale ulikhetene.

Flertallet merker seg at regjeringen vil styrke det regionale handlingsrommet ved å legge til rette for at næringsutviklingsmidlene i større grad kan forvaltes regionalt. For å bidra til dette skal det opprettes regionale bygdeutviklingsprogram som består av tre hovedelementer: regionale næringsprogram, regionale miljøprogram og regionalt skog- og klimaprogram. Flertallet vektlegger at faglagene fortsatt skal kunne sikres innflytelse på utformingen av disse ordningene.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til at Riksrevisjonen ved sin gjennomgang av norsk landbruk særlig pekte på for mange, til dels kryssende målsettinger, svak måloppnåelse og utydelig virkemiddelbruk med hensyn til målsettingene.

Disse medlemmer mener at for rigide og for mange målsettinger med tilhørende styring av virkemidler når det gjelder bruk av nasjonale ressurser og geografiske områder kan hindre en effektiv utnyttelse i enkelte sammenhenger. Disse medlemmer viser til at meldingen slår til lyd for tydeligere distriktsprofil, økt satsing hvor landbruket står sterkt, styrking hvor landbruket står svakt, styrking av arktisk landbruk, tilpassing av virkemidler til regionale ulikheter, videreføring av geografisk produksjonsfordeling, produksjon av mat over hele landet, økt produksjon totalt og økt selvforsyningsgrad av landbruksvarer på norske ressurser. Alt dette er målsettinger som meldingen i svært liten grad anviser noen virkemidler for hvordan og når skal finansieres eller på annen måte gjennomføres.

Disse medlemmer viser til at det norske kostnadsnivået er høyt og 40 prosent høyere enn hos

våre handelspartnere, og at utviklingen under den rød-grønne regjeringen har svekket vår konkurransekraft betydelig, noe som også har betydning for landbruket og matvareindustrien. Disse medlemmer mener derfor det er nødvendig å se nærmere på strukturene i budsjettstøtten til norsk landbruk for å se om bruken av budsjettmidler kan brukes mer effektivt med tanke på det samlede produksjonsutbyttet. I den sammenheng vil det være nødvendig å vurdere endringer i tilskuddsstrukturen både når det gjelder bruksstørrelser, geografi og områder, med tanke på å oppnå en mest mulig effektiv og optimal utnyttelse av våre landbruksarealer, av aktørenes arbeidsinnsats og av de samfunnsressurser som årlig settes inn. På lang sikt må det være et mål at verken forbrukernes bidrag gjennom den pris de betaler for norskprodusert mat eller den offentlige budsjettstøtten blir høyere enn det som er kostnaden ved mest mulig effektiv norsk landbruksproduksjon. Så langt mulig innenfor internasjonale regler bør budsjettstøtte være mest mulig produksjonsavhengig og mindre arealavhengig.

Disse medlemmer mener det i denne sammenheng er nødvendig å fjerne kvotebegrensninger og konsesjonsgrenser for produksjon både for enkeltbruk og for samdrifter.

Disse medlemmer viser til viktigheten av å innrette produksjonstilskuddene slik at de, sammen med endringer i kvotebegrensninger og konsesjonsgrenser, vil kunne bidra til økt lønnsomhet.

2.5 Arktisk landbruk og fjellandbruket

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, viser til at utviklingen i deler av Agder/Telemark, kyst- og fjordstrøkene på Vestlandet, Nord-Norge og fjellområdene i Sør-Norge er særlig bekymringsfull. Deler av disse områdene har få bruk igjen i drift, økende avstand mellom brukene og nedgang i andelen jordbruksareal i drift.

Flertallet viser til at regjeringen som et ledd i arbeid for utvikling av fjellområdene og nordområdene vil styrke satsingen på fjellandbruk og arktisk landbruk. Flertallet viser til at det i den sammenheng vil være særlig viktig å sikre en helhetlig utvikling og utnyttelse av regionale fortrinn og potensial gjennom tverrdepartemental innsats og samordning på tvers av sektorområder. Innenfor en områderettet innsats er det viktig å utnytte og videreutvikle lokale konkurransefortrinn. For å ivareta et levende og bærekraftig landbruk i områder med barskt klima kreves god kompetanse og kunnskap om lokale dyringsforhold.

Flertallet understreker at klima, topografi, geologi og lysforhold bidrar til å gi råvarer fra landbruket karakter og særpreg ut fra det stedet der pro-

duksjonen skjer. Fjellandbruk og arktisk landbruk er eksempler på landbruk med særpreg som i stor grad kan brukes i regional merkevarebygging og markedsføring. Hver på sine områder produserer fjellandbruket og arktisk landbruk råvarer av unike kvaliteter, som utgjør et potensial, ikke bare for landbruks- og matproduksjon, men også for utvikling av andre varer og tjenester innenfor for eksempel mat- og reiselivsområdet. Flertallet viser til at videreutvikling av produkter og merkevarebygging med utgangspunkt i fjellandbruket og arktisk landbruk er avhengig av forskningsbasert dokumentasjon om særpreg og næringsstoffer i landbruksproduktene. For å lykkes med å få fram produkter kreves god kommunikasjon mellom alle ledd i verdikjeden og god samhandling mellom næringen og forskningsmiljøene.

Flertallet viser til landbrukets betydning for sysselsetting og bosetting i distriktene har lagt grunnlaget for at det er et nært samspill mellom distrikts- og regionalpolitikken og landbruks- og matpolitikken. Gjennom utformingen av de landbrukspolitiske virkemidlene tas det distriktspolitiske hensyn, bl.a. ved at flere store ordninger er differensiert med hensyn til struktur og distrikt. Flertallet er enig i at det er behov for en tydeligere distriktsprofil, og har merket seg at det skal legges større vekt på innretting ut fra distriktspolitiske hensyn, og at dette målrettes gjennom de distriktspolitiske virkeområdene. Flertallet er enig i at sonene for de landbrukspolitiske virkemidlene bør vurderes i sammenheng med en tydeligere distriktsprofil.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti vil vise til at utøvere innen både det som defineres som fjell-landbruk, arktisk jordbruk og distriktsregioner med særlige fortrinn og kvaliteter har store muligheter til økt lønnsomhet ved at det satses på merkevarebygging og god markedsføring. Disse medlemmer mener at slik aktivitet bør ha myndighetenes oppmerksomhet slik at det kan tilrettelegges best mulig. Landbruk i slike former og i slike områder bør også ha store muligheter til god lønnsomhet ved å bli markedsført som økologisk landbruk. Disse medlemmer mener derfor det vil være riktig å rette en stor del av satsingen på økologisk landbruk mot disse utøverne, – innen både merkevarebygging, markedsføring og FoU-aktiviteter.

2.6 Grøntsektoren

Komiteen viser til at gartneri- og hagebruksnæringen, som består av blomster og grønnsaker, grønnsaksdyrking på friland, planteskoledrift og frukt- og bær dyrking utgjør, sammen med potetdyrking, en viktig del av norsk landbruksproduksjon, og

står for et vesentlig bidrag til verdiskapinga i jordbruket.

Komiteen viser til at importkonkurransen er stor for mange produkter i denne sektoren.

Komiteen er kjent med at det innen denne sektoren er markedsvekst. Komiteen er opptatt av at den norske produksjonen utvikles med gode produkter og videreutvikler sin posisjon i markedet.

Komiteen merker seg at det i meldingen legges opp til at det bør stimuleres til fortsatt satsing innenfor poteter, frukt, bær og grønnsaker. Komiteen støtter målet i meldingen om at produksjonen om lag bør dekke dagens andel av forbruket av poteter og grønnsaker i de periodene det er tollvern. I tillegg må det satses offensivt på konsumproduksjon av frukt og bær, bl.a. epler, plommer, jordbær og bringebær. Det må også være en målsetting at konserverindustrien fortsatt bruker norske råvarer.

Komiteen viser til at produksjon av pyntegrønt er en voksende næring der produksjonen nå er oppe i 1 000 tonn pr. år. En vesentlig del av produksjonen går til eksport. Pyntegrønt er blitt en viktig tilleggsnæring i deler av landet, noe komiteen ser positivt på.

Økt forbruk av frukt, bær, poteter og andre grønnsaker vil redusere risikoen for alvorlige sykdommer, overvekt og fedme for mange, jf. meldingens kapittel 3.4. og Helsedirektoratets nye kostråd.

Komiteen er derfor enig i at opplysningsarbeidet rettet mot kosthold og helse styrkes for frukt- og grøntprodukter, og merker seg at det i meldingen varsles at Opplysningskontoret for frukt og grønt skal styrkes.

Komiteen har merket seg at verdiskapingen i frukt-, bær- og grøntproduksjonen utgjør 16 prosent av den samlede verdiskapingen i norsk jordbruk, og at næringen benytter om lag 3 prosent av jordbruksarealet. Komiteen ser det som viktig at bruken av eksisterende virkemidler i denne sektoren vurderes nærmere. Komiteen er kjent med at næringen har behov for forutsigbare rammebetingelser, men også økte investeringsmidler og bedre kapitaltilgang.

Veksthusproduksjon er den driftsformen i landbruket som krever mest energi. Rådgivning, kunnskap og annen bistand vil være viktig for å nå mål om å redusere energibruk og overgang til fornybare energikilder i denne produksjonen.

Frukt- og grøntmarkedet i Norge skiller seg fra det øvrige markedet for norskproduserte jordbruksvarer ved at det ikke har én stor samvirkeorganisasjon med markedsreguleringsansvar. Komiteen registrerer imidlertid at produsenter innen enkelte deler av grøntnæringen i økende grad samarbeider om produksjon, lagring, sortering og kontakt mot markedsaktørene. Komiteen ser dette som positivt, og viser til at dette kan legge til rette for sikrere

leveranser til markedet av varer av rett kvalitet i en lengre salgssesong. Det bør derfor stimuleres til denne type samarbeidstiltak.

Komiteen vil understreke at norsk frukt- og grøntnæring er en kunnskapsintensiv produksjon med behov for et solid forskningsmiljø og en god faglig rådgivningstjeneste. Både FoU-tiltak og verdiskapingsprogram skal være med å legge til rette for vellykkede satsinger. Som et eksempel viser komiteen til at produksjon av bringebær til ferskkonsum de senere årene er hundredoblet til nå å være på nærmere 1 million kilo. Dette har firedoblet førstehåndsverdien av bringebærproduksjonen og er et resultat av innovasjon, forsknings- og utviklingsarbeid hos Bioforsk, god logistikk og godt markedsføringsarbeid hos omsetningsleddene.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til at gartneri- og hagebruksnæringen, som består av veksthusproduksjon av blomster og grønnsaker, grønnsakdyrking på friland, planteskoledrift og frukt- og bær dyrking, sammen med potetdyrking utgjør en viktig del av norsk landbruksproduksjon. Disse produksjonene har betydelige utviklingsmuligheter og må i landbrukspolitikken likebehandles med det øvrige jordbruket. Rammene for de landbrukspolitiske ordningene må tydeliggjøres på dette punktet.

Disse medlemmer er av den formening at meldingen ikke i stor nok grad omtaler blomster og prydplanter, til tross for at denne delen står for over 40 prosent av førstehåndsverdien i gartneri- og hagebrukssektoren. Disse medlemmer mener at denne sektoren er så betydningsfull at den i større grad må bli omfattet av landbrukspolitikken og at landbrukspolitiske ordninger må omfatte også disse produksjonene.

Disse medlemmer viser til at gartneri- og hagebruksnæringen inkludert grønnsakdyrking på friland, veksthusproduksjon, planteskoledrift og bær- og fruktdyrking er en viktig del av norsk landbruksproduksjon og som – inkludert potetproduksjon – er den tredje største enkeltbransjen innen landbruksnæringen etter kjøtt- og melkeproduksjon.

Disse medlemmer viser til at dette er produksjonsområder med gode utviklingsmuligheter som må betraktes som ordinær landbruksproduksjon og likebehandles med det øvrige jordbruket når det gjelder rammebetingelser.

Disse medlemmer viser til at det i dag ikke er slik likebehandling og at de landbrukspolitiske ordningene må gjøres mer tydelige på dette området.

Disse medlemmer vil understreke at utviklingen i norsk bringebærproduksjon også er et resultat av initiativrike enkeltutøvere i næringen som ser nye muligheter innen landbruket og nye måter å bruke sin eiendom og sine ressurser på. Disse

medlemmer mener et av de viktigste bidrag for økt vekst både i bringebærnæringen og andre næringer er å øke investeringsevnen, og disse medlemmer viser i den anledning til sine merknader og forslag om reduksjoner i formuesskatten og andre skatteforslag i denne innstilling, noe som utvilsomt vil bidra både til forbedret investeringsevne og økt kapitaltilgang.

2.7 Konkurransedyktige verdikjeder

Komiteen viser til at landbruks- og matsektoren omfatter viktige og store næringer som bidrar til samfunnet gjennom å skape verdier og sysselsetting i hele landet. Komiteen merker seg at jordbruket, næringsmiddelindustrien, skogbruket, skogindustrien og reindrifta i 2009 sysselsatte til sammen om lag 123 000 årsverk.

Norsk jordbruk og matindustri utgjør til sammen den største vareproduserende verdikjeden i Fastlands-Norge. I tillegg kommer sysselsetting og verdiskaping i andre næringer som baserer sin virksomhet på landbrukets ressurser. Komiteen ser det som viktig at det føres en landbrukspolitikk som legger til rette for økt verdiskaping i hele kjeden i årene som kommer.

Komiteen viser til at jordbruket over tid har hatt en sterk produktivitetsutvikling som et resultat av bruk av ny teknologi, ny kunnskap, bedre plante- og dyremateriale. Dette har styrket konkurransekraften i næringen, og bedret inntektsmulighetene for den enkelte bonde. Komiteen vektlegger at jordbruket fortsatt må satse på produktivitetsutvikling, gjennom økt kunnskap, ny teknologi og mer innovasjon. For å nå målet om økt matproduksjon er det også avgjørende at arealproduktiviteten øker. Komiteen har registrert at behovet for bedre dreneringssystemer er stort, og viser til at godt drenerte jordbruksarealer vil øke matproduksjonsevnen og gjøre landbruket bedre rustet til å møte framtidige klimautfordringer. Det kan også være aktuelt å ta i bruk nye arealer. Komiteen mener det må stimuleres til god agronomi og arealproduktivitet for å øke produksjonen.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, viser for øvrig til at det er uheldig at en stadig større andel produktive arealer som er tilgjengelige, er jord som leies ut. I mange tilfeller blir ikke denne jorda drevet like optimalt med tanke på arealutnyttelse, gjødsling, kalking og grøfning som den jorda som drives av den som selv eier. Gjennom å legge til rette for aktivt landbruk vil man kunne øke arealproduktiviteten også på disse arealene. Fradelingspolitikken som meldingen legger opp til vil kunne være et positivt tiltak i den forbindelse.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Fol-

keparti viser til den stadig forbedrede produktiviteten i norsk landbruk, en produktivitet som gjennom innovasjon, ny teknologi, mekanisering, ny kunnskap og nye produkter har bidratt til å bremse den nedgangen i produksjon og areal i bruk som en ellers ville sett uten slik produktivetsforbedring. Disse medlemmer peker på at det blir stadig mer krevende å holde en slik produktivetsforbedring oppe, men at det er nødvendig hvis målene om økt produksjon skal nås. God agronomi er i en slik sammenheng helt avgjørende.

2.8 Korn- og kraftfôrpolitikken

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, mener det er av stor betydning å bedre kvaliteten i kornproduksjonen, gjennom god agronomi, utvikling av bedre sorter, økt produktivitet og bedre utnyttelse av kornarealene.

Flertallet har merket seg at importen av råvarer til kraftfôr er økende som følge av økt forbruk av fjørfe- og svinekjøtt, økt kraftfôrandel i melkeproduksjonen og lavere kornproduksjon.

Flertallet viser videre til at det er en utfordring at vi i dag har en situasjon der flere velger å benytte kraftfôr i husdyrproduksjonen, og at en økende del av kraftfôret er importert. Flertallet forutsetter at man i årene framover vektlegger utnyttelsen av grasarealene til grovfôrproduksjon i Norge, og at en videre økning av matproduksjonen må ta utgangspunkt i norske ressurser. Flertallet vil vektlegge betydningen av fraktilskuddsordningen som et sentralt virkemiddel for å opprettholde den geografiske produksjonsfordelingen, og legger til grunn at ordningen videreføres.

Flertallet er opptatt av at norske naturressurser blir utnyttet på en god måte og at importert fôr ikke må fortrenge utnyttelsen av de norske fôrressursene som er tilgjengelige. For å følge opp utviklingen i forholdet mellom importert og norskprodusert fôr, og for å sikre en bærekraftig norsk matproduksjon, ber flertallet i den forbindelse om at Budsjettnemnda for jordbruket overvåker dette forholdet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til at bedret kvalitet og bedret lønnsomhet i kornproduksjonen kan oppnås gjennom bedre agronomi og økt produktivitet og effektivitet, og viser til sine forslag i denne innstillingen om bl.a. direkte utgiftsføring av grøfting, endret eiendomspolitikk med hensyn til reguleringsregimet for fradelinger og prisreguleringer, samt stimulerende skatteforslag når det gjelder omsetning av landbruksvirksomheter.

Strukturen på budsjettstøtten er også sentral i en slik sammenheng.

Disse medlemmer vil også peke på at ensidig kornproduksjon kan ha negative miljøeffekter grunnet bl.a. avrenning og næringsstofflekkasjer. Disse medlemmer er derfor enige med regjeringen i at den eksisterende geografiske produksjonsfordeling kan ha negative konsekvenser. Disse medlemmer mener at denne problematikken ikke best kan bekjempes med lovreguleringer og tilskudd, men ved å se på stimulanter til endret bruk og vekstskifte av arealene.

Disse medlemmer viser til at soppangrep med påfølgende høye giftkonsentrasjoner i korn er stadig mer forekommende i områder med ensidig kornproduksjon, spesielt i de sentrale kornområdene på Østlandet. Med dette som bakgrunn mener disse medlemmer det vil være nødvendig å vurdere behovet for flere forurensningsbegrensende virkemidler, og også å vurdere endringer i den eksisterende geografiske arbeidsdelingen i norsk jordbruk. Disse medlemmer viser til at regjeringen i meldingen omtaler miljøproblematikken med hensyn til den geografiske produksjonsfordelingen, bl.a. med tanke på høy dyretetthet enkelte steder. Disse medlemmer har merket seg at regjeringen vil angripe denne problematikken gjennom ytterligere lovreguleringer og tilskuddsordninger fremfor å se nærmere på den geografiske fordelingen av jordbruksproduksjonen, som er den vesentlige underliggende årsak.

Disse medlemmer deler ikke regjeringens bekymring over at vi har et økt forbruk av svine- og fjørfekjøtt og en tilhørende økt produksjon hvor import av råvarer til kraftfôr er økende. Disse medlemmer mener at økt produksjon av landbruksvarer er det viktigste, og at diskusjoner om graden av import i kraftfôr til kjøtt- og melkeproduksjon er underordnet slike målsettinger, siden det i utgangspunktet ikke behøver å bety at grovførearealene blir mindre utnyttet, men at totalproduksjonen er økende. Disse medlemmer vil derfor advare mot at målsettingen om økt matproduksjon, matsikkerhet og selvforsyning blir en diskusjon om prosenter og om hvor ressursene kommer fra, og mener det er mer konstruktivt for landbruket at alle ressurser til produksjon utnyttes selv om det skulle bety økt bruk av importert innhold i kraftfôret.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, viser til at det under jordbruksoppgjøret i 2011 var enighet om å etablere et tilskudd til beredskapslagring av såkorn, og merker seg at departementet tar sikte på at et nytt regelverk for dette skal tre i kraft i 2012. Flertallet merker seg videre at departementet også vil foreta en

helhetlig gjennomgang av situasjonen på såvareområdet for å se på mulige tiltak for å sikre en stabil tilgang av såvarer i framtiden. I lys av erfaringene med de senere års matvarekriser mener flertallet det er viktig at man utreder behovet for å gjeninnføre nasjonale beredskapslagre av matkorn.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti peker på at det er 10 år siden den norske kornpolitikken ble liberalisert og kornlagrene avskaffet. Manglende beredskapslagring av korn gjør Norge sårbart dersom noe uforutsett skulle skje. Også naturlig variasjon i kornhøsten truer matvaresikkerheten. Dette medlem mener at de siste års klimaendringer og årets kornsesong gir enda større grunn til bekymring.

Dette medlem merker seg derfor med glede at det i meldingen går frem at det skal utredes en ordning for nasjonalt beredskapslager for matkorn.

2.9 Inntekter og investeringer

Komiteen understreker at landbruksnæringen består av selvstendig næringsdrivende som har ansvar for egen inntekt. Komiteen er opptatt av at landbruket får rammevilkår som kan bidra til at næringens samlede lønnsomhet kan bedres i årene som kommer.

Komiteen vil peke på at det i utviklingen av norsk landbruk vil være viktig å kontinuerlig vurdere ulike incentiver for å stimulere til investeringer og driftsoptimalisering samt avdempe risiko ved større avlingssvingninger som følge av klimaendringene.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, merker seg at regjeringen vil sikre utøverne i landbruket en inntektsutvikling og sosiale vilkår på linje med andre grupper og videreutvikle inntekts- og velferdspolitikken i landbruket med utgangspunkt i den landbrukspolitikken som har vært ført etter 2005.

Komiteen deler det syn som fremkommer i meldingen på at økte investeringer er nødvendig for å fornye driftsapparatet, bedre lønnsomheten, øke produktiviteten, og for å sikre god dyrevelferd og HMS. Gode investeringsordninger har stor betydning for rekruttering til landbruket og for å nå målsettingene om økt matproduksjon og et landbruk over hele landet.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, viser videre til de skattegrep som ble gjort i forbindelse med statsbudsjettet for 2012, som er blitt positivt mottatt i næringen, og mener at dette er en viktig forbedring når det gjelder investeringsbehovet i landbruket.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre ønsker en øket lønnsomhet og dermed økte inntekter for landbruksnæringen uten at det fastsettes mål som blir vanskelige å oppnå og som i tillegg er kompliserte å finne beregningsgrunnlaget for, noe som godt illustreres av den stadig pågående diskusjonen om hvordan bondens inntekt skal beregnes og ikke minst hva den skal sammenlignes med. Disse medlemmer er mer opptatt av virkemidlene for å skape forbedret lønnsomhet, økt inntekt og dermed en høyere investeringsevne i landbruket. Det vil være nødvendig med betydelige investeringer i norsk landbruk for å holde produktiviteten oppe, investeringer som blant annet må fokusere på teknologiutvikling, et tema som ikke omtales tilstrekkelig i meldingen. Disse medlemmer viser til at regjeringens beskjedne forbedringer i avskrivninger og en reduksjon i matproduksjonsavgiften ikke er tilstrekkelig for å imøtekomme investeringsbehovet i et fremtidsrettet landbruk.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti viser til at det i meldingen er lagt stor vekt på at inntekt er det viktigste virkemiddelet for å nå de landbrukspolitiske målene. Dette medlem er enig i dette. Videre registrerer dette medlem at yrkesutøvere i jordbruket i gjennomsnitt har hatt om lag samme kronemessige inntektsutvikling som andre grupper i samfunnet de siste årene, men likevel ligger inntektsnivået langt lavere enn hos andre yrkesgrupper. For å nå de landbrukspolitiske målene og sikre rekruttering til yrket vil dette medlem presisere at det må legges rammevilkår for næringen som gir bønder, som selvstendig næringsdrivende, muligheter til vesentlig å redusere inntektsforskjellene til andre grupper.

Dette medlem fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme tiltak som gir bønder, som selvstendig næringsdrivende, muligheter til vesentlig å redusere inntektsforskjellene til andre grupper.»

2.10 Fondsavsetninger i næringsvirksomhet

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at landbruksnæringen har store behov for investeringer i årene fremover, blant annet på grunn av nye husdyrforskrifter. Men blant annet på grunn av redusert investeringsevne uteblir investeringene. Nationen meldte 12. januar 2010 om investeringstørke og byggekollaps, og at byggeaktiviteten i landbruket har stupt. De to siste års statistikk over igangsatte nybygg har vist en tilbakegang på

nærmere 75 prosent. Dette er det største fallet som noen gang er registrert i denne næringen.

Disse medlemmer ser behovet for å opprette ordninger hvor næringsaktører i landbruket kan avsette tidligere års driftsoverskudd i egne fond. Uttak av midler fra fond til fremtidige investeringer i næringsvirksomhet vil være skattefrie. Uttak av midler til andre formål enn dette mener disse medlemmer bør bli beskattet på lik linje som alminnelig inntekt, med 28 prosent.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til sitt forslag i alternativt statsbudsjett for 2011 og 2012 hvor det ble foreslått en avsetningsordning for enkeltpersonforetak som ville gi mulighet til å skjerme deler av overskuddet fra personbeskatning og bygge reserver for framtidige investeringer.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti deler meldingens syn på at økte investeringer er nødvendig for å fornye driftsapparatet, bedre lønnsomheten, øke produktiviteten, sikre god dyrevelferd og HMS. Gode investeringsordninger har stor betydning for rekrutteringen til landbruket og for å nå målsettingene om økt matproduksjon og et landbruk over hele landet. Dette medlem mener det er nødvendig at næringen har mulighet til å sette inn virkemidler som reduserer den økonomiske belastningen ved langsiktige investeringer.

Dette medlem viser videre til de skattegrep som ble gjort i forbindelse med statsbudsjettet for 2012. Dette medlem viser til at gjelden i norsk landbruk øker. Investeringer i jord og bygninger har et langsiktig perspektiv, og i mange tilfeller begrenset alternativ anvendelse. For å redusere risikoen ved slike investeringer og stå bedre rustet for framtidige klimautfordringer med større avlingssvingninger, mener dette medlem det er viktig å stimulere til økt egenkapitalandel ved investeringer. For å møte mat- og klimautfordringene mener dette medlem det er behov for at det etableres en fondsavsetningsordning med skattefordel etter mønster fra skogfondet.

Dette medlem fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen etablere en fondsavsetningsordning med skattefordel etter mønster fra skogfondet.»

2.11 Skattemessige avskrivninger i næringsvirksomhet

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti mener at reglene for skattemessige avskrivningssatser har betydning for hvor fort en

næringsdrivende får fradrag for en anskaffelse. Raskest mulig fradrag vil i de fleste tilfeller være gunstig. Disse medlemmer mener det er viktig å bruke avskrivningssatser som et økonomisk virkemiddel og at disse bør økes for å oppmuntre til nye investeringer. Disse medlemmer mener at en bør foreta en gjennomgang av de viktigste skattemessige avskrivningssatsene for landbruket for å påse at de ikke gir fradrag for sent, og at de gir konkurransedyktige rammebetingelser i forhold til andre land.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til sine forslag i denne innstillingen om fjerning av formuesskatten på arbeidende kapital, fjerning av arveavgiften, en fondsavsetningsordning for EMF-selskaper, innføring av alminnelig skatt (28 prosent) på realisasjonsgvinst i landbruket og direkte fradragsføring av grøfting på eksisterende arealer sammen med tiltak for en bedret lønnsomhet i landbruket ellers, vil gi norsk landbruksnæring en betydelig økt investerings- evne som igjen vil gi grunnlag for forbedret produktivitet og ytterligere økt lønnsomhet.

2.12 Jordbruksavtalen

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, viser til at norsk matproduksjon er et samarbeidsprosjekt mellom næringen og staten, og at de økonomiske ramme- ne blitt lagt på plass gjennom jordbruksoppkjøret. Flertallet vektlegger dette, og viser til at dette har bidratt til forutsigbar matforsyning til stabile priser for det norske folk, og en trygghet og økonomisk stabilitet som ingen andre bønder i verden kjenner maken til. Regjeringen vil holde fram med å inngå årlige jordbruksavtaler med landbruket.

Flertallet mener det er av stor betydning at organisasjonene i jordbruket er samstemte om jordbruksavtalens betydning for landbruket, og støtter opp om denne.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til at jordbruksavtalen og jordbruksforhandlingene er et særegent institutt hvor enkelt næringer drøfter og forhandler sine vilkår direkte med staten og inngår avtaler med store økonomiske konsekvenser utenom den ordinære budsjettbehandlingen. Disse medlemmer mener også det er nødvendig med en evaluering av hvordan jordbruksavtalen har virket for norsk landbruksøkonomi og for den totale samfunnsøkonomi og fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen foreta en evaluering av alle sider ved jordbruksavtalen, både landbruksøkonomisk og samfunnsøkonomisk.»

«Stortinget ber regjeringen justere periodiseringen av jordbruksoppgjøret til å følge kalenderåret, og at forhandlingene kommer inn som en del av budsjettprosessen.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet er motstandere av den form for jordbruksforhandlinger vi har hatt innenfor landbruks-siden 1950-tallet. Disse medlemmer er skeptiske til at enkelte næringsorganisasjoner har særavtaler med staten utenom budsjettbehandlingen, som får konsekvenser for statsbudsjettet i det nåværende budsjettår og som dermed legger klare budsjettmessige bindinger.

Disse medlemmer mener at budsjettåret skal følge kalenderåret. Dette skal også gjelde for landbruksområdet, hvor eventuelle forhandlinger skal inngå i den ordinære budsjettbehandlingen i Stortinget.

Disse medlemmer vil ha bort denne form for særavtaler med staten og viser til Fremskrittspartiets alternative statsbudsjett slik det fremkommer i Innst. 8 S (2011–2012) der det belyses hvilke helårsvirkninger budsjettet har for landbruket i det kommende budsjettår.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å oppheve jordbruksavtalen.»

2.13 Markedsregulering

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, støtter regjeringens ønske om å videreføre dagens markedsreguleringssystem med Landbrukssamvirket som markedsregulator. Markedet for jordbruksprodukter er avhengig av markedsordninger som kan stabilisere markedet. Dette er særlig viktig i et lite marked som det norske, med betydelig geografisk ubalanse mellom produksjons- og forbrukerområdet. Modellen sikrer avsetning for bønder i hele landet til forutsigbare priser, og sikrer samtidig tilgang til norske råvarer for både næringsmiddelindustrien og forbrukere. Den norske modellen er basert på at bønder tar ansvar for overproduksjon og finansierer tiltak som gjennomføres av samvirkeorganisasjonene slik at en kan få et balansert marked. Denne modellen har vist seg å være velfungerende og effektiv. Flertallet mener denne modellen må videreføres. Flertallet viser til at det påhviler regulator et betydelig ansvar med å følge med på svingninger i markedet, slik at markedet balanserer og forbrukerne betjenes på en god måte.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre er ikke opptatt av hvem som eier foredlingsforetakene, så lenge det finner sted god og virksom konkurranse som gir forbrukerne de beste produktene og godt utvalg til konkurransedyktige priser. Hvis produsentene finner det rasjonelt og lønnsomt å eie produksjonsforetakene sammen, er dette positivt.

Disse medlemmer mener vi trenger en viss regulering av markedsbalansen i både kjøtt- og melkesektoren, men vil vise til at markedsreguleringen, slik den er organisert i dag, er konkurransevridende for aktørene i foredlingssektoren ved at den er tillagt samvirket.

Disse medlemmer viser til at i enkelte jordbrukssektorer har svært mange aktører valgt å stå utenfor samvirket, men at de selv sagt er like fullverdige bønder som de som er i samvirket og at også deres behov skal ivaretas på en like god måte som de øvrige også når det gjelder markedsreguleringen.

Disse medlemmer mener dagens ordning gir enkeltaktører et annet innsyn i markedet enn andre ved å opptre både som kommersiell aktør og regulator. Det betyr blant annet at styret i de store samvirkeforetakene, som også er forretningsmessig ansvarlig for resultatene, har et unikt innsyn i markedsbalansen og samtidig har myndigheten til tidsmessig og strategisk å velge reguleringsstrategi. Disse medlemmer vil understreke at markedsreguleringen er et samfunnsoppdrag hvor utvelgelsen til å utføre oppdraget må baseres mer på et kostnadseffektivt og konkurransenøytralt standpunkt enn på hvem som er eierne av det selskap som utfører oppdraget.

Disse medlemmer vil understreke at dagens ordninger gir et ulikt konkurranseforhold mellom markedsaktørene og dermed også en betydelig fare for konkurransevridning, noe som til slutt kan gå ut over pris og tilbud til forbrukerne.

Disse medlemmer vil understreke at en ikke ønsker at det som i dag er en privat ordning skal avløses av en offentlig ordning, men at en ønsker at private monopolers eksklusive innsyn i markedet skal opphøre. Bøndene betaler i dag for dette via omsetningsavgiften. Det vil være naturlig at denne fjernes og at ordningen finansieres på annen måte.

Disse medlemmer vil at markedsreguleringen skal gjennomføres av en uavhengig regulator og mener det i første omgang bør nedsettes et uavhengig utvalg som kan gjennomgå de forskjellige ordningene, deres finansiering og funksjoner og fremme forslag til en regulatorordning hvor markedets aktører gjerne kan delta, men hvor alle får den samme markedsinformasjon til samme tid.

Disse medlemmer viser til at regjeringen i meldingen omtaler reformen av markedsordningen for storfekjøtt i 2009 som en samlet komité stilte seg

bak i Innst. 375 (2008–2009). Disse medlemmer stilte seg imidlertid ikke bak at denne modellen skulle være den fremtidige modellen for markedsregulering av svin, sau/lam og egg slik det nå fremgår av meldingen. Henvisningen i Innst. 375 (2008–2009) fra en samlet komité var til at partene i det årets jordbruksoppgjør var enige om å velge den såkalte «volummodellen». Det kan imidlertid ikke henføres til de forskjellige partier som ikke var noen del av partene i jordbruksoppgjøret.

Disse medlemmer legger til grunn at det ved fremtidige endringer av dagens målprisordning påses at ny modell tilfredsstiller nødvendige krav til måloppnåelse, nøytralitet med hensyn til konkurranse og nødvendig kostnadseffektivitet, samt at volummodellen evalueres og vurderes mot andre alternativer før det tas stilling til eventuelle nye modeller.

Disse medlemmer viser til at opplysningskontorenes virksomhet er viktig for bøndene og for hele verdikjeden for mat og at slik virksomhet bygger en bevissthet om norske produkter som er tjenlig i en økt internasjonal konkurranse. Finansieringen via omsetningsavgiften sikrer at alle aktører deltar i finansieringen på en likeverdig måte og bør derfor videreføres i stedet for å etablere to løsninger for å foreta innkreving av midler, noe som fremstår som urasjonelt.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen foreta en gjennomgang av markedsreguleringsordningene for å se om disse fungerer godt nok for alle aktører i verdikjeden, samt fremme forslag til endringer som særlig tar hensyn til forbrukerne og til å fremme lik konkurranse mellom aktørene i næringen.»

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti peker på at den norske jordbruksproduksjonen foregår under barske naturforhold og har betydelige variasjoner geografisk og mellom sesonger og år. Når produksjonen skal foregå med et nasjonalt lønns- og kostnadsnivå, tilsier det at den norske jordbruksproduksjonens hovedoppgave vil være å forsyne det innenlandske markedet. Sikker markedsadgang for produsentene er viktig for en landsdekkende jordbruksproduksjon.

Dette medlem viser til at markedsbalansering er en krevende, men avgjørende forutsetning for en god ressursutnyttelse i hele verdikjeden, for en sikker forsyning av matindustri og forbrukere og for en stabil og forutsigbar prisdannelse for både produsent og forbruker.

Dette medlem mener derfor at markedsordninger også framover skal være et sentralt verktøy i den nasjonale landbrukspolitikken, og ønsker å vide-

reføre ansvars- og arbeidsdelingen mellom myndigheter og næring med finansiering, styring og drifting av markedsordningene.

2.14 Bærekraftig matproduksjon i jordbruket

Komiteen viser til at natur i balanse er et mål i seg selv, og en nødvendig forutsetning for all landbruksnæring. Bærekraftig bruk og forvaltning av naturen skal ligge til grunn for all norsk landbruks- og matpolitikk.

For å sikre fremtidige generasjoners tilgang på god og trygg mat, energi og virke fra skogen må landbruket drives på en miljømessig bærekraftig måte. Komiteen understreker at ressursene må utnyttes i tråd med deres tåleevne og i et positivt samspill med naturen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, ser positivt på at regjeringen vil legge vekt på å ivareta naturmangfoldet, legge til rette for jordbrukets produksjon av miljøgoder og begrense miljøbelastningene fra jordbruket, blant annet ved å videreutvikle dagens økonomiske virkemidler og forvaltningen av disse.

Komiteen mener at landbruket skal være en del av løsningen på klimautfordringene.

Samtidig understrekes betydningen av at landbruket tar sin del av ansvaret for å redusere egen forurensning og klimagassutslipp, og stanse tap av naturmangfold, i tråd med St.meld. nr. 39 (2008–2009) Klimautfordringene – landbruket en del av løsningen og Stortingets behandling av denne.

Komiteen er opptatt av at lønnsom grasbasert matproduksjon og beiting fortsatt skal være hovedvirkemidlet for å bruke grasarealene og hindre gjengroing. Komiteen viser til at regjeringen i meldingen varsler at produksjonskravet i kulturlandskapstilskuddet skal avvikles, for å kunne sikre at utsatte arealer holdes i hevd. Komiteen merker seg intensjonen med forslaget om å hindre marginale jordbruksarealer fra gjengroing, men med et mål om økt matproduksjon mener komiteen det ikke bør stimuleres tilskuddsmessig til bruk av landskapspleie uten at ressursene benyttes til matproduksjon for en stadig voksende befolkning. Komiteen mener derfor at det fortsatt skal ligge et produksjonskrav knyttet til kulturlandskapstilskuddet, noe som også forhindrer økte jordleiekostnader og styrker den aktive bonden.

Komiteen er opptatt av å øke utmarkressursene til beite, slik at målet om økt matproduksjon kan nås. Komiteen viser i denne forbindelse til rovdyrforliket som ble inngått i Stortinget i 2011, som legger til rette for at forvaltningen raskt skal kunne ta ut

skadedyr, noe som er av stor betydning for å kunne redusere konfliktnivået.

Komiteen understreker at norsk mat oppfyller høye kvalitetskrav og produseres på en trygg måte for forbrukerne.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, har merket seg at regjeringen har som mål at 15 prosent av matproduksjonen og matforbruket skal være økologisk innen 2020. Flertallet slutter seg til dette, og vil spesielt peke på offentlige innkjøp som et virkemiddel for å nå dette målet.

Flertallet vil påpeke at økologisk produksjon av frukt for det norske konsummarkedet bør være en vekstnæring. Det er viktig at forskning og utvikling av nye arter som er resistente eller sterke med tanke på skadegjørere fortsetter, og stimuleres gjennom tilskuddsordninger og godt samarbeid mellom produsenter og myndigheter. Et bredt sortsmangfold sikrer produksjon også i vanskelige år. Matkjedenes ønske om å konsentrere produksjonen om få sorter er dermed ikke fremtidsrettet med tanke på tilfang av økologisk frukt og et mangfold av sorter til forbrukerne.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til at målet om 15 prosent bruk av norske arealer og 15 prosent av omsetningen totalt i økologisk produksjon om 8 år ikke lar seg forene med målet om en bærekraftig matproduksjon i jordbruket. Dette er et godt eksempel på urealistiske målsettinger uten konkrete virkemidler. Disse medlemmer viser til at økologisk produksjon legger beslag på mer areal, – det har vært hevdet 20–25 prosent mer enn konvensjonell produksjon. Status for økologisk produksjon er nå 5 prosent areal og 1 prosent omsetning, noe som klart viser at målene er urealistiske og i klar konflikt med målene i denne meldingen om økt selvforsyning og økt samlet produksjon. Disse medlemmer har tillit til konvensjonell matproduksjon. Økologisk landbruk er et nisjeprodukt, som selvfølgelig skal være tilgjengelig for de forbrukere som ønsker dette, men ressursbruken av både arealer og økonomiske tilskudd må sees i et totalt landbruksmessig perspektiv.

Disse medlemmer viser til at regjeringen arbeider med å bruke offentlige innkjøp som et virkemiddel til å oppnå målene om økologisk produksjon ved at det skal stilles krav i offentlige anbudsinnbydelser. Disse medlemmer vil advare mot en slik praksis som vil sende et signal til befolkningen om at vanlig norsk landbruksproduksjon nærmest mangler myndighetenes godkjenning som sunn og sikker mat.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti viser til at målene for økologisk produksjon langt fra er nådd. Regjeringen har som mål at 15 prosent av produksjon og forbruk skal være økologisk innen 2020. Tall fra SLF viser at i 2010 var 4,7 prosent av jordbruksarealet godkjent økologisk. Ytterligere 1 prosent av arealet var under omlegging. Det ble omsatt økologiske varer for 1,2 mrd. kroner. Dette tilsvarer om lag 1,5 prosent av matvareomsetningen. Dette medlem vil påpeke at Norge ligger langt etter Danmark og Sverige hva angår satsing på økologisk mat, ettersom forbruket av økologisk mat er tre ganger så stort i Sverige og seks ganger så stort i Danmark.

Dette medlem viser til at erfaringene fra disse landene har vist at det er behov for en aktiv politikk og støtte til konkrete tiltak for å lykkes med målsettinger knyttet til økologisk produksjon og forbruk av mat. Dette medlem vil påpeke at det er få eksempler på langvarige norske satsinger på slike tiltak. Tingvoll Økopark, som er knyttet til det nasjonale kompetansesentret Bioforsk Økologisk, er ett av få eksempler. Dette medlem mener det ikke er realistisk å nå en målsetting om 15 prosent uten sterke og mer målrettede virkemidler.

Dette medlem mener det er selvforsyningsgradsmålene som viser intensjonene med norsk landbruk. Dette medlem peker på at økt kornproduksjon er utelukkende den mest effektive måten å øke selvforsyningsgraden på. Dette medlem er bekymret for at kornarealet er blitt redusert med 640 000 dekar på 20 år, og at tallene viser at vi kan anta en ytterligere arealnedgang på 300 000 dekar fram til 2020. Dette medlem peker på at dette er stikk i strid med meldingens mål om økt norsk matproduksjon.

Dette medlem mener det må være et mål at norsk matproduksjon i større grad er basert på norske ressurser. For at dette skal la seg gjøre er det behov for mer areal til kornproduksjon, ikke mindre. Dette medlem mener en bør ha som mål å øke kornarealet til 1991-nivå, da kornarealet var 3,6 millioner dekar, innen 2025. Dette ville innebære en økning på omtrent 40 000 dekar i året. Dette medlem peker på at et slikt mål om økning i areal krever både en bevissthet og et målrettet fokus på økt norsk kornproduksjon.

Dette medlem mener derfor det er på høy tid at det utarbeides en strategi for økt kornproduksjon, med klare måleparametere, knyttet til areal per innbygger, og konkrete tiltak som skal iverksettes dersom målene ikke nås.

Dette medlem mener det, sett i lys av den globale matsituasjonen og befolkningsvekst både globalt og nasjonalt, er rett å øke den norske matproduksjonen. Dette medlem peker på at hver dag

dør mellom 20 000 og 35 000 mennesker av sult eller sultrelaterte lidelser, og omtrent én milliard mennesker sulter. Dette medlem viser til at det er oppgitt at verdens matproduksjon nesten må dobles i løpet av 35 år for å gi befolkningen nok mat. Dette medlem mener at Norge ut ifra disse perspektivene har en moralsk plikt til å bruke landbruksarealer til matproduksjon i en situasjon hvor store deler av verden lider på grunn av global matvarekrise.

Dette medlem mener det også er viktig at DEBIO fortsetter som eget kontrollorgan for økologisk og biodynamisk matproduksjon. Regelverket for godkjenning av økologisk produksjon må ikke lempes på i forhold til bruk av kobber (Cu), selv om dette vil løse mye av skurvproblematikken i fruktproduksjonen. Kobber er svært flyktig og har betydelig giftighet, blant annet i forhold til vannlevende insekter. Dessuten vil tilliten til økologisk frukt som miljøvennlig produksjon svekkes og markedsmulighetene også reduseres.

2.14.1 Nasjonal strategi for økt kjøttproduksjon fra grovførbasert husdyrhold

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti registrerer at norsk kjøttproduksjon med unntak for storfekjøtt har utviklet seg i takt med endringer i etterspørselen. De lyse kjøttslag har hatt en stor salgsøkning, mens det for de mørke kjøttslag har vært en stabil eller fallende utvikling i salget. Den innenlandske forsyningen av storfekjøtt har ikke dekket etterspørselen det siste tiåret, og det har resultert i et varig og økende behov for import. Dette medlem mener at utviklingen av kjøttproduksjonen fortsatt skal være etterspørselsdrevet.

Grovførbasert husdyrhold utgjør den viktigste delen av matproduksjonen i distriktene, og de fornybare gras- og beiteressursene er helt sentrale for landets matforsyningssevne. Storfekjøtt utgjør den største verdiskapingen i kjøttsektoren, og er en viktig del av grunnlaget for norsk kjøttindustri. Dette medlem mener det betydelige og økende underskuddet av storfekjøtt er uheldig, og at det er viktig for hele varekjeden at det settes inn målrettede tiltak for å snu denne utviklingen allerede ved årets jordbruksoppgjør.

Dette medlem ser behovet for at det utarbeides en nasjonal strategi for økt kjøttproduksjon fra grovførbasert husdyrhold. Strategien må omfatte alle relevante sider for denne produksjonskjeden, herunder økonomisk bærekraft, investeringsbehov og -virkemidler, driftsmessige forhold i inn- og utmark, avl og dyremateriale, klima- og miljøutfordringer etc. Strategien må munne ut i et flerårig handlingsprogram med konkrete forslag til tiltak.

Dette medlem fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en strategi for økt kjøttproduksjon fra grovførbasert husdyrhold.»

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en kornstrategi for å sikre økt kornproduksjon og økning i kornareal.»

2.15 Matavfall

Komiteen ser det som bekymringsfullt at norske husholdninger kaster så mye som en fjerdedel av maten de kjøper. Også fra dagligvarebransjen genereres det store mengder matavfall. Dette er i sum både et miljømessig og et etisk stort problem. Kasting av mat bidrar ikke bare til økt klimabelastning, men forsterker behovet for økt matproduksjon i en verden med stadig økende befolkning. Komiteen ser det derfor som svært viktig å redusere matavfallet, og har merket seg at myndighetene har arbeidet sammen med næringsmiddelindustrien og dagligvarehandelen på flere områder for å få bukt med denne utfordringen.

Komiteen er kjent med ForMat-prosjektet, som har som mål å redusere mengden nyttbart matavfall med 25 prosent fra 2009 til 2015, og som har samlet alle de viktigste aktørene i matverdikjeden, fra industrien til handelen. Komiteen ser det også som positivt at det arbeides med å etablere en mat-sentral for distribusjon av fullverdig mat som av ulike årsaker ikke kan omsettes i det ordinære markedet.

Komiteen er kjent med at det er klima- og ressursmessige gevinster ved å resirkulere næringsstoffer fra matavfall i biogassanlegg, og understreker betydningen av teknologiutvikling på dette området for blant annet å legge til rette for bedre lønnsomhet, og understreker betydningen av at forskningen på dette området videreføres.

Komiteen ser det også som viktig at norske myndigheter arbeider sammen med aktørene i verdikjeden for mat for å redusere matavfallet.

Komiteen viser til at regjeringen i den varslede stortingsmeldingen om avfall vil komme tilbake med en vurdering av effekten av eksisterende initiativ og behovet for ytterligere innsats for å redusere mengden matavfall, noe komiteen ser som viktig også fra et næringspolitisk perspektiv.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti er opptatt av at datostempling av siste forbruksdato på matvarer skal være reell i forhold til holdbarhetsdato.

Disse medlemmer viser til at norske matvarer som for eksempel egg, ikke har de samme utfor-

dringer knyttet til salmonella som flere europeiske land. Dette medfører at holdbarhetens utløp reelt kan være på et senere tidspunkt enn hva siste forbruksdato tilsier. Disse medlemmer viser til at For-Mat har regnet ut at norske dagligvarebutikker årlig kaster om lag 850 tonn egg som har gått ut på dato. Dagens regelverk tilsier at siste salgsdag for egg er 21 dager etter at de er verpet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at Fremskrittspartiet har utfordret landbruks- og matministeren i Stortingets spørretime vedrørende om Norge vil forsøke å få til unntaksordninger for norske egg ut over de regler som gjelder for siste salgsdag.

2.16 Rovvilt

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, viser til at stortingsforliket om rovviltpolitikken fra juni 2011 viderefører den todelte målsettingen om å ivareta beitenæringenes interesser samtidig som man skal sikre en bærekraftig forvaltning av rovviltet. Rovviltforliket øker handlingsrommet for måloppnåelse for vern av rovvilt og mulighet for næringsmessig beitebruk, og legger til rette for redusert konfliktnivå gjennom styrking av regional forvaltning, justering av bestandsmålet for bjørn, økt offentlig ansvar for bestandsreguleringer og skadefelling, økt forutsigbarhet for næringsmessig tradisjonelt beitebruk i prioriterte beiteområder, samt nødverge for hund.

Det vises videre til at det også i regjeringsplattformene fra 2005 og 2009 er nedfelt konkrete tiltak med sikte på å redusere rovviltkonflikten, særlig når det gjelder sau og rein. På tross av oppfølging av tiltakene gjennom satsing på forebyggende tiltak, effektiv skadefelling, bedre bestandsdata m.m., viser statistikken over erstatningsutbetalinger at det fortsatt er betydelige utfordringer. Flertallet merker seg at regjeringen i meldingen varsler at den vil følge opp det brede forliket i Stortinget om rovviltforvaltningen, og støtter dette. Flertallet er opptatt av at regjeringen må legge til rette for forsvarlig forutsigbarhet for levedyktig næringsdrift basert på utmarksbeite generelt, og når det gjelder den til enhver tid gjeldende rovviltpolitikken.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti mener det er en viktig målsetting å redusere konfliktnivået knyttet til forvaltning av rovdyrbestander i Norge. Disse medlemmer peker på at det de siste årene har vært et betydelig konfliktnivå i mange deler av landet knyttet til rovdyrbestandene. I

flere lokalsamfunn i de deler av landet som er innenfor forvaltningssonene for rovviltbestandene har det vært en følelse av å ha blitt overkjørt av storsamfunnet ved at de har måttet betale hele prisen for å ha levedyktige rovviltbestander. Manglende muligheter til å kunne ta ut rovdyr som oppfører seg truende eller gjør skade har gitt en følelse av maktesløshet som reduserer livskvaliteten.

Disse medlemmer har merket seg at beiteinteresser og tradisjonell bruk av utmarka til husdyrproduksjon opp mot rovvilt har vært svært konfliktfylt i de berørte områdene. Det er åpenbart at særlig med hensyn til ulv, men også når det gjelder andre rovdyr at når konsentrasjonen blir for stor, blir det et høyt konfliktnivå. Det er et faktum at rettighetene har gått tapt innen visse områder.

Disse medlemmer viser i den forbindelse til den pågående rettssaken som Dørum/Kleiva i Elverum har anket til Høyesterett, med støtte fra bl.a. Elverum kommune, en sak som klart viser at for de mest berørte områdene arter rovviltpolitikken seg som en fortrenningspolitikk uten erstatning av rettigheter. Disse medlemmer finner det underlig at regjeringen ikke på noe tidspunkt har tatt opp disse sidene ved rovdyrpolitikken med Stortinget.

Disse medlemmer peker på at bruk av utmarksbeite har svært lange tradisjoner og er en naturlig og viktig del av ressursgrunnlaget i store deler av Norge. For å forsøke å avbøte dette tapet har myndighetene igangsatt gjerdeprosjekter og omstillingstiltak. Gjerder er massive og tunge inngrep i naturen som åpner for helt nye konflikter og som også ødelegger mye natur som ellers ikke har tekniske inngrep. Dette gjøres uten konsekvensanalyser i forhold til andre interesser. Omstillingstiltak har i tillegg ført til at enkelte brukere får utbetalt millionbeløp for å endre produksjon, mens andre som bare gir opp, ikke får noen form for erstatning.

Disse medlemmer viser til at det i rovviltforliket var enighet om at Norge etter Bern-konvensjonen har en forpliktelse til å sikre overlevelsen til alle de store rovviltartene i norsk natur, samtidig som det er viktig å sikre levedyktig næringsvirksomhet i landbruket i områder med rovvilt. Det er en utfordring å ivareta begge delene av denne todelte målsettingen uten at konfliktene mellom dem blir større enn nødvendig. Disse medlemmer peker på at det å ha dyr på utmarksbeite i prioriterte rovdyrrområder er vanskelig uten at det oppstår konflikter. Samtidig er det viktig at det ikke skal være rovdyr som representerer et skadepotensial i prioriterte beiteområder for husdyr og kalvingsområde for tamrein.

Disse medlemmer viser i den forbindelse til at det i rovviltforliket fra 2011 står følgende om rovvilt og beitenæringene:

«Det er et felles mål at tapstallene for beitenæringen må ned. Soneinndelingen må forvaltes tydelig. I prioriterte beiteområder skal uttak av dyr som gjør skade på beitedyr gjøres raskt, og i slike områder skal miljøforvaltningen i større grad enn i dag bidra til å effektivisere slikt uttak, uavhengig av om bestandsmålet er nådd. I prioriterte rovviltområder skal saueproduksjon og andre produksjoner basert på utmarksbeite tilpasses gjennom forebyggende tiltak og omstilling, med utgangspunkt i forekomsten av rovvilt i beiteområdet. Det skal ikke være rovdyr som representerer et skadepotensial i prioriterte beiteområder for husdyr og kalvingsområde for tamrein.»

Disse medlemmer peker på at rovviltforliket fra 2011 var et viktig vedtak for å redusere konfliktnivået knyttet til den todelte målsettingen om aktive utmarksnæringer og forvaltning av rovdyrbestandene, blant annet ved en styrking av det lokale selvstyret gjennom de regionale, folkevalgte rovvilt nemndene. Det er imidlertid viktig for å redusere konfliktnivået at det er tillit mellom den berørte lokalbefolkningen og rovviltforvaltningen. Disse medlemmer har dessverre merket seg at det igjen er oppstått en konflikt knyttet til forvaltningens metoder for registrering av rovviltbestandene. Som følge av dette har Miljøverndepartementet overprøvd beslutninger om fellingskvoter for gaupe i flere av de regionale rovvilt nemndene. Disse medlemmer forventer at regjeringen raskt finner en løsning på denne problemstillingen i tråd med rovviltforliket, slik at lokalbefolkningen har tillit til de bestandsmål rovviltforvaltningen presenterer.

2.17 Jordvern

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, viser til at matjorda er en sårbar ressurs, som må ivaretas for framtida.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, ser det som viktig at vi har et sterkt jordvern, og merker seg at regjeringen har styrket jordvernet, og at virkemiddelbruken skal forsterkes ytterligere. I likhet med regjeringen ser dette flertallet det som viktig at virkemidlene i plan- og bygningsloven tas i bruk for å sikre dyrka mark for framtidig matproduksjon.

Dette flertallet ser det også som svært viktig å utnytte de knappe kornarealene vi har her i landet.

Et tredje flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, merker seg at det i tiårsperioden 1994 til 2003 i gjennomsnitt ble omdisponert 11 400 dekar årlig. I 2010 ble det omdisponert 6 700 dekar. Dette flertallet ser reduksjonen i omdisponering som svært positiv, og ønsker at denne utviklingen skal fortsette.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre mener god matjord har stor verdi. Produktiv jord er nøkkelen til et bærekraftig landbruk og derfor viktig å ha et bevisst forhold til. Imidlertid må dette hensynet alltid balanseeres mot storsamfunnets behov. Viktige infrastrukturinvesteringer gir store gevinster for samfunnet, noe som også må tas hensyn til i spørsmålet om jordvern. Det finnes løsninger som ivaretar flere hensyn, for eksempel ved at god matjord flyttes fra anleggsområder til gårdsbruk. Denne ordningen bør videreutvikles, og det bør tas grep slik at matjord prissettes nærmere virkelig verdi i ekspropriasjonssaker.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til målet i meldingen om økt matproduksjon. Matjord er en begrenset ressurs som det er et nasjonalt ansvar å ta vare på for etterkommerne våre. Disse medlemmer peker på at å verne, vedlikeholde og øke jordkapitalen er en langsiktig oppgave. Ressurser brukt til dette sikrer kommende generasjoner matforsyning og miljømangfold.

Disse medlemmer peker på at presset mot nedbygging av jorda til andre formål enn matproduksjon er stort, særlig i sentrale områder, og at jordvernet er under størst press der matjorda er best. Et sterkt jordvern blir derfor viktig for matsikkerheten. Jordbruksarealet går stadig ned, og er nå under 10 millioner dekar. Kun 3 prosent av Norges totalareal er dyrket jord, mot 11 prosent på verdensbasis.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti viser til at de siste årene har den kraftigste nedbyggingen av matjord skjedd i regioner som forvalter de mest verdifulle ressursene. Dette medlem mener det må gjøres tiltak og lages lovverk som sikrer ressursene bedre enn i dag.

Dette medlem mener det er grunn til uro over den nedbygging av matjord som skjer i landet. Dette medlem ser at det er positivt at en gjennom langsiktig planlegging på tvers av kommunegrensene finner løsninger for infrastruktur, næring og boligbygging. Dette må likevel ikke skje ved å ødelegge grunnlaget for framtidig matproduksjon. Det kan også i større grad enn i dag stilles krav til å ta vare på matjord fra byggeområder for alternativ bruk.

På bakgrunn av dette fremmer dette medlem følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om en lovfestet hjemmel for vern av dyrka jord i jordlova, som gir Kongen anledning til å gi verdifulle jordressurser status som jordvernområde.»

2.18 Rekruttering, kunnskap og innovasjon

Komiteen er tilfreds med at regjeringen slår fast at god rekruttering, et høyt kunnskapsnivå og videreutvikling av kunnskapssystemene er av avgjørende betydning for at landbruks- og matsektoren skal nå de landbrukspolitiske målene.

Komiteen viser til at regjeringen vil arbeide for å styrke kompetansen og rekrutteringen til landbruksyrkene og til industri som baserer seg på landbrukets ressurser. Videre at regjeringen vil legge større vekt på forskning som fremmer bærekraftig økning i matproduksjonen og forskningsbasert innovasjon i næringsmiddelindustrien som fremmer konkurranseevne og bidrar til å opprettholde avsetning av norske jordbruksvarer. Komiteen er enig i dette.

Komiteen viser til at god rekruttering til landbruket er avgjørende for å kunne øke matproduksjon og nå andre mål. Komiteen ser det som viktig at regjeringen fører en landbrukspolitikk som gir ungdom framtidstro, lyst og muligheter til å satse på landbruket som yrke. Komiteen ser det som positivt at Landbruks- og matdepartementet etablerer et ungdomsråd som skal bidra til bedre dialog mellom myndighetene, ungdom og unge bønder, og som skal komme med innspill til hvilke tiltak som er viktige for at ungdom skal ønske å satse på landbruket.

Komiteen merker seg videre at regjeringen vil evaluere struktur og innhold i landbruks- og gartnerutdanningen på videregående nivå, kartlegge fagskoletilbudet og samfunnets behov for landbruks- og matfaglig utdanning i fagskolene. Komiteen ser det også som viktig at det vurderes tiltak for å stimulere til økt søking til høyere landbruksfaglig utdanning.

Komiteen ser det som viktig at det føres en landbrukspolitikk som gir kvinner og menn like muligheter til å drive næringsvirksomhet innenfor landbruk og bygdenæringer.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, har merket seg at Landbruks- og matdepartementet i «Strategi for likestilling i landbruket» fra 2007 har satt mål om 40 prosent kvinnelig representasjon når det gjelder eierskap, næringsutøvelse og deltagelse i styrende organer i landbruket.

Virkemiddelapparatet må videreutvikles med sikte på å sikre økt likestilling og deltaking fra kvinner i landbruks- og matsektoren.

Komiteen viser til at forskning og forskningsbasert innovasjon er et av de viktigste virkemidlene for å øke konkurransekraften og verdiskapingen i verdikjedene på landbruks- og matområdet.

Komiteen merker seg at økt grad av automatisering, økt produktivitet og stadig utvikling av nye

produkter krever økt krav til kompetanse også i matindustrien. Komiteen har merket seg at det i en undersøkelse gjennomført av Feed, matindustriens 3-årige kompetanseprosjekt, avdekkes at bedriftene i økende grad vil ha behov for produksjonsmedarbeidere med kompetanse innenfor automatiserings-, produksjons- og prosesskunnskap, og at dagens fagutdanning utdanner folk med for liten teknisk kompetanse i forhold til matindustriens behov.

Komiteen ser det som viktig at de ulike fagskoleutdanningene og høyere utdanningene innenfor matfagene må tilpasse seg næringslivets behov, og ev. moderniseres og styrkes. Industrien består i stor grad av mange og små aktører, og mangelen på store forskningsmiljøer i bedriftene er derfor en stor utfordring. Komiteen er kjent med at norsk mat- og drikkeindustri er avhengig av å være en kunnskapsbasert industri, og for å kunne være konkurransedyktig må forsknings- og innovasjonstakten i industrien øke. Industrien trenger gode fagmiljøer å jobbe sammen med, gode forskningsprogram på mat og flere nettverksprogram.

Komiteen har merket seg at mat- og drikkeindustrien har etablert Den norske teknologiplattform (NTP) Food for Life som skal bidra til å styrke den forskningsbaserte kunnskapen i industrien, og derigjennom styrke innovasjons- og konkurranseevnen. I tillegg skal NTP Food for Life bidra til å styrke det internasjonale samarbeidet på matområdet. Food for Life hjelper bedrifter med å få tilgang til kunnskap og kompetanse om hvordan forskningsverdenen fungerer og hjelp med EU-forskning og 7. rammeprogram, samt hjelp til å finne finansiering og samarbeidspartnere. Komiteen ser det som viktig at myndighetene støtter opp om prosjekter som dette.

2.19 Bioøkonomien

Komiteen bemerker at bioteknologi inngår som en viktig del av den kunnskapsbaserte bioøkonomien fordi bioteknologi tar utgangspunkt i naturlige livsprosesser med unike muligheter til å bidra med miljø- og klimavennlige innovasjoner. Komiteen bemerker at det er anslått at det er innenfor landbruk og industrielle prosesser at bioteknologiske anvendelser vil ha størst vekst fram mot 2030. Komiteen viser til at innenfor matproduksjon og landbruk vil bioteknologi, brukt på riktig måte, bidra til økt produktivitet og mer miljøvennlig produksjon av mat, fôr, fiber og bioenergi. Komiteen støtter en slik utvikling.

Komiteen viser for øvrig til at den kunnskapsbaserte bioøkonomien inkluderer alle industrier og økonomiske sektorer som produserer og utnytter biologiske ressurser, herunder jordbruk, skogbruk, rein drift, havbruk, fiskeri og tilhørende industrier. Europakommisjonen omtaler den kunnskapsbaserte bio-

økonomien som bærekraftig produksjon og bearbeiding av biomasse til mat, helseformål, produkter fra fiber, samt industrielle produkter og energi.

Dette er et fagområde komiteen mener det bør være betydelig fokus på i tida framover.

2.20 Næringsmiddelindustriens konkurransekraft

Komiteen viser til at mat- og drikkeindustrien i Norge lever i et marked med sterk internasjonal konkurranse. Opprettholdelse og styrking av konkurranseevnen i næringsmiddelindustrien forutsetter høy forskning og innovasjonsaktivitet. Mat- og drikkeindustrien må ha gode rammevilkår for å arbeide med å redusere kostnader og øke innovasjon for å styrke konkurransekraften.

Komiteen viser til at forskningskonsernet Nofima har en viktig funksjon i å identifisere og utnytte synergieffektene som ligger i forskning på tvers av blå og grønn sektor. Komiteen ser det som viktig at Nofima videreutvikles som en betydningsfull aktør for fremme av næringsmiddelindustriens innovasjons- og konkurranseevne. Komiteen ser et særlig behov for kunnskap, forskning og innovasjon for å bidra til nok og trygg mat. Det er derfor viktig å fortsatt prioritere matsikkerhet som et forskningspolitisk mål, jf. St. meld. 30 (2008–2009) Klima for forskning.

Komiteen er opptatt av å sikre næringsmiddelindustriens konkurranseevne. Det vises spesielt til den bearbeidende industrien, den såkalte RÅK-industrien, som har lavere tollsatser og omfattes av ordningen med råvarepriskompensasjon. Betydelige deler av norsk jordbruksproduksjon foredles i denne industrien. Komiteen ser det som viktig at vi viderefører disse ordningene, som bidrar til at forskjeller mellom nasjonale og internasjonale råvarepriser utjevnes. Komiteen har merket seg at bakeribransjen er særlig konkurranseutsatt, og at 3 av 10 brød som selges i butikkene i dag er importert. Komiteen ser det som viktig at regjeringen vurderer tiltak for å bedre rammevilkårene for å sikre en konkurransedyktig norsk mat- og drikkeindustri.

Komiteen er bekymret for sviktende rekruttering til agronom- og gartnerutdanning og at naturbruksskolene sliter med lave elevtall med dertil hørende faglig nivå og kvalitet på opplæringen. I tillegg til forsøk med yrkesutdanning med fagbrev mener komiteen det er svært viktig at elever som går naturbruk også naturlig rekrutterer til studier på universitet og høyskoler. Komiteen viser til at Kunnskapsdepartementet arbeider med fremtidige rammebetingelser for TAF-ordningen (tekniske og allmenne fag), og mener fylkeskommunene bør vurdere å tilby kombinert opplæring i naturbruk- og studiekompetansefag etter modell fra TAF-ordningen.

Komiteen er kjent med at Kunnskapsløftet skal evalueres og at yrkesfagene vil få et spesielt fokus.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti vil understreke at det er viktig med en sterk satsing på yrkesfag i videregående skole. Dette er viktig for å skape et levedyktig landbruk. Norge trenger flere med naturbruksutdanning, og opplæringen må innrettes slik at den dekker næringens behov for kompetent arbeidskraft.

Disse medlemmer mener at økt grad av automatisering, økt produktivitet og stadig utvikling av nye produkter stiller økte krav til kompetanse i hele verdikjeden av norsk matproduksjon. Disse medlemmer viser til en undersøkelse gjennomført av Feed, matindustriens 3-årige konkurranseprosjekt, som avdekker at bedriftene i økende grad vil ha behov for produksjonsmedarbeidere med kompetanse innenfor automatiserings-, produksjons- og prosesskunnskap. Dagens fagutdanning utdanner folk med for lite teknisk kompetanse i forhold til matindustriens behov.

2.21 Mattrygghet, dyrevelferd, dyrehelse

Komiteen viser til at Norge som matnasjon er kjennetegnet av høy mattrygghet, god plante- og dyrehelse, god dyrevelferd og miljøvennlig produksjon. Det vises i denne forbindelse til den nye dyrevelferdsloven, jf. Ot.prp. nr. 15 (2008–2009) og Innst. O. nr. 56 (2008–2009), som vektlegger prinsippet om at dyr har en egenverdi og at det skal tas hensyn til dyrenes naturlige behov. Komiteen viser til at god dyrevelferd er et konkurransefortrinn for norsk landbruk, og understreker betydningen av at all mat som omsettes i Norge fortsatt skal være trygg. Det vises i denne forbindelse til at Norge har klart seg uten store utbrudd av dyresykdommer.

Komiteen er opptatt av at landbruket og næringsmiddelindustrien skal tilby befolkningen et variert sortiment av sunn mat, og støtter arbeidet med nøkkelhullsmerking av mat som er en frivillig sunnhetsmerking for matvarer i Norge, Sverige og Danmark. Komiteen merker seg at det i 2010 var om lag 700 nøkkelhullsmerkede produkter i Norge. Komiteen viser videre til St.meld. nr. 30 (2008–2009) Klima for forskning, hvor regjeringen ønsker å styrke satsinga på forskning om mat, ernæring og helse ved å få til en bedre koordinering av forskningsengasjementet innenfor dette feltet. Komiteen er enig i dette, og ser fram til at bedre koordinering og tverrfaglighet skal få fram mer kunnskap om hvilke forhold som påvirker matvarenes helsemessige egenskaper, herunder dyrkings-, lagrings- og prosesseringsforhold for mat. Komiteen mer-

ker seg at dette best skjer i tverrfaglig og internasjonalt samarbeid.

Komiteen viser til at regelverket om merking av mat skal sikre forbrukerne nødvendig informasjon om næringsmidler, beskytte forbrukerne mot villende markedsføring og være til hjelp for å foreta informerte valg. Komiteen støtter regjeringens arbeid i internasjonale fora for å få til et entydig regelverk som gjør merking og sporbarhet lett tilgjengelig, og som kan være et hendig hjelpemiddel både for Mattilsynet, helsemyndigheter og forbrukerne.

Komiteen har merket seg at Mattilsynet har en viktig rolle i å sikre trygg mat, fremme god dyrehelse og god dyrevelferd og ivareta miljøvennlig produksjon.

Komiteen har videre merket seg at regelverket på matområdet er komplisert og at Mattilsynet har satt i gang et arbeid for å få et mer enhetlig og brukervennlig regelverk. Komiteen ser dette som et viktig forenklingsarbeid.

Komiteen ser positivt på at regjeringen vil legge vekt på å utnytte det nasjonale handlingsrommet som EØS-avtalen gir, slik at Norge får et fleksibelt regelverk på matområdet på linje med de øvrige EØS-land.

Dyrevelferd har viktige etiske aspekt samtidig som det er et konkurransefortrinn for norsk landbruk.

Komiteen viser til at man gjennom den nye lov om dyrevelferd som ble vedtatt av Stortinget våren 2009, har fått et bedre grunnlag for å følge opp saker knyttet til dyrevelferd. Komiteen understreker betydningen av at Mattilsynet bruker de virkemidlene som er nødvendige for å sikre etterlevelse av regelverket for å ivareta kravet om god dyrevelferd.

Komiteen har merket seg at den nye varslingsplikten som ble innført i loven, legger til rette for at dyr som vanskjøttes får hjelp. Komiteen ser det som viktig at Mattilsynet prioriterer tilsyn med og oppfølging av saker på dyrevelferdsområdet.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at man gjennom den nye lov om dyrevelferd som ble vedtatt av Stortinget våren 2009 har fått et bedre grunnlag for å følge opp utfordringene knyttet til dyrevelferd. Mattilsynet har ansvar for tilsyn med dyrevelferd for både produksjonsdyr og familie- og sportsdyr. Ansvarer omfatter både fisk og landdyr.

Dyrevelferd har viktige etiske aspekt. Samtidig er dyrevelferd et viktig element for produktiviteten i næringene. Disse medlemmer legger til grunn at Mattilsynet har en aktiv oppfølging av dyrevelferd i samsvar med lov om dyrevelferd av 2009.

Disse medlemmer konstaterer at Mattilsynet legger vekt på å videreutvikle samarbeidet med andre offentlige aktører, og at det legges vekt på den plikt alle har til å melde fra om mishandling og alvorlig vanstell av dyr.

Disse medlemmer forventer at Mattilsynet intensiverer sitt tilsynsarbeid med næringsvirksomhet innen husdyrhold, og i større grad enn i dag foretar uanmeldte tilsyn.

Disse medlemmer ser også positivt på det arbeidet som frivillige organisasjoner gjør i forbindelse med dyrevelferd.

Disse medlemmer viser til norske politikeres langsiktige engasjement for bedret dyrevelferd. Allerede i 1935 fikk Norge en egen dyrevernlov. I 2009 kom Lov om dyrevelferd, blant annet på bakgrunn av St.meld. nr. 12 (2002–2003) Om dyrehold og dyrevelferd. Disse medlemmer viser til Ot.prp. nr. 15 (2008–2009) Om lov om dyrevelferd, der en samlet komité merket seg følgende:

«Komiteen mener god dyrevelferd og mattrygghet er avgjørende for et godt og levedyktig norsk landbruk. God dyrevelferd gir bedre trivsel hos husdyrene, noe som på sikt vil være lønnsomt for landbruksnæringen. Kostnadsnivået i Norge er høyt og norske bønder kan sjelden konkurrere på pris. Norsk landbruk skal være kjennetegnet av god dyrevelferd, som både vil være avgjørende for råvarens kvalitet og landbrukets legitimitet.»

Disse medlemmer vil understreke viktigheten av at intensjonene i lov om dyrevelferd følges av både bønder og forvaltning. I dag er det for eksempel slik at kastrering av gris er tillatt på grunn av et unntak fra loven, og dette unntaket opprettholdes selv om det er god grunn til å tro at det finnes et tilfredsstillende alternativ. God dyrevelferd kan bare opprettholdes dersom regelverket forvaltes forutsigbart.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti, viser til beskrivelsen av virkemiddelapparatets rolle i meldingens kap. 12 (forvaltning og forenkling) og har merket seg at Landbruks- og matdepartementet vil foreta en vurdering av landbruks- og matforvaltningens struktur, rollefordeling og organisering.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at hovedmålet for Mattilsynet er å medvirke til å sikre trygg mat gjennom å føre tilsyn med etterleving av regelverket knyttet til mattrygghet og dyrs helse og velferd. Mattilsynet har siden etableringen i 2004 fått redusert bevilgningene som følge av krav om effektivisering i matforvaltningsreformer.

men, men fått særskilte omstillingsmidler for å bedre effektiviteten. Bruken av ressurser til styring og intern administrasjon er redusert i forhold til 2006. Dette har frigjort ressurser til utøvende tilsyn og rettledning, noe disse medlemmer ser på som positivt. Disse medlemmer viser til at Mattilsynet har en viktig rolle gjennom rådgivning, tilsyn, kartlegging og overvåking i hele produksjonen, og i omsetningsleddet. Maten skal være trygg når den når forbrukerne, uavhengig av om den er produsert innenlands eller i utlandet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre vil understreke at konvensjonell matproduksjon i Norge er trygg for forbrukerne og at det må utvises varsomhet i å fremstille slik matproduksjon som mindre trygg enn eksempelvis økologisk produsert mat.

Disse medlemmer vil understreke at mange av virkemidlene i norsk landbrukspolitikk har for store forvaltningskostnader. I statlig landbruksforvaltning er det beskjeftiget nær 2 000 byråkrater. I tillegg kommer den kommunale forvaltningen, og beregninger har vist at det nå er færre enn 20 bønder pr. landbruksbyråkrat. Antall jordbruksbedrifter er redusert med 67 prosent de siste 40 år, mens byråkratiet i samme periode er vokst med 40 prosent. Disse medlemmer mener det er tvingende nødvendig å se på forenklinger i overføringssystemet slik at mer av de økonomiske ressurser kan kanaliseres direkte inn mot produksjonen hos den enkelte bonde. Det betyr at det er nødvendig med en gjennomgang av støtteordningssystemer, tilskuddsordninger og byråkrati på forskjellige nivåer. Et redusert byråkrati vil gjøre hverdagene enklere for den enkelte aktør i form av et mindre omfangsrikt regel- og skjemavelde, og mer av de økonomiske ressurser samfunnet bruker på jordbruket kan sluses inn mot produksjonen.

2.22 Pelsdyrnæringen

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, viser til at pelsdyrhold er omstridt i Norge, og merker seg at regjeringen vil foreta en egen gjennomgang av pelsdyrnæringen, og komme tilbake til Stortinget om saken. Flertallet er tilfreds med dette.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre er kritiske til at regjeringen Stoltenberg II i den fremlagte landbruks- og matmeldingen ikke avklarer pelsdyrnæringens fremtid i Norge. Dette er med på å skape usikkerhet i næringen, med den konsekvens at blant annet finansinstitusjoner er tilbakeholdne med å gi lån til oppgradering og nyinvesteringer i næringen. Disse medlemmer vil opprettholde pelsdyrnæringen som

egen næring, og forventer at regjeringen i løpet av 2012 legger frem en egen melding til Stortinget som avklarer pelsdyrnæringens fremtidige rammevilkår.

Disse medlemmer viser til at pelsdyrnæringen de senere år har gjort et betydelig arbeid med egenkontroll og tiltak med hensyn til dyrevelferd, noe som synes å ha gitt gode resultater totalt for næringen.

2.23 Reindrifta

Komiteen har merket seg at det er meget store regionale forskjeller når det gjelder det økonomiske resultatet av reindriften og at reintallet i noen områder ikke står i forhold til ressursgrunnlaget.

Komiteen mener det er viktig å finne løsninger som er forsvarlige ut fra balanse mellom reintall og beitegrunnlag.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, merker seg at regjeringen viderefører målet om økologisk, økonomisk og kulturell bærekraft i reindrifta. Dette er i tråd med Grunnloven, og folkerettens regler om urfolk og minoriteter som pålegger staten et særlig ansvar for å legge forholdene til rette for at denne næringen kan opprettholdes og utvikles.

Komiteen merker seg videre at regjeringen vil sikre ei bærekraftig reindriftsnæring gjennom tilpasset reintall, reduserte tap og økt produksjon. Komiteen understreker betydningen av at reintallet må reduseres i områder der det er for mye rein. Dette er også svært viktig for å ivareta hensynet til dyrevelferd.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, merker seg videre at regjeringen vil arbeide for å sikre reindriftas arealer bedre.

Flertallet støtter at næringsaspektet i de reindriftspolitiske virkemidlene forsterkes. Reinkjøtt er en arktisk delikatess som har et markedspotensial som bør utnyttes i større grad enn i dag, og det er viktig at næringen øker sin innsats med produktutvikling og markedsføring.

Flertallet merker seg at regjeringen i meldingen legger opp til å forenkle og effektivisere den offentlige forvaltningen av reindrifta ved at det skal gjennomføres en administrativ overføring av områdedekontorene til de fem nordligste fylkesmannsembetene. Videre har regjeringen foreslått at områdestyrene avvikles. Flertallet er kjent med at forslag om dette har vært ute på høring, og at det nå er til behandling i regjeringen. Flertallet understreker at gjennomføringen av reindriftspolitikken forutsetter en effektiv offentlig forvaltning av reindrift. For-

valtningen må kunne ivareta en god dialog og samhandling med reindriften og med samfunnet for øvrig.

Flertallet vektlegger at det i utviklingen av næringa er en god dialog mellom staten, næringa ved NRL, samt Sametinget og samfunnet for øvrig.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti har ved tidligere anledninger påpekt dette vedrørende slaktevekt og dyrevelferd, og forventer at statsråden nå iverksetter tiltak for nedslakting av tamrein i de reinbeitedistriktene som ikke overholder maksimalt tillatt antall tamrein innenfor sitt område.

Disse medlemmer har merket seg at reindriften er utsatt for tap av ulike årsaker. Hovedårsaken til at reindriftsnæringen er spesielt utsatt for tap grunnet rovvilt, er at beitingen skjer i utmark året igjennom. Dette innebærer at driftsformen i seg selv medfører større tapsrisiko, og gjør næringen spesielt sårbar ved en økning i rovviltstammene.

Disse medlemmer registrerer at det er strid om lovfortolkninger, slik at mange opplever at rein beiter på arealer som skal være fredet fra reinbeite.

Disse medlemmer ser med bekymring på interne konflikter i næringen, der noen aktører etterlyser en strukturering slik at det blir mulig å drive lønnsomt, mens andre mener at eierskap kun basert på en blanding av historisk hevd og kulturell bærekraft må være tilstrekkelig.

Disse medlemmer viser til at de fleste reindriftsaktører utøver sin virksomhet meget godt. Det er mange utøvere og distrikter som produserer store kvanta reinkjøtt av førsteklasses kvalitet. Deres driftsform er bærekraftig både hva gjelder økonomi, økologi og når det gjelder å ivareta den samiske kultur. Det er viktig å peke på at også disse utøvernes næringsvirksomhet lider når hverdagen preges av konflikt og negativ omtale.

Disse medlemmer viser til at det i perioden fra reindriftsloven ble behandlet og frem til i dag har vært et økende antall medieoppslag som omhandler alvorlige konflikter der reindrifta er involvert. Det er reportasjer om beiteområder ødelagt av for høyt beitetrykk, konflikter med andre næringer, stadige problemer med rovvilt og ordningene rundt rovviltsskadeerstatning.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti minner om at målsettingen, slik den er nedfelt i den nye reindriftsloven, er å skape en reindrift som er både økologisk og økonomisk bærekraftig.

Disse medlemmer er videre kritiske til dagens manglende individmerking av tamrein, noe som gir alvorlige negative konsekvenser for både

dyrevelferd, mattrygghet og naturressurser. Disse medlemmer mener at slik merking vil gi grunnlag for en vesentlig forbedret sporing i matkjeden. Individmerking vil også åpne for effektiv telling av dyr på vidda og antall dyr per siida.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til landbruks- og matministerens uttalelse til NRK 22. februar 2012 der han uttaler:

«Når det i enkelte områder i Indre Finnmark finnes reinkalver med vekt på nivå med pusekatter, da sier det seg selv at noe er alvorlig galt.»

Komiteens medlemmer fra Høyre er tilfredse med at man endelig kommer med en stortingsmelding som behandler reindrifta. Disse medlemmer viser til at det en rekke ganger, senest i behandlingen av reindriftsavtalen for 2009, har vært fremmet forslag fra Høyre om en egen stortingsmelding om reindrifta. At man nå får det som en del av landbruks- og matmeldingen er ikke som ønsket, men vi registrerer at det er så langt denne regjeringen strekker seg i denne saken.

2.23.1 Bærekraftsbegrepet

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til St.meld. nr. 28 (1991–1992) og til at hovedmålet med reindriftpolitikken er en bærekraftig reindrift gjennom delmålene økologisk, økonomisk og kulturelt bærekraftig reindrift.

Disse medlemmer vil presisere at her må begrepet økologisk bærekraft være styrende, og overordnet andre målsettinger. Disse medlemmer vil presisere at her som i andre deler av denne meldingen opererer man med til dels kryssende mål. Disse medlemmer mener at en viktig forutsetning for å oppnå økologisk bærekraftig drift i alle primærnæringer er lønnsomhet. Altså betinger ønsket om å oppnå økologisk bærekraft at næringen er økonomisk lønnsom. Forutsetningene for dette er igjen at man utvikler en rasjonell markedsorientert næring, med full fokus på å produsere mat av høy kvalitet som blir etterspurt i et godt betalende marked.

Disse medlemmer vil legge til at både målet om økologisk og økonomisk bærekraft utfordres av meldingens beskrevne problemer med høyt reintall, for dårlig beitegrunnlag, store dyrehelseproblemer og svak markedsforståelse.

Disse medlemmer mener at målet om kulturell bærekraft som er beskrevet i meldingen bare vil forsterke problemene, og ikke vil være forenlig med de to før nevnte delmålene. Reindrifta må som andre næringer ta inn over seg at en modernisering av drif-

ten ved hjelp av teknologi også vil medføre behov for færre hender i næringen.

2.23.2 Samfunnsutfordringer

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti vil vise til de mange medieoppslag om problemer hvor reindrifta er involvert. Disse medlemmer vil peke på at dette i hovedsak dreier seg om arealkonflikter eller saker som involverer dyrehelselovgivningen, enten internt i næringen eller konflikter mellom reindrifta og andre næringsutøvere som landbruk, mineralnæring eller reiseliv. Dyrehelselovgivningen kommer gjerne inn når man beskriver næringens utfordringer. Avmagrede dyr, de mange påkjørslene på nordlandsbanen og rovviltproblematikken, er eksempler som utfordrer bærekraftsbegrepet, og gir næringen dårlig omdømme.

Disse medlemmer mener det kan se ut som om et utilstrekkelig lovverk og manglende sanksjonsmuligheter er en av grunnene til at reindrifta kan synes overrepresentert i arealkonflikter. Disse medlemmer mener at det må på plass et lovverk som regulerer beiterettigheter, og et rettsapparat som kan løse konflikter rundt disse. Uten dette vil næringen bare fortsette å spise seg selv opp innenfra.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti mener det er viktig for å ivareta reindriftens kulturelle rolle og økonomiske næringsmuligheter at den etablerte reindriftskompetansen i stor grad trekkes inn i det videre utviklingsarbeidet innen kjøttforredning, kulturnæringer og reiseliv. Næringen er avhengig av kompetente medarbeidere i toppsesongene i reindrifta. I tillegg vil det være behov for betydelig kompetent arbeidskraft for å lykkes i utviklingsarbeidet innen reiseliv knyttet opp mot reindrifta i det nye reinprogrammet. Den praktiske kompetansen innen reindrift i hele dens tradisjonelle bredde er en viktig del av næringens kulturelle kapital.

Dette medlem mener kvinnene i reindriftsfamilieene fortsatt spiller en helt avgjørende rolle i å ivareta og videreutvikle den kulturelle og sosiale kapitalen. Dette medlem mener kvinnene i reindriftsnæringen må bli sterkere representert i reindriftsforhandlingene og reindriftsforvaltningen, og at dette sterkere ivaretas i det nye reinprogrammet enn i det tidligere verdiskapingsprogrammet.

Dette medlem mener det bør igangsettes et utviklingsprogram for mer miljøvennlig teknologi og produksjonsløsninger innen næringsmessig reindriftspraksis og innenfor utformingen av feltslakteriene/småskalaslakterier for å styrke den miljøvennlige profilen til produksjonen og støtte opp under kjøttets spesielle ernæringsmessige kvaliteter og reindriftens rolle som lokalmataktør i reiselivet.

2.24 Skog

Komiteen viser til at produktiv skog i vekst er vektlagt både som verdiskaper og i klimasammenheng i St.meld. nr. 39 (2008–2009) Klimautfordringene – landbruket en del av løsningen. Også i Meld. St. nr. 9 legges det til grunn at regjeringen skal legge til rette for et aktivt skogbruk med mulighet for økt bærekraftig avvirkning for å møte en eventuell økt etterspørsel, samt styrket skogkulturinnsats med økt bruk av foredlet plantemateriale for å bygge opp ny skog. Komiteen er tilfreds med at regjeringen legger målet om økt bærekraftig aktivitet for å møte en eventuell økt etterspørsel til grunn for skogpolitikken i landbruks- og matmeldingen.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, har merket seg at regjeringen vil legge til rette for en mer målrettet miljøinnsats i skogbruket, herunder styrke kunnskapen om natur- og kulturverdier i skog og styrke ivaretagelse av slike verdier i forbindelse med planlegging og drift, miljøregistreringer, frivillig vern, samarbeidsavtaler og bruk av de nye virkemidlene i naturmangfoldloven, jf. også St.meld. nr. 39 (2008–2009). Regjeringen vil videre sammenstille og offentliggjøre kunnskap om tilstand og utviklingstrekk for skog- og miljøverdier i en årlig rapport «Bærekraftig skogbruk – næring og miljø». Flertallet støtter dette.

Flertallet har videre merket seg at økt aktivitet i skogbruket skal kombineres med bedre kunnskap om miljøverdiene i skog og styrkede miljøhensyn i skogbruket i tråd med St.meld. nr. 39 (2008–2009), og på en slik måte at tilstanden og utviklingen kan dokumenteres og gjøres offentlig tilgjengelig.

Flertallet viser til at de to viktigste støtteordningene med tanke på å sikre god bærekraft og riktige avveininger mellom næring og miljø er tilskudd til skogbruksplanlegging med miljøregistreringer og tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket, regulert gjennom egne forskrifter.

Komiteen viser til at norsk skog og jord har store karbonlagre, og råstoff fra skogen kan erstatte fossilt brensel. Komiteen merker seg at regjeringen slår fast at en bærekraftig skogforvaltning med skogvern, herunder bevaring av gammel skog samt hogst, planting og stell er både god klimapolitikk, næringspolitikk og miljøpolitikk, og støtter dette.

Komiteen viser til at økt trebruk og økt utbygging av bioenergi er sentrale tiltak for å nå viktige nærings-, energi- og klimamål, og støtter satsinga på økt bruk av trevirke til ulike former for trebruk og til energiformål. Komiteen viser til at evalueringen av trebasert innovasjonsprogram har bidratt til økt bruk av tre og økt lønnsomhet i verdikjeden, og støt-

ter en videreutvikling av programmet. Bioenergiprogrammet under Innovasjon Norge og energiflisordningen er viktige virkemidler for å nå målene om økt utbygging og bruk av bioenergi.

Komiteen viser videre til at regjeringen vektlegger at det er et samfunnsansvar å vedlikeholde skog som en fornybar ressurs, med tanke på kommende generasjoner, og at det er et betydelig potensial for økt oppbygging av skog i Norge gjennom tettere planting etter hogst og etablering av skog på nye arealer. Komiteen er enig i dette, og viser til at dette lykkes best når foryngelsen etableres raskt med bruk av foredlet plantemateriale tilpasset klimaendringene, med tilfredsstillende tetthet og med etterfølgende skogskjøtsel. Komiteen viser til at foryngelsesfeltkontrollen og skogfondsregnskapet viser at det har vært plantet for lite etter hogst av granskog i Norge i forhold til kravene som stilles i lovverket. Dette skyldes i hovedsak at det plantes for glissent. Komiteen er tilfreds med at regjeringen vil følge opp dette i et samarbeid mellom Landbruks- og matdepartementet, Statens Landbruksforvaltning og skogeierne organisasjoner. Gjennom dette arbeidet skal det bl.a. utvikles bedre kontrollrutiner for innskjerpet oppfølging av enkeltskogeiere med sikte på økt målretting av de økonomiske virkemidlene for å øke kvaliteten i foryngelsesarbeidet.

Komiteen viser til at norsk skogplanteforedling skal utnytte genetisk variasjon basert på stedegent plantemateriale for å levere skogsfrø med forbedrede egenskaper for overlevelse, volumproduksjon og virkeskvalitet og at dette er et viktig klimatiltak ved at foredlet plantemateriale vil kunne ha et vesentlig høyere CO₂-opptak enn uforedlet materiale. Komiteen viser til at oppbygging av 2. generasjons frøplantasjer vil øke volumproduksjon og karbonopptak i norske skoger.

Landbruksmeldingen viser til at en hensiktsmessig infrastruktur, fra skogen til industri og fjerntliggende markeder, er avgjørende for skogsektorens muligheter til å kunne drive konkurransedyktig næringsvirksomhet og på denne måten videreføre sektorens betydning som viktig næring for distriktene og landet. Komiteen støtter dette, samtidig som det må legges vekt på miljømessig akseptable tilpasninger av skogbrukets veinett.

Komiteen viser til at det avvirknes om lag 11 mill. m³ i Norge, herunder 8 mill. m³ for salg til industri, og at det tidligere i St.meld. nr. 39 (2008–2009) ble lagt til grunn at avvirkninga kan økes, hvis etterspørselen økes, til opp mot 15 mill. m³ innenfor miljømessige forsvarlige rammer, for å styrke skogens bidrag til verdiskaping i hele landet og for å nå klimamål. I landbruks- og matmeldingen foreslås det at regjeringen vil legge til rette for økt avvirkning ved økt etterspørsel. Komiteen peker på at skogindus-

trien i Norge i flere sammenhenger har vist til at virkestilgangen er en kritisk faktor for virksomheten. Komiteen mener derfor det er viktig å sikre industrien forutsigbare og konkurransedyktige rammebetingelser med hensyn til råstoffsituasjonen. I tråd med dette mener komiteen at det må legges til rette for økt avvirkning ved økt etterspørsel.

Komiteen mener det må stimuleres til mer samarbeid om drift for å kompensere noe for de utfordringene som bruksstrukturen medfører, og vil peke på at jordskifteverket kan benyttes mer aktivt for å bidra til gode bruksløsninger, herunder der dette er hensiktsmessig for å få bedret eiendomsstrukturen.

Komiteen viser til at norsk treforedlingsindustri består av få, men store bedrifter der produksjonen i stor grad er standardiserte produkter basert på eksport, og viser til at det er et betydelig behov for forsknings- og utviklingsarbeid. Komiteen er opptatt av å få til mer forskning bl.a. med mål om økt produksjon av biokull og utvikling av andregenerasjons biodrivstoff og ser fram til at det blir lagt til rette for en forsterket innsats på dette området. I lys av den vanskelige situasjonen den tradisjonelle treforedlingsindustrien er i for tiden, vil komiteen peke på at et lønnsomt og aktivt skogbruk er en forutsetning for at det skal være mulig å opprettholde og videreutvikle en omfattende trebasert industri i Norge. Tiltak som kan bedre skogbrukets infrastruktur må prioriteres, samtidig som det må vurderes andre tiltak som kan motivere skogeiere til å øke aktiviteten på egen eiendom.

Komiteen viser til at skog er en viktig bidragsyter til klimaregnskapet gjennom binding av CO₂. Skogbruket utgjør i dag en beskjeden del av BNP, men er fortsatt viktig for den norske befolkningen. Ikke noe annet fornybart råstoff har det samme potensialet som trevirke for å erstatte olje, stål, betong og andre energikrevende produkter. Økt bruk av tre er derfor en del av løsningen på klimautfordringen.

Komiteen mener at foredling av trevirke skaper store økonomiske verdier, noe som gir skognæringen en stor samfunnsøkonomisk betydning. Etter tall fra Norges Skogeierforbund har skognæringen en årlig omsetning på om lag 40 mrd. kroner og en sysselsetting tilsvarende ca. 30 000 årsverk.

2.25 Bioenergisatsing i landbruket

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til at det hugges mindre enn halvparten av den årlige tilveksten. Disse medlemmer mener derfor det er stort potensial for å øke uttaket av trevirke fra norske skoger. Disse medlemmer er av den formening at dette vil gi økt verdiskaping, økt sysselsetting og en klimagevinst.

I den forbindelse vil disse medlemmer liberalisere konsesjonsvilkårene for skogeiendommer samt fjerne boplikten for å gjøre det mer attraktivt for næringsaktører å drive skogbruk.

I forbindelse med Statskog SF sitt oppkjøp av Orkla ASA sine skogeiendommer i 2010, forutsetter disse medlemmer at Statskog SF følger opp og intensiverer arbeidet med arronderingssalg av skogeiendommer i hele landet. Dette for at private næringsaktører kan få muligheten til å kjøpe disse, for enten å etablere eller utvide sin skogbruksvirksomhet.

Disse medlemmer viser til at meldingen også for skogbrukspolitikken vedkommende bærer mest preg av mange målsettinger og få eller ingen virkemidler.

Disse medlemmer vil understreke at selv om sameksistensen mellom jord og skog er sterk på eiersiden, så er de to næringer også motstykker. Skog er en næring som er lønnsom på egen kjøp uten tollbeskyttelse i et internasjonalt marked og uten budsjettstøtteordninger i vesentlig grad. Men det er en betydelig utfordring at skogens potensial i nasjonal verdiskaping ikke blir utnyttet, noe som er særlig utfordrende fordi skognæringen er en distriktsnæring med tyngdepunkt i ellers næringsfattige områder av vårt land. Disse medlemmer mener den lave aktiviteten beror på de reguleringsregimer næringen er påført av det offentlige og som samfunnet ikke kompenserer gjennom tilsvarende støttetiltak, og mener derfor at deregulering av skogbruket er viktig og haster mer enn deregulering av jordbruket for øvrig.

Disse medlemmer mener i denne sammenheng det er viktig at skog skal kunne omdannes til A/S og fremmer følgende forslag:

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge til rette for at skog skal kunne omdannes til aksjeselskapsformen.»

Disse medlemmer viser til at det, under forutsetning av tilstrekkelig avsetning, er muligheter for betydelig økt avvirkning og forbedret lønnsomhet i norsk skogsdrift. Dagens eiendomsstruktur vil imidlertid være et betydelig hinder for en slik utvikling når en vet at bare et fåtall skogseiendommer, av et samlet antall på ca. 125 000, er av en slik størrelse at de kan drives kostnadseffektivt slik dagens moderne avvirkning foregår og heller ikke kan forvaltes på en skogbruksoptimal måte. Disse medlemmer viser til sine forslag i denne innstilling om oppheving av prisregulering og boplikt på landbrukseiendommer, endring av delingsforbudet i jordloven og til flere forslag om skattemessige stimulanser som alle

vil kunne bidra til økt omstrukturering i norsk skogbruk.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti mener at det er viktig å utnytte det potensial som ligger i en god og effektiv skogsdrift all den tid det å drive skogen på en fornuftig måte er både økonomisk lønnsomt og svært fornuftig i et miljømessig perspektiv. Skogen er viktig i et klimaperspektiv all den tid trærne tar opp i seg store mengder CO₂. Videre har skogen også en meget viktig rolle knyttet til det å opprettholde et biologisk mangfold i naturen. I den forbindelse er det særlig den skogen som omtales som «gammel skog» som det er viktig å ta vare på. Disse medlemmer mener på denne bakgrunn at man må ha et sterkt fokus på nettopp det å beholde denne skogen både av hensyn til det biologiske mangfoldet og den positive effekt den har i forbindelse med binding av CO₂ både i treet selv og i røttene.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet registrerer at problematikken rundt spredningsareal ved husdyrhold er en utfordring spesielt i pressområder hvor det er for lite landbruksareal. Disse medlemmer registrerer at enkelte land i EU har kommet lenger i å iverksette tiltak for å forbedre miljøet. Disse medlemmer mener at satsing på bioenergi må prioriteres og at dette skal finansieres gjennom ENOVA SF.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser videre til sine forslag i de årlige budsjetter om reduksjoner i formuesskatten og om etablering av fondsavsetningsmuligheter for enkeltpersonforetak, tiltak som vil kunne bidra til å styrke investeringsevne og øke aktiviteten i norsk skogbruk.

Det vises videre til forslaget i denne innstilling om at realisasjonsgevinster av virksomheter innen landbruket ikke beskattes som personinntekt, men som alminnelig inntekt.

Komiteen viser til viktigheten av transportkorridorer og infrastruktur for konkurransedyktigheten og lønnsomheten i norsk skogbruk. Dette gjelder kjøretøytekniske bestemmelser som tillatte lengder på vogntog, men også mulighetene for økt bruk av jernbane og koblingene mellom veitransport, jernbane og havner.

Komiteen vil understreke at utbygging av skogsbilveier må skje ved at næringshensyn og miljøhensyn, for eksempel når det gjelder gammel skog, skjer på en balansert og bærekraftig måte.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, er tilfreds med at regjeringen vil utvikle skogbrukets infrastruktur innenfor rammene av målrettede miljøhensyn og ivaretagelse av naturmangfoldet, for å gi bedre adkomst til skogressursene som grunnlag for økt skogbasert verdiskaping. I St.meld. nr. 26 (2006–2007) og St.meld. nr. 39 (2008–2009) fremgår det at regjeringen vil sikre planlegging og saksbehandling ved bygging av skogsveier som ivaretar viktige områder for biologisk mangfold og områder med nasjonalt viktige verneverdier. Flertallet støtter dette.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at regjeringen er opptatt av at det er for få skogsbilveier i Norge. Disse medlemmer vil i den forbindelse påpeke at de såkalte INON-områdene og bestemmelsene for disse i stor utstrekning hindrer bygging av nye skogsbilveier. Disse medlemmer mener regelverket for bygging av skogsveier må forenkles og at regjeringen må sørge for at næringshensyn og den ønskede økte avvirkning og lønnsomhet tillegges økt vekt når forskrifter og regler skal revideres.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at skog- og trenæringen er en viktig distriktsnæring. Produksjon av skog og produkter basert på trevirke foregår i alle deler av landet, og gir et viktig bidrag til verdiskapingen i Norge. I 2009 var omsetningen for skogindustrien 40,3 mrd. kroner, og i 2010 økte det til 44 mrd. kroner (SSB). Disse medlemmer mener det er viktig å legge til rette for videre drift og utvikling av den skog- og trebaserte næringen i Norge. Disse medlemmer viser til at det finnes studier som viser at Europa vil få et stort underskudd av trevirke om noen år. Det kan tyde på at det i framtiden vil være gode muligheter for å eksportere tømmer. Disse medlemmer mener imidlertid at det er viktig å drive foredling av tømmeret i Norge, også i framtiden. Ved å foredle tømmeret øker råstoffets verdi mangfoldige ganger, og verdiskapingen skjer i Norge i stedet for i andre land.

Disse medlemmer viser til at det er bygget opp betydelige skogressurser i Norge over tid, og at både stående volum og tilvekst nå er om lag 2,5 ganger større enn for 80–90 år siden. Dette er et resultat av at det i løpet av denne perioden er investert mer enn 10 mrd. kroner i planting og ungskogpleie for å kunne øke avvirkningen og verdiskapingen. Tiden er nå inne for å kunne begynne å høste av disse investeringene. Disse medlemmer vil peke på at den grundige gjennomgangen av mulighetene og strategi-

ene for økt avvirkning i 2006 konkluderte med at det er mulig å øke den årlige avvirkningen til 15 mill. m³ innenfor miljøforsvarlige rammer. I tillegg til dette, kommer mulighetene til å ta ut GROT (grener og top-per), som kan brukes til energiformål.

Disse medlemmer viser til at det finnes om lag 120 000 skogeiendommer i Norge, og at 97 prosent av skogeiendommene er eid av enkeltpersoner. Det at så mange personer eier skog, kan gi en utfordring når det gjelder å utnytte ressursene på best mulig måte. Samtidig vil disse medlemmer understreke at det er positivt at det å eie skog ikke er forbeholdt noen få personer eller selskaper.

Disse medlemmer viser til at skogens og skogbrukets rolle i klimasammenheng ble behandlet grundig gjennom St.meld. nr. 39 (2008–2009) og Stortingets behandling av denne meldingen. Disse medlemmer registrerer at det i landbruks- og matmeldingen i liten grad er foreslått konkrete tiltak for å realisere klimagevinstene ved å satse på økt produksjon, uttak og bruk av trevirke. Disse medlemmer forutsetter at dette gjøres i den kommende meldingen om norsk klimapolitikk i 2012.

Disse medlemmer slutter seg til meldingens ønske om å øke bruk av trevirke i byggesektoren. Det er viktig at det offentlige følger opp satsingen på økt bruk av tre, og velger tre i offentlige byggeprosjekter. Også Trebasert innovasjonsprogram er et viktig tiltak for å øke bruken av tre, og dette programmet bør videreføres.

For å få opp produksjonen av bioenergi med råstoff fra skogen peker disse medlemmer på at det er viktig med stabile og langsiktige virkemidler. Det viktigste tiltaket vil være å legge til rette for en ordning tilsvarende Grønne sertifikater for el-produksjon. Inntil en slik ordning er på plass også for varme, er det viktig å videreføre tilskuddet til uttak av skogsvirke til bioenergi.

Det er viktig at skogeierne tar sitt forvaltningsansvar på alvor. Disse medlemmer mener at det er aktørene i næringen som må ta ansvar for å utnytte skogressursene på best mulig, bærekraftig måte.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til Innst. 13 S (2011–2012), der Høyre foreslo å opprette en belønningsordning for intermodale transportløsninger på 100 mill. kroner.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti viser til at utnyttelse av skogressursene på best mulig, bærekraftig måte for eksempel kan gjøres ved at man oppsøker skogeierne i samme området, som så kan gå sammen om en drift. Når flere skogeiere slår seg sammen, sikrer man effektiv utnyttelse av ressursene, samtidig som både økonomiske og miljømessige kostnader blir redusert. Et samarbeid om

hogst medfører også forenklet saksbehandling og redusert administrasjon for det offentlige.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti peker på at det er avgjørende med et tilfredsstillende skogsvegnett for å kunne drive et lønnsomt og stedstilpasset skogbruk. Disse medlemmer har registrert at vegnettet i de tradisjonelle skogstrøkene er relativt godt utbygd, selv om det er et stort behov for ombygging og opprusting av mange veger. I kyststrøk er derimot vegnettet dårlig utbygd. Dette gjør at en stor del av den skog som er plantet i disse områdene, ikke er tilgjengelig. Det er dermed ikke mulig å høste av de investeringer skogeierne og staten gjorde i det forrige århundre. Disse medlemmer vil derfor peke på at det er behov for en betydelig økning i vegbyggingsaktiviteten slik at disse ressursene kan høstes.

Disse medlemmer vil også understreke betydningen av tilskuddsordningen for bygging av skogsveger. Denne er avgjørende for å kunne få gjennomført en utbygging av et rasjonelt vegnett på tvers av eiendoms grensene.

Disse medlemmer er enig i at skog er en fornybar ressurs som det er et samfunnsansvar å vedlikeholde med tanke på kommende generasjoner. Det er derfor viktig å stimulere til en raskt etablert fornyelse med tilfredsstillende tetthet og til skjøtsel av den unge skogen. Selv om skogfondsordningen og foryngelsesplikten i skogbruksloven er viktige virkemidler for å sikre en tilfredsstillende skogkulturaktivitet, vil disse medlemmer peke på at skogkulturtilskuddene er avgjørende for å kunne heve investeringsnivået.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, mener det er positivt å legge til rette for økt bruk av skogen som arena for styrket helse og velferd, slik departementet skriver i meldingen. Flertallet vil understreke at et godt samarbeid mellom skogeiere og andre aktører, for eksempel frivillige organisasjoner, er en forutsetning for at slike tiltak kan bli vellykket. Det er svært viktig å involvere de aktuelle skogeierne fra starten av i slike prosjekter, slik at de kan være med på å påvirke arbeidet.

2.26 Eiendoms- og bosettingspolitikken

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, viser til at eiendoms politikken skal bidra til at produktive arealer skal bestå og at de kan bli brukt til framtidig matproduksjon, og at den skal bidra til å sikre grunnlaget for rasjonell og bærekraftig drift av landbrukseiendommene. Flertallet er enig i at utviklingen i

bosettings-, eier- og bruksstruktur må sees i et bredt og langsiktig perspektiv.

Flertallet er tilfreds med at det legges opp til en aktiv eiendoms- og bosettingspolitikk som kan bidra til å sikre bosettinga i distriktene og legger til grunn at bygninger, areal, jakt og fiske og ulike kulturverdier knyttet til landbrukseiendommen gjør mange slike eiendommer til attraktive boplasser og således kan bidra til å oppfylle regjeringens mål om å opprettholde hovedtrekkene i bosettingsmønsteret.

Flertallet har merket seg at meldingen i all hovedsak bygger på at de juridiske virkemidlene i eiendoms politikken er oppdaterte i forhold til de behov som foreligger i dag og er tilfreds med at regjeringen vil fremme en proposisjon om ny jordskifte- lov, innskrenke odelskretsen, oppheve reglene om odelsfrigjøring av landbrukseiendom, endre praksis i forbindelse med deling av landbrukseiendom og sikre bedre kunnskap om eier- og bruksforhold.

Flertallet viser videre til behandlingen av Ot.prp. nr. 44 (2008–2009) i Stortinget der komiteens flertall viste til at reglene om odelskretsens omfang kan gi uheldige følger og ba regjeringen om å se på disse reglene. Flertallet mener at reglene skal innskrenkes innenfor den grunnlovsbeskyttelse som odelsloven har.

Flertallet merker seg at regjeringen ønsker økt omsetning av ubebodde landbrukseiendommer og mer aktiv bruk av mindre eiendommer til bosetting og fritidsbruk, og ser det som positivt at det blir enklere å fradele romslige tomter, tun og bolighus, samtidig som produktive jord- og skogbruksarealer kan bli solgt til andre landbrukseiendommer i nærheten med aktiv drift.

Når det gjelder fradeling av hus og tomt fra landbrukseiendom, ser flertallet fram til at det legges opp til fleksibilitet i regelverket, slik at praksis i størst mulig grad kan tilpasses lokale behov.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre mener det haster med å innføre en ny landbrukspolitikk der den private eiendomsretten og næringsfrihet står sentralt.

Disse medlemmer mener det skal være friere etableringsrett i alle produksjoner og at det ved organisering av produksjonen og omfanget av produksjonen bør hensyntas veterinære og miljømessige hensyn.

Disse medlemmer viser til at økt lønnsomhet for landbruksnæringen er det aller viktigste for at nye generasjoner skal ønske å overta og drive videre i landbruket og for at nye brukere og drivere skal tiltrekkes av landbruket. Disse medlemmer vil imidlertid understreke at også muligheten til å erverve eiendom innen landbruket er en helt sentral forutsetning. I dag er det lav omsetning av landbruks-

eiendommer, noe som i stor utstrekning skyldes et rigid regelverk for prisregulering, fradelinger og odelsbestemmelser som holder mange utenfor næringen og avskjærer andre fra å komme ut av den. Disse medlemmer viser til sine forslag i meldingen for å forbedre denne situasjonen. Disse medlemmer vil understreke at kunnskap, innovasjon og bruk av ny teknologi ikke bare vil kunne gjøre landbruket mer produktivt og lønnsomt, men også tiltrekke seg unge aktører til næringen. Det er derfor nødvendig at der hvor offentlige virkemidler brukes inn i landbruksnæringen, må tiltak som innebærer innovasjon, ny teknologi og mekanisering bli prioritert.

Disse medlemmer mener det er positivt at regjeringen i meldingen endelig innser at det må endringer til i eiendomspolitikken for å oppnå mer aktivitet i norsk landbruk både når det gjelder drift og bosetting. Disse medlemmer mener imidlertid at regjeringens tilnærming fortsatt er for passiv og uten konkrete angivelser av hva som skal gjennomføres og når det skal gjøres. Disse medlemmer viser til sine forslag og merknader andre steder i meldingen, hvor det foreslås oppheving av boplikt, endring av delingsforbudet i jordloven, fjerning av prisreguleringen, konkrete endringer i odelsloven og endringer i beskatningen av realisasjonsgevinster i landbruket. Alt dette er konkrete endringer som vil medføre økt omsetning av eiendommer og nye krefter, nye ideer og ny kapital til næringen generelt.

Disse medlemmer viser til at svært mange i næringen påpeker at drenering og grøfting i norsk landbruk har vært et neglisjert område over lang tid, noe som får følger for avkastningen av arealene. Disse medlemmer viser i denne forbindelse til at over 40 prosent av norske arealer drives som leiejord og at manglende grøfting og andre manglende agromiske tiltak er særlig påtrengende for slik jord. Grunnen er åpenbar, nemlig at leier ikke har stimulans til påkostninger med lang avskrivning på jord han ikke eier og at utleier ofte er i et passivt modus jordbruksmessig og heller ikke har incitamenter til slike investeringer. Disse medlemmer mener det bør stimuleres til økt drenering. Skattereglene gir direkte utgiftsføring for nydyrking, planering og grøfting som hører med, men ikke til grøfting av eksisterende arealer. Disse medlemmer mener derfor det bør vurderes direkte utgiftsføring av slik grøfting i statsbudsjettet for 2013, noe som vil stimulere til bedre agronomi på dette området.

Disse medlemmer vil understreke at eiendomspolitikken over år har ansvaret for at bruken av leiejord har blitt utbredt, og mener det nå er påtrengende nødvendig med endringer i eiendomspolitikken. Regjeringens forslag på dette området er puslete, lite konkretisert og kommer for sent. Det må nå

settes inn kraftigere og raske virkemidler for å demme opp for utviklingen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet ser nødvendigheten av å skille nærings- og distriktpolitikk og sørge for å gi bonden næringsfriheten tilbake gjennom en fullverdig eiendomsrett og rett til å styre egen matproduksjon. Konkurransen er den viktigste forutsetning for et godt entreprenørmiljø og derfor må de etablerte ordningene som hindrer dette, avvikles, slik som jordbruksavtalen og de forvaltningsoppgaver den finansierer.

Disse medlemmer fremmet i forbindelse med behandlingen av statsbudsjettet for 2012 – Innst. 8 S (2011–2012) – en rekke forslag for å styrke bondens næringsfrihet, som å myke opp rigide produksjons- og markedsreguleringer som begrenser konkurransen og hindrer produsenter fra å utvikle sin produksjon.

Disse medlemmer viser til Fremskrittspartiets alternative budsjett for 2012 slik det fremkommer i Innst. 8 S (2011–2012), som legger til rette for moderne rammebetingelser, noe som igjen vil skape nye muligheter for norsk matproduksjon.

Disse medlemmer viser til Fremskrittspartiets alternative budsjett for 2012 slik det fremkommer i Innst. 8 S (2011–2012), som representerer en politikk med nye muligheter for landbruksnæringen, med styrket eiendomsrett og ved at produksjonsfriheten skal gjeninnføres.

Disse medlemmer viser til at det er registrert 187 000 landbrukseiendommer i Norge, og at disse er underlagt et vell av restriksjoner. På den annen side er det under 50 000 bønder. Dersom dagens politikk hadde fungert etter intensjonene, hadde ikke over 100 000 landbrukseiendommer vært uten bonde. Ei heller hadde 40 prosent av bøndene vært avhengige av leiejord for sin drift. At dagens politikk ikke bare mislykkes i å nå sine mål, men derimot er til skade for norske bygder, vitner det faktum om at hele 34 500 landbrukseiendommer med boligbygning (bolighus) står tomme.

Disse medlemmer mener at de mange restriksjonene er årsak både til at bruk står tomme, at bøndene ikke i større grad får kjøpt jorda de driver og at viktige samfunns mål ikke nås. Derfor må man være villig til å foreta en skrittvis endring av restriksjonene på landbrukseiendommer.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti mener derfor at delingsforbudet i jordloven må endres slik at det blir langt færre formelle hindre for fradeling av jordbrukseiendom til aktuelle aktive drivere. Delingsforbudet i jordloven skaper unødvendige hindringer for eierens mulighet til å utvide eller etablere alternativ virksom-

het på eiendommen, og en endring av delingsforbudet vil også kunne gi større eiendommer som igjen vil gi et bedre grunnlag for en effektiv landbruksproduksjon. En liberalisering av delingsforbudet vil legge til rette for endringer i bruks- og eierstrukturen som vil være mer i tråd med en fremtidsrettet landbrukspolitikk.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at det samme gjelder boplikten, som er en betydelig hindring for at aktive drivere som ikke ønsker å bo, men derimot drive aktivt, godt landbruk, kan få muligheten til det. Det vil også kunne tiltrekke nye grupper næringsdrivende til landbruksdistriktene, aktører med både nye ideer og ny kapital.

Disse medlemmer viser videre til at en modernisering av odelsloven vil trekke landbruket i positiv retning og vil tiltrekke seg de aktive drivere i norsk landbruk, enten de er i næringen fra før eller kommer nye inn.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om endring av odelsloven slik at varselsfrister gjøres kortere, odelskretsen innskrenkes til søsken av nåværende eier, men at rettighetene til gjenlevende ektefelle med odelsjord i felleseie med den gjenlevende har vern mot odelsløsning.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre mener også at en oppheving av prisreguleringen på landbrukseiendommer vil være en stimulans og en mulighet for eksisterende, passive eiere til å få solgt sine eiendommer og til å skape en positiv sirkulasjon i næringen til beste for bedre agronomi, bedre avkastning, økt produksjon og forbedret lønnsomhet.

Disse medlemmer mener videre at dagens skatteregime for gevinstbeskatning ved salg av virksomheter i landbruket er et hinder for at bruk selges, for at det skjer fradelinger og ressursriktige sammenføyninger og for at nye aktive drivere får muligheten til å bruke sine ideer og sin kapital til beste for norsk landbruk. Disse medlemmer mener derfor at virksomhetsoverdragelse innen landbruk ikke bør beskattes på annen måte enn for næringsaktører ellers, hvor eksempelvis salg fra aksjeselskap beskattes kun med alminnelig skatt på 28 prosent eller ofte uten beskatning i det hele tatt om det er virksomheter aksjer som selges og som har betinget skattefrihet etter fritaksmetoden. Disse medlemmer vil understreke at det bare finnes sterkt begrensede muligheter for å etablere landbruksvirksomhet som A/S for den enkelte eier innenfor jordbruk og skogbruk.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i statsbudsjettet for 2013 gjennomføre nødvendige endringer i skattereglene slik at grøfting på eksisterende arealer kan utgiftsføres direkte.»

«Stortinget ber regjeringen i statsbudsjettet for 2013 fremme forslag om at realisasjonsgevinster av virksomheter innen landbruket ikke beskattes som personinntekt, men kun som alminnelig inntekt.»

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om oppheving av prisreguleringen på landbrukseiendommer.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til Fremskrittspartiets representantforslag om å oppheve delingsforbudet i jordloven, Dokument 8:10 S (2011–2012) som ett av flere tiltak for å bedre bondens faktiske og juridiske rådighet over egen eiendom.

Disse medlemmer mener at bo- og driveplikten ikke gjør det mer attraktivt å drive landbruk, men er heller blitt mer en hemsko enn ett virkemiddel for å opprettholde bosettingen og ivareta matproduksjonen.

Disse medlemmer vil oppheve odelsloven og viser i denne sammenheng til grunnlovsforslag om oppheving av odels- og åsetesretten, Dokument 12:8 (2007–2008).

Disse medlemmer vil på denne bakgrunn fremme følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å oppheve delingsforbudet i jordloven.»

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å oppheve bo- og driveplikt for landbruks- og skogseiendommer.»

«Stortinget ber regjeringen fremme nødvendige forslag for å oppheve odelsloven.»

Komiteens medlemmer fra Høyre fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om endring av delingsforbudet i jordloven og avvikling av den generelle boplikten på landbrukseiendommer.»

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om endring av odelsloven slik at varselsfrister gjøres kortere og odelskretsen innskrenkes til søsken av

nåværende eier, men at rettighetene til gjenlevende ektefelle med odelsjord i felleseie med den gjenlevende har vern mot odelsløsning.»

2.27 Næringsutvikling

Komiteen viser til at norsk landbruk forvalter mellom 60 og 70 prosent av landets arealer, og at landbruket spiller en viktig rolle for bosetting og sysselsetting i store deler av landet. Komiteen merker seg at regjeringen i meldingen legger til grunn et bredt landbruksbegrep, som omfatter jordbruk, matproduksjon, skogbruk, reindrift og bygdenæringer, noe som er bra. Produksjon av matspesialiteter, naturbasert reiseliv, utleie av jakt og fiske, vannkraft, vindkraft og bioenergiproduksjon og tjenester innenfor utdannings-, oppveksts-, helse- og omsorgssektoren er alle eksempler på næringer som har basis i landbruket. Komiteen er opptatt av at det skal legges til rette for at alle ressursene som er tilknyttet gården skal kunne tas i bruk, både menneskelige ressurser, naturressurser og kapital, noe som vil gi store muligheter for næringsutvikling.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til at regjeringens målsetting og omtale i meldingen om å legge til rette for en bred næringsutvikling i landbruket ved at alle ressurser tas i bruk, ikke følges opp med bruk av målrettede virkemidler. Disse medlemmer vil understreke at hvis man ønsker å ta alle menneskelige og naturgitte ressurser i bruk, må det også gis en større frihet og mulighet til å gjøre nettopp dette ved at reguleringsregimer ved det å eie og bruke sin egen eiendom oppmykes og liberaliseres, og ved at skattesystemet og tilskuddsstrukturen brukes mer aktivt for å utløse de ressurser som ligger i både mennesker og materielle ressurser i norsk landbruk.

Disse medlemmer vil understreke at en deregulering vil gi eiere tilbake disposisjonsretten over egne verdier, noe som vil fremme risikovilje og ikke minst risikoevne i næringen og gi økte investeringsmuligheter.

2.28 Birøkt

Komiteen viser til at birøktnæringen er en arealavhengig næring som utnytter en fornybar ressur, og at bienes betydning for pollinering av viltvoksende planter og kulturvekster, i tillegg til honningproduksjon, er av betydelig verdi.

Komiteen viser til at det er 45–50 000 bikuber i Norge og ca. 3 000 birøktere, med en produksjon på ca. 1 500 tonn honning pr. år.

I en situasjon der det både i Norge og på verdensbasis er en sterk nedgang i antall pollinerende insek-

ter/bier er det komiteens mening at dette er en næring som det er viktig å konsolidere og utvikle.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti vil understreke den viktige rollen bier og birøktere har i norsk landbruk og natur. Bier pollinerer blomster, og sikrer dermed produksjon av frukt, bær og oljevekster. Disse medlemmer er bekymret for de siste års nedgang i antall pollinerende insekter. Manglende pollinering kan få alvorlige konsekvenser for landbruket, og det bør legges bedre til rette for forskning som kan bidra med konkrete løsninger på problemet.

2.29 Strukturutvikling og spesialisering

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre mener det snarest bør fremlegges en oversikt over merkostnadene dagens konsesjonsgrenser medfører som følge av begrensninger på å ta ut naturlig effektiviseringspotensial.

Disse medlemmer kan ikke se det at foreligger tungveiende grunner for å beholde konsesjonsgrenser som tilsier yrkesforbud ut over ca. 1/2 årsverk. Disse medlemmer mener det er viktig å stimulere yrkesutøvere til faglig utvikling og kompetansebygging innenfor sine satsingsområder. Både for den enkelte og for samfunnet er det rasjonelt og fornuftig at den kunnskap og erfaring som bonden besitter kan utøves på heltid, uten at myndighetene forsøker å beskrænke dette.

2.30 Virkemidler overfor næringsmiddelindustrien

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener Stortinget skal behandle alle bønder likt og ikke forskjellsbehandle ut fra om de er samvirkebønder eller ikke. I flere landbrukssektorer har bare halvparten av bøndene valgt å være eiere av landbrukssamvirke.

Disse medlemmer er ikke enige i at en enkelt bedrift, som konkurrerer med andre aktører i en verdikjede, skal tildeles et samfunnsoppdrag og økonomiske midler for å regulere sektoren. Spesielt ikke når eneste kriterium for å velge et selskap til å utføre denne oppgaven er selskapets eierform.

Disse medlemmer mener at et steg i retning av å vise likebehandling av aktørene og fremme konkurransenøytralitet i verdikjeden, vil være å etablere kjøtt- og fjørfebransjens kompetansesenter Animalia som et frittstående selskap. Dagens hovedaktører, Nortura SA og Kjøtt- og fjørfebransjens Landsforbund (KLF), bør gis mulighet til å ta denne utfordringen.

2.31 Forholdet mellom målprismodell og volummodell

Meldingen viser til næringskomiteens merknader i Innst. S. nr. 375 (2008–2009). I nevnte merknad stilte komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre seg bak jordbruksavtalens forslag om at storfekjøtt skulle ut av målpris-systemet og volummodellen innføres. Løsningen ble presentert som den eneste mulige løsningen avtalepartene fant som gjennomførbar på dette tidspunktet.

Disse medlemmer registrerer at regjeringen i meldingen tolker merknaden også til støtte for valg av volummodellen når målprisordningen for andre dyreslag eller for egg må endres.

Disse medlemmer vil, i forkant av nye omlegginger, at eksterne fagmiljøer skal vurdere hvilke alternativ som kan benyttes og hva effekten av dem vil være. I dette ligger også en grundig evaluering av dagens volummodell og hvor effektivt virkemidlet er til å styre mot Stortingets fastlagte mål.

Disse medlemmer ber Landbruks- og matdepartementet revidere sin tolkning av næringskomiteens merknad til jordbruksoppgjøret 2008–2009 i tråd med dette.

2.32 Opplysningsvirksomhet innen landbrukssektoren

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til at Opplysningskontorenes aktivitet er viktige bidrag for å styrke de norskproduserte landbruksvarenes posisjon i forbrukernes bevissthet. Kontorenes aktivitet fremmer omsetningen i dag samt bidrar til å bygge et mentalt grensevern som norsk produksjon vil være tjent med i takt med redusert grensevern.

Disse medlemmer er opptatte av at man gjennom positive virkemidler sikrer en størst mulig norsk produksjon. Opplysningskontorenes arbeid er derfor viktig, men det forutsettes gjort kostnadseffektivt.

2.33 Økt produksjon innen kjøtt og storfe

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til de seneste års svikt i kjøttproduksjonen, herunder storfekjøtt, noe også Nortura Totalmarked sine prognoser har vist.

Disse medlemmer mener det er nødvendig å fjerne taket for maksimalt husdyrtilskudd, da dette er med på å begrense kjøttproduksjonen. Disse medlemmer vil endre tilskuddsordningen slik at det gis et likt tilskudd pr. kilo kjøtt uavhengig av produksjonsvolum, dette for å øke innenlands kjøttproduksjon.

2.34 Hest i næring

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, har merket seg at hestenæringen er en bygdenæring i vekst. Hesten brukes i dag til sport, fritid, turisme og i helsesammenheng. Innen alle disse bruksområdene og innen oppdrett av hest er det betydelige inntekts- og sysselsettingsmuligheter.

Flertallet mener at hestenæringen er en næring som har forutsetninger for å bli en verdiskaper i landbruket over hele landet i årene fremover. Hestehold bidrar til bosetting på landbrukseiendommer og til økt rekruttering til landbruket.

For å utvikle hestenæringen fremover er det etter flertallets mening viktig med langsiktige og stabile rammevilkår som stimulerer til å ha hest som næring.

Dette vil også styrke arbeidet med å ta vare på de norske hesterasene.

Flertallet ser positivt på at Landbruks- og matdepartementet vil samarbeide med andre berørte departement og arbeide for å synliggjøre og videreutvikle hestens potensial innen verdiskaping, helse, utdanning og som brobygger mellom by og land. Flertallet forutsetter at dette arbeidet vil skje i nært samarbeid med hestenæringen, og at arbeidet vil trekke opp strategier og konkrete tiltak.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti vil understreke hvor viktig hestehold og hestesport er for norsk landbruk. Ifølge Norsk Hestesenter skapes det et årsverk for hver tiende hest. Av disse er mange sysselsatte i distriktene. Styrking av hesteholdet vil være positivt for rekrutteringen av nye krefter til landbruket. I Sverige står hestehold og hestesport sterkt, og man har klart å gjøre dette til en solid næring.

Disse medlemmer mener man bør vurdere å innføre bedre og enklere regler for skatt og avgifter for utøvere som satser på hest som næring. Disse medlemmer vil understreke at hesteturisme har ekspandert kraftig de siste årene, og at dette kan være en alternativ inntektskilde for den aktive bonde. Det er viktig at det offentlige legger til rette for at det etableres en god dialog mellom grunneiere og hesteeiere for å etablere avtaler om ferdsel.

2.35 Driftsfellesskap i landbruket

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til at det innen landbruket er utbredt med foretak (samdrifter), spesielt innen melkeproduksjon som drives på felles kvote. Imidlertid har dagens ordning en begrensning hvor det er kun 5 deltakere som kan delta i samme samdrift. Disse medlemmer mener at det bør

gjøres mer attraktivt med ulike driftsløsninger innen landbruket, herunder blant annet aksjeselskap (AS), samvirke eller samdrifter. Disse medlemmer er av den formening at en i denne sammenheng bør oppheve begrensningen i antall deltakere i samdrifter.

2.36 Grensehandel

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at ifølge Statistisk sentralbyrå har Norge en handelslekkasje til Sverige som bare i 2011 utgjorde 11,5 mrd. kroner, hvorav om lag halvparten av dette kan relateres til kjøp av næringsmidler. Dette utgjør et tap på nærmere 10 000 arbeidsplasser innen norsk næringsmiddelindustri, vare- og detaljhandel. Disse medlemmer viser til Fremskrittspartiets alternative statsbudsjett for 2012 slik det fremkommer i Innst. 2 S (2011–2012) hvor det ble fremmet en egen grensehandelspakke for å redusere handelslekkasjen og gjøre det mer attraktivt å etterspørre varer og tjenester i Norge.

2.37 Forholdet til kultur- og fortidsminner

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til at funn, undersøkelse og bevaring av kultur- og fortidsminner skaper utfordringer for landbruket ved at deler av produktivt jordareal eller beiteareal blir tatt ut av ordinær produksjon. Ett eksempel er steinmurene på Jæren. Disse medlemmer er av den formening at enhver inngripen og begrensning offentlige myndigheter foretar seg i grunneiers faktiske og juridiske rådighet over egen eiendom, skal kompenseres fullt ut av det offentlige.

2.38 Bruk og vern

Komiteen viser til at natur og kultur kan utgjøre en ressurs for arbeidet med samfunns- og næringsutvikling lokalt, og at nasjonalparker og andre verneområder kan ha stor betydning som attraksjoner i reiselivssammenheng. Komiteen ser at det er et potensial for verdiskaping gjennom en god balanse mellom bruk og vern. Komiteen merker seg at regjeringen mener det er behov for en mer samordnet og målrettet innsats for økt verdiskaping med basis i natur og kultur, og ser det som positivt at det gjennom en arbeidsgruppe på tvers av departementene skal utarbeides et forslag til en strategi for å imøtekomme dette behovet. Komiteen mener at dette arbeidet er viktig.

2.39 Forholdet til naturmangfoldet

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til at naturmangfoldloven med tilhørende forskrifter legger begrensninger på landbasert jordbruk ved at deler av

produktivt jordareal eller beiteareal blir tatt ut av ordinær produksjon grunnet funn av sjeldne dyre-, fugle- eller plantearter. Ett eksempel er svarthalespoven, *Limosa limosa*, på Jæren. Disse medlemmer er av den formening at enhver inngripen eller begrensning offentlige myndigheter pålegger utøvelsen av næringsvirksomhet på grunneiers eiendom, som hovedregel skal kompenseres fullt ut fra det offentlige.

2.40 Grønn turisme

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre er av den formening at det bør legges til rette for å kunne kombinere tradisjonelt landbruk med turismerelaterte varer og tjenester. Disse medlemmer vil at det skal gjøres mer attraktivt for grunneiere å kunne tilby jakt- og fiskeopplevelser på egen eiendom til turister i jakt- og fiskesesongen. I denne sammenheng er disse medlemmer av den formening at en i større grad enn i dag bør tillate motorferdsel i utmark som en del av en kombinert jakt-, fiske- eller reiseopplevelse i utmark. Disse medlemmer mener at dette vil være et godt tiltak for å åpne tilgangen og bruken av utmarka for turinteresserte, friluftsfolk og spesielt grupper av befolkningen som grunnet fysiske hemninger har bevegelsesbegrensninger, til aktivt å bruke naturen samt benytte seg av ulike serverings- og overnattingssteder i den norske fjellheimen som de ellers ville vært forhindret fra å bruke.

2.41 Småskala kraftproduksjon

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti er av den formening at det i større grad enn i dag bør tillates etablering og utvikling av småskala kraftanlegg til grunneiere som har vannfall på egen eiendom eller vannfallsrettigheter i allmenninger. Disse medlemmer mener at slik småskala kraftproduksjon er positivt med tanke på at dette er grønn energi gjennom at den er fornybar, samt at den kan sikre en eller flere grunneiere selvforsyning av kraft. Disse medlemmer er av den formening at småskala kraftproduksjon er et positivt supplement til ordinær kommersiell kraftproduksjon og kan være et godt alternativ i områder med spredt bebyggelse hvor kommersielle kraft- og nettleverandører vil ha store økonomiske kostnader ved etablering og utvikling av kraftnett for å kunne tilby elektrisk strøm.

2.42 Lokalprodusert mat- og nisjeproduksjon

Komiteen vil legge til rette for at det skal bli mer attraktivt med lokalprodusert mat- og nisjeproduksjon. Komiteen er opptatt av å kunne bevare

samt utvikle særegne mattradisjoner og stedbundne matvareprodukter.

Komiteen støtter ordninger representert ved Bondens marked og matstreif hvor næringsaktører innen råvare- og foredlingsproduksjon av matvarer får en unik mulighet til å kunne markedsføre samt omsette sine produkter. Komiteen er i denne sammenheng positive til å åpne for salg av egne matvarer og nisjeprodukter fra eget gårdsutsalg.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre er positive til å utvide muligheten for lokalproduksjon av alkoholholdige drikkevarer gjennom eget destilleri eller gjennom avtaler med private bryggeri.

2.43 Matmerking/sporing

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti ønsker en større grad av merking av matvarer slik at forbruker i større grad kan gjøre seg kjent med matproduktets innhold samt produksjonssted. Disse medlemmer mener dette vil være med på å bevisstgjøre forbruker når det gjelder matvarens innhold samt muliggjøre for forbruker å velge alternative matvarer ut fra innhold, samt skape et bevisst forhold til hvor matvaren opprinnelig kommer fra.

2.44 GMO

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, viser til at Norge har ført en restriktiv GMO-politikk, ut fra en føre-var-betraktning. Flertallet merker seg at regjeringen vil videreføre en restriktiv GMO-politikk, som i tillegg til å sikre trygghet for helse og miljø, tar hensyn til etikk, bærekraft og samfunnsnytte.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti viser til at Norge har en restriktiv politikk på GMO-området, og mener det er viktig at Norge opprettholder denne restriktive linjen. Dette medlem viser til at ingen genmodifiserte organismer (GMO) foreløpig er godkjent til mat i Norge, og at en eventuell godkjenning vil være et linjeskifte i Norges politikk på GMO-området. Dette medlem mener Norge fremdeles må legge vesentlig vekt også på andre kriterier enn helse og miljø, nemlig etikk, bærekraft og samfunnsnytte, i vurderingen om GMO-er skal bli godkjent i Norge.

3. Forslag fra mindretall

Forslag fra Fremskrittspartiet og Høyre:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen foreta en evaluering av alle sider ved jordbruksavtalen, både landbruksøkonomisk og samfunnsøkonomisk.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen justere periodiseringen av jordbruksoppgjøret til å følge kalenderåret, og at forhandlingene kommer inn som en del av budsjettprosessen.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen foreta en gjennomgang av markedsreguleringsordningene for å se om disse fungerer godt nok for alle aktører i verdikjeden, samt fremme forslag til endringer som særlig tar hensyn til forbrukerne og til lik konkurranse mellom aktørene i næringen.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen i statsbudsjettet for 2013 gjennomføre nødvendige endringer i skattereglene slik at grøfting på eksisterende arealer kan utgiftsføres direkte.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen i statsbudsjettet for 2013 fremme forslag om at realisasjonsgevinster av virksomheter innen landbruket ikke beskattes som personinntekt, men kun som alminnelig inntekt.

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om oppheving av prisreguleringen på landbrukseiendommer.

Forslag 7

Stortinget ber regjeringen legge til rette for at skog skal kunne omdannes til aksjeselskapsformen.

Forslag fra Fremskrittspartiet:

Forslag 8

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å oppheve delingsforbudet i jordloven.

Forslag 9

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å oppheve bo- og driveplikt for landbruks- og skogeiendommer.

Forslag 10

Stortinget ber regjeringen fremme nødvendige forslag for å oppheve odelsloven.

Forslag 11

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å oppheve jordbruksavtalen.

Forslag fra Høyre:*Forslag 12*

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om endring av delingsforbudet i jordloven og avvikling av den generelle boplikten på landbrukseiendommer.

Forslag 13

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om endring av odelsloven slik at varselsfrister gjøres kortere og odelskretsen innskrenkes til søsken av nåværende eier, men at rettighetene til gjenlevende ektefelle med odelsjord i felleseie med den gjenlevende har vern mot odelsløsning.

Forslag fra Kristelig Folkeparti:*Forslag 14*

Stortinget ber regjeringen fremme tiltak som gir bønder, som selvstendig næringsdrivende, muligheter til vesentlig å redusere inntekstforskjellene til andre grupper.

Forslag 15

Stortinget ber regjeringen etablere en fondsavsetningsordning med skattefordel etter mønster fra skogfondet.

Forslag 16

Stortinget ber regjeringen utarbeide en strategi for økt kjøttproduksjon fra grovfôrbasert husdyrhold.

Forslag 17

Stortinget ber regjeringen utarbeide en kornstrategi for å sikre økt kornproduksjon og økning i kornareal.

Forslag 18

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om en lovfestet hjemmel for vern av dyrka jord i jordlova, som gir Kongen anledning til å gi verdifulle jordressurser status som jordvernområde.

4. Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av en samlet komité.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og rå Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k :

Meld. St. 9 (2011–2012) – om landbruks- og matpolitikken. Velkommen til bords – vedlegges protokollen.

Oslo, i næringskomiteen, den 27. mars 2012

Terje Aasland

leder

Arne L. Haugen

ordfører

